

SPEKTRUM AVANT-GARDE

A large, stylized graphic of a flame or fire dominates the center of the poster. It is composed of several overlapping, jagged shapes in shades of orange, red, and white, creating a sense of intense heat and movement. The flame is positioned behind the main title and partially obscures the smaller text below.

AVANT-GARDE
SPECTRUM

Związek Polskich
Artystów Fotografików
Okręg Dolnośląski

Association of Polish
Art Photographers
Lower Silesian Division

GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY
I SZTUKI WE WROCŁAWIU

PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART
CENTRE IN WROCŁAW

1973—2023

SPEKTRUM AVANT-GARDE WANGARDY

AVANT-GARDE
SPECTRUM

Związek Polskich
Artystów Fotografików
Okręg Dolnośląski

Association of Polish
Art Photographers
Lower Silesian Division
Wrocław 2023

Katalog towarzyszy dorocznej wystawie Okręgu Dolnośląskiego Związku Polskich Artystów Fotografików „Spektrum Awangardy”, w ramach obchodów 50-lecia galerii fotografii Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu — Instytucji Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego, zorganizowanej w Galerii FOTO-GEN Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu w dniach 27.10–26.11.2023.

The catalog accompanies the annual exhibition of the Lower Silesian Division of the Association of Polish Art Photographers “Avant-Garde Spectrum”, as part of the celebration of the 50th anniversary of the Photography Gallery of the Culture and Art Centre in Wrocław – Cultural Institution of the Lower Silesia Region, organized at the FOTO-GEN Gallery of the Culture and Art Centre in Wrocław, from October 27 to November 26, 2023.

ORGANIZATORZY / ORGANIZERS

Okręg Dolnośląski Związku Polskich Artystów Fotografików
ul. św. Marcina 4, 50–327 Wrocław
www.zpaf.wroclaw.pl
Prezes: Michał Pietrzak

Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu

– Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego
Rynek-Ratusz 24, 50-101 Wrocław
www.okis.pl
Dyrektor: Igor Wójcik

Galeria FOTO-GEN Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu
pl. bpa Nankiera 8, 50-140 Wrocław
www.fotogen.okis.pl
Kierownik: Paweł Bąkowski

WYDAWCY / PUBLISHERS

Okręg Dolnośląski Związku Polskich Artystów Fotografików

Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu

– Instytucja Kultury Samorządu Województwa Dolnośląskiego

KURATOR WYSTAWY / CURATOR OF THE EXHIBITION

Alek Figura

WSPÓŁPRACA KURATORSKA / CURATORIAL COOPERATION
Paweł Bąkowski, Michał Pietrzak, Andrzej Rutyna

FOTOGRAFIE / PHOTOS

Patrycja Basińska, Marek Bułaj, Andrzej Dudek-Dürer, Alek Figura, Grzegorz Gajos, Ewa Grus, Barbara Górniaak, Zenon Harasym, Roman Hlawacz, Daria Ilow, Piotr Komorowski, Grzegorz Kosmala, Krzysztof Kowalski, Stanisław Kulawiak, Lila Len, Adam Lesisz, Marek Liksztet, Michał Pietrzak, Przemek Piwowar, Magda Podsiadły, Wacław Ropiecki, Andrzej Rutyna, Andrzej Ślusarczyk, Marcin Wiktorski, Waldemar Zieliński

REDAKCJA / EDITOR

Michał Pietrzak

TEKSTY / TEXTS

Andrzej Saj, Adam Sobota

TŁUMACZENIE I KOREKTA / TRANSLATION AND PROOFREADING

Marta Szymczakowska

MATERIAŁY ARCHIWALNE / ARCHIVAL MATERIALS

Galeria FOTO-GEN Ośrodka Kultury i Sztuki we Wrocławiu,
dzięki uprzejmości autorów / The FOTO-GEN Gallery of the Culture
and Art Centre in Wrocław, courtesy of the authors

OPRACOWANIE MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH / PREPARATION OF ARCHIVAL MATERIALS

Paweł Bąkowski

Wydawcy dołożyli wszelkich starań w celu ustalenia autorów
i pochodzenia materiałów archiwalnych wykorzystanych w tej publikacji. /
The publishers made every effort to identify the authors and origins
of the archival materials used in this publication.

PROJEKT KATALOGU I SKŁAD DTP / DESIGN AND DTP

Artur Skowroński

DRUK / PRINT

J.W. Projekt, Kraków

NAKŁAD / PRINT RUN

500 egz.

ISBN 978-83-950734-6-5

ISBN 978-83-67067-50-8

foto-gen
GALERIA

O < - S
OŚRODEK KULTURY I SZTUKI
WE WROCŁAWIU

DOLNY SLĄSK
INSTYTUCJA KULTURY SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

O < - S 50 LAT

DOLNY SLĄSK
INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO

25 MAM LAT

Wrocław
miasto spotkań
www.wroclaw.pl

GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY
I SZTUKI WE WROCŁAWIU

PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART
CENTRE IN WROCŁAW

1973—2023

Adam Sobota

50 LAT WROCŁAWSKIEJ GALERII FOTOGRAFII

— Wrocławską Galerię Fotografii stała się jednym z reprezentacyjnych miejsc w życiu kulturalnym Wrocławia dzięki swojej nieprzerwanej działalności trwającej już 50 lat. Znana w kolejnych etapach istnienia pod dodatkowymi nazwami — Domek Romański, Foto-Medium-Art czy Foto-Gen — miała przez ten czas kilku kierowników, jednak w ogólnym rozrachunku zachowywała określona tożsamość jako miejsce prezentacji współczesnych form sztuki nowych mediów. Chociaż zmiany w strategiach sztuki wpływały na modyfikację programu jej działalności, to można stwierdzić, że przez kolejne dekady w największym stopniu wyrażało się w nim dziedzictwo neoawangardowego nurtu sztuki konceptualnej z lat siedemdziesiątych XX wieku.

Pojawienie się WGF miało związek ze znaczącym ożywieniem w polskiej sztuce współczesnej, jakie nastąpiło od końca lat sześćdziesiątych XX wieku. W nowym wówczas konceptualnym podejściu do zagadnienia twórczości preferowano działania intermedialne oraz procesualne, przy większym wykorzystaniu potencjału nowych mediów i stosowaniu tam procedur analitycznych. Sprzyjało to pobudzaniu aktywności wśród młodych ludzi, głównie ze środowiska akademickiego, gdzie pojawiały się liczne grupy twórcze zainteresowane fotografią oraz filmem i gdzie powstawały studenckie galerie oraz festiwale jako forum dla prezentacji różnego typu poszukiwań. Znaczenie miały też działania Związku Polskich Artystów Fotografików, które w latach 70. doprowadziły do powstania w Polsce kilku galerii fotografii,

prowadzonych lub współprowadzonych przez ZPAF według autorskich koncepcji ich kierowników. Jedną z takich galerii była właśnie Wrocławska Galeria Fotografii, podlegająca Ośrodkowi Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego, która rozpoczęła działalność w maju 1973 roku. Stworzyło to nowe możliwości dla artystów prowadzących nowatorskie działania z wykorzystaniem fotografii i filmu, jak tych z grupy twórczej Permafo, która powstała we Wrocławiu w 1970 roku (Zbigniew Dłubak, Andrzej Lachowicz, Natalia Lach-Lachowicz, Antoni Dzieduszycki). Chociaż używali oni też nazwy Galeria Permafo, to w istocie nie mieli stałej siedziby. We Wrocławiu na początku lat siedemdziesiątych w podobnej sytuacji były ważne studenckie grupy twórcze: Galeria Sztuki Aktualnej (założona w 1972 roku przez Zdzisława Sosnowskiego), Międzynarodowa Galeria Sztuki Najnowszej (założona w 1973 roku przez Romualda Kuterę) czy grupa Format (założona w 1972 roku m.in. przez Czesława Chwischczuka i Jerzego Ropieckiego). Oparciem dla działalności tych grup był najczęściej środowiskowy klub studencki Pałacyk, a także kluby uczelniane. Na kreatywność wrocławskiego środowiska wpływała też działalność kilku grup aktywnych wcześniej w dziedzinie fotografii, takich jak Odra 65, której kontynuacją od 1967 roku była grupa 1111, gdzie do najaktywniejszych członków należeli Kazimierz Helebrandt i Jerzy Olek.

To właśnie ci ostatni podjęli się prowadzenia nowo powstałej Wrocławskiej Galerii Fotografii, zlokalizowanej w pozostałościach romańskich fundamentów Domu Panien Trzebnickich przy placu Biskupa Nankiera 8. To połączenie historycznych ruin wkomponowanych w nowy socrealistyczny blok mieszkalny, jak i sąsiedzwo zabytkowej architektury różnych epok miało wyjątkową aurę, chociaż stwarzało problemy ekspozycyjne wynikające z konserwatorskich restrykcji. Kazimierz Helebrandt, jako kierownik, i współpracujący z nim Jerzy Olek odwołali się przede wszystkim do nagromadzonego we Wrocławiu potencjału sztuki nowoczesnej i 6 maja 1973 roku zainaugurowali działalność galerii wystawą „Fotografia nieartystyczna” wrocławskiego plastyka Zdzisława Holuki, nawiązującą do żywych wówczas polemik na temat podstawowych kryteriów sztuki. W dalszej kolejności pojawiły się dwie wystawy firmowane przez Galerię Permafo (Natalii Lach-Lachowicz

i Toma Gramse) oraz eksperimentalne cykle aktów Lucjana Demidowskiego. Ten nowatorski nurt przeplatany był pokazami prac Jerzego Żaka i Wiesława Zielińskiego, które były bliższe tradycyjnej estetyce fotografii, oraz ekscytującą dokumentacją obrzędów religijnych, którą realizował Adam Bujak w cyklu *Misteria*.

Przez następne dwa lata WGF w swoim programie nadal starała się zachowywać pewną równowagę pomiędzy neoawangardowymi eksperymentami a klasyczną estetyką fotografii. Z jednej strony pojawiały się tam prace młodych artystów wrocławskich nurtu postkonceptualnego (Kryspinia Sawicza, grup: Format oraz Galeria Sztuki Najnowszej) i przeprowadzane były akcje inspirowane przez kierujących galerią, w których oni sami uczestniczyli (takie jak: „Twoja fotografia”, „Zagadnienia skali”, „Kontakt”). Pojawiła się też dawna fotografia w postaci dzieł Benedykta Dorysa z lat 30. XX w. i wystawy autorów, którzy uczestniczyli w przełomowych dla polskiej fotografii pokazach „Fotografia subiektywna” (1968) i „Fotografowie poszukujący” (1971), takich jak: Paweł Pierściński, Wojciech Plewiński, Wacław Nowak, Marian Kucharski, Marian Gadzalski. Nurt dokumentu społecznego obecny był przede wszystkim poprzez trafiające do Polski wystawy zagraniczne; w 1975 roku były to brytyjskie fotoreportaże oraz przeglądy fotografii hiszpańskiej i duńskiej.

Wyraźna zmiana w formule wystawienniczej nastąpiła w 1976 roku, gdyż poza jedną wystawą wszystkie skupiały się na analizowaniu podstaw przekazu fotograficznego. Autorami byli głównie młodzi twórcy z Wrocławia (w tym członkowie grup Permafo i Format) oraz Łodzi. Tendencja ta spotęgowała się jeszcze, kiedy w połowie 1977 roku Kazimierza Helebrandta na stanowisku kierownika galerii zastąpił Jerzy Olek. Efektowną manifestacją jego zamiarów było zorganizowanie w Katowicach ogólnopolskiego sympozjum i wystawy „Stany graniczne fotografii”, która powtórzona została we Wrocławiu w kwietniu 1977 roku w towarzystwie wielu innych pokazów pod wspólnym hasłem „Fotografia medium sztuki”. W tym festiwalu wzięła udział czołówka polskich artystów zainteresowanych nowymi mediami. Jerzy Olek zaczął używać wówczas nazwy Foto-Medium-Art dla swojego programu kompleksowego analizowania całego obszaru funkcjonowania fotografii w kulturze. Nazwę tę przypisał zarówno Wrocławskiej Galerii Fotografii, gdy zaczął

nią kierować, jak i utworzonej tam grupie twórczej. Promocja tego programu odbyła się także poprzez cykl tekstów polskich artystów i krytyków na temat sztuki nowych mediów, które były publikowane w kolejnych numerach poznańskiego miesięcznika „Nurt” i wrocławskiej „Odry”, a następnie zostały wydane w formie broszur.

Działalność WGF od tej pory aż do 1981 roku była niezwykle intensywna. Odbywało się tam od około 20 do 40 wystaw rocznie, którym towarzyszyły sympozja, spotkania i wykłady, co oczywiście wymagało skracania terminów, równoległych ekspozycji oraz improwizacji, jednak dawało tej działalności szeroki rezonans, nawet w zakresie międzynarodowym. Szczególnie liczne były kontakty z czechosłowackimi twórcami kontynuującymi tradycje awangardy, którzy m.in. w 1979 roku mieli w WGF wystawę „Miejsca i chwile” złożoną z prac 24 autorów. Choć w programie przede wszystkim uwzględniane było środowisko wrocławskie, to sukcesywnie w WGF prezentowały się grupy twórcze i artyści z innych ośrodków, najczęściej z kręgu łódzkiego Warsztatu Formy Filmowej i z Warszawy. Pojawiły się też ekspozycje dokumentujące działalność polskich galerii sztuki o podobnej orientacji: Małej Galerii PSP z Warszawy, galerii GN z Gdańska, galerii Akumulatory z Poznania, galerii Labirynt z Lublina. Wśród licznych wystaw z tych lat można wyróżnić takie jak: „Fotografia ekspansywna” (maj 1978), „Czern i biel”, „Fotografia jako sztuka. Sztuka jako fotografia” (1979), wystawę fotografii japońskiej „Droga”, wystawę fotografii brytyjskiej „Fotografia jako medium”, „Światło” (1980), „Dokumenty historii”, „Sztuka video w Polsce 1973–1980” (1981).

Program Foto-Medium-Art, opierający się na przywoływaniu tradycji awangardowych (zwłaszcza konstruktywizmu) i prezentacji spektrum ich rozwinięć, w kolejnej dekadzie musiał zmierzyć się z postmodernistyczną krytyką wcześniejszych koncepcji sztuki oraz kryzysem społecznym wywołanym wprowadzeniem w Polsce stanu wojennego. Jerzy Olek zareagował na to w pomysłowy sposób, proponując strategię fotografii elementarnej, której manifest opublikował w katalogu poplenerowej wystawy „Karkonosze” w 1984 roku. W pojęciu elementaryzmu chciał połączyć postkonceptualną świadomość sztuki z potrzebą powrotu do wizualnego bogactwa fotografii i do jej doskonałości warsztatowej. Obok wcześniej lansowanego „elementaryzmu

analitycznego”, z jego teoretyzowaniem i redukcjonizmem, proponował więc „elementaryzm kontemplacyjny”, podkreślający samoreferencyjność obrazu fotograficznego. Taka synteza nawiązywała do sytuacji nowoczesnej fotografii z lat dwudziestych XX wieku, której składową były zarówno eksperymenty Bauhausu, konstruktywizmu czy nowej rzeczywości, jak i wnikiwe studia natury charakterystyczne dla fotografii amerykańskiej. Ta nowa propozycja programowa miała oparcie w twórczości kilku artystów – Wojciecha Zawadzkiego, Bogdana Konopki, Andrzeja J. Lecha, Jakuba Byrczka i Adama Lesisza – z którymi Jerzy Olek współpracował wcześniej i którym urządził wystawy indywidualne we WGF w latach 1983–1984.

Wspomniana wystawa „Karkonosze” zaczęła powiększać grono zwolenników tego nurtu fotografii, który od dawna był obecny w repertuarze wystawienniczym WGF, przybierając tam jednak dwójkatą interpretację. Wymienieni pionierzy postaw „elementarnych” przestrzegali reguł fotografii „czystej”, na wzór takich klasyków jak Edward Weston czy Ansel Adams. Oznaczało to operowanie wielkoformatowymi negatywami, często kopowanymi stykowo, celebrację niuansów światłocienia, precyzyjne odtwarzanie realiów przestrzeni z uwzględnieniem medialnych uwarunkowań, a także podkreślanie emocjonalnego związku z naturą. Jerzy Olek dążył natomiast do maksymalnego poszerzenia pojęcia elementaryzmu i stopniowo odchodził od kryteriów akceptowanych przez grono jego wspomnianych współpracowników. Było to widoczne na dwóch zbiorowych wystawach zorganizowanych przez Jerzego Olka w obsadzie międzynarodowej: „Fotografia elementarna” (1986) i „Elementarność fotografii” (1989). Prezentacje fotografii pod takim hasłem organizował on w latach 80. także w Czechosłowacji i Niemczech Zachodnich. Ostatecznie jego preferencje dla konfrontowania bardzo wielu sposobów operowania fotografią znalazły pełny wyraz na pięciu międzynarodowych festiwalach, które Jerzy Olek zorganizował w latach 1989–1997 pod hasłem Fotokoferencji Wschód – Zachód „Europejska Wymiana”. Osią tych wieloczłonowych przedsięwzięć była Wrocławska Galeria Fotografii i hasło Foto-Medium-Art, przy czym na ekspozycje wykorzystywane były też inne galerie i muzea. Zamierzeniem o największej skali była II Fotokonferencja, zorganizowana w 1991 roku, gdzie w głównej wystawie

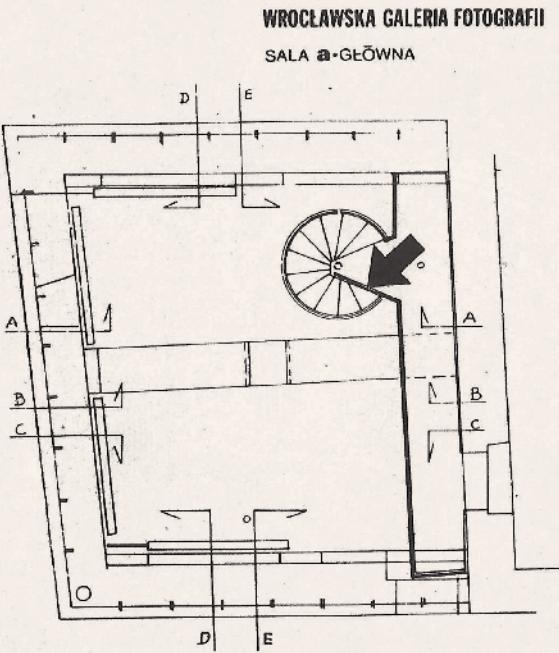
„Nowe przestrzenie fotografii” wzięło udział 131 artystów z 24 krajów, a na sympozjum „Etos fotografii” obecnych było wielu wybitnych krytyków i historyków fotografii z różnych krajów. Fotokonferencje mocno akcentowały związki pomiędzy różnymi medium sztuki (np. rzeźbą i fotografią), a także pokrewieństwa sztuki tworzonej w różnych krajach, co w sytuacji przemiany ustrojowej i otwarcia granic nabierało dla Polaków nowego sensu.

Ostatnia Fotokonferencja, mająca miejsce w 1997 roku, zamykała też okres kierowania Wrocławską Galerią Fotografii przez Jerzego Olka, którego na dłuższy czas zastąpił Jan Bortkiewicz. W kolejnych latach galeria nie miała już tak wyrazistego ukierunkowania, przedstawiając bardzo zróżnicowane propozycje, które raczej nie prowokowały debaty nad kryteriami wartościowania sztuki nowych mediów. Taki stan rzeczy mógł być częściowo usprawiedliwiony brakiem wyraźnych ukierunkowań w postmodernistycznej sytuacji kultury czy rewolucją technologiczną, która wprowadziła wiele nowych form działania, prowadzących do tzw. sytuacji postmedialnej. Pojawiało się oczywiście nadal wiele interesujących wystaw, ale nie stanowiły one logicznego rozwinięcia określonych idei. Jednak przez kilka ostatnich lat, kiedy galeria miała kolejno kilku prowadzących, w jej programie ponownie pojawiły się oznaki bardziej przemyślanego doboru propozycji. Zrealizowano więcej wystaw problemowych, a także retrospektywne pokazy twórczości wciąż aktywnych klasyków polskiej neoawangardy uprawiających sztukę intermedialną (Stefan Wojnecki, Józef Robakowski, Anna Kutecka, Jan Berdyszak, Andrzej Dudek-Dürer, Zdzisław Pacholski, Lucjan Demidowski, Witold Liszkowski). Takie wątki łączą najnowszy okres z początkami działalności Wrocławskiej Galerii Fotografii i wyznaczają standardy dla recepcji współczesnego stanu rzeczy.

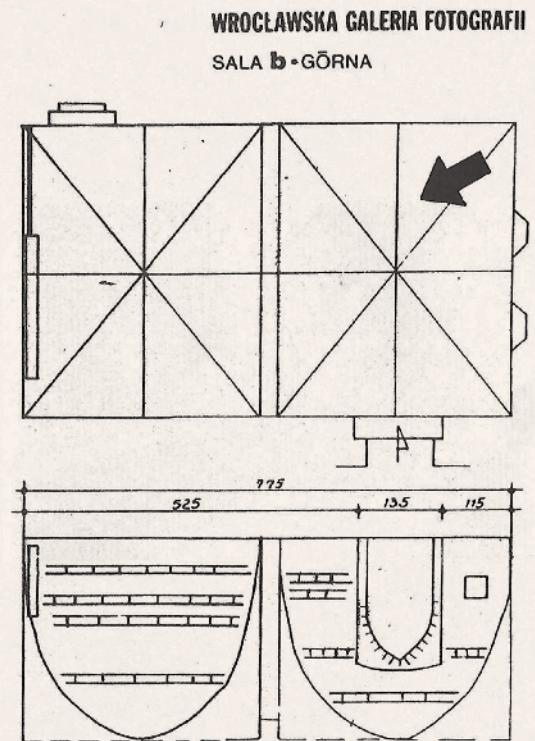

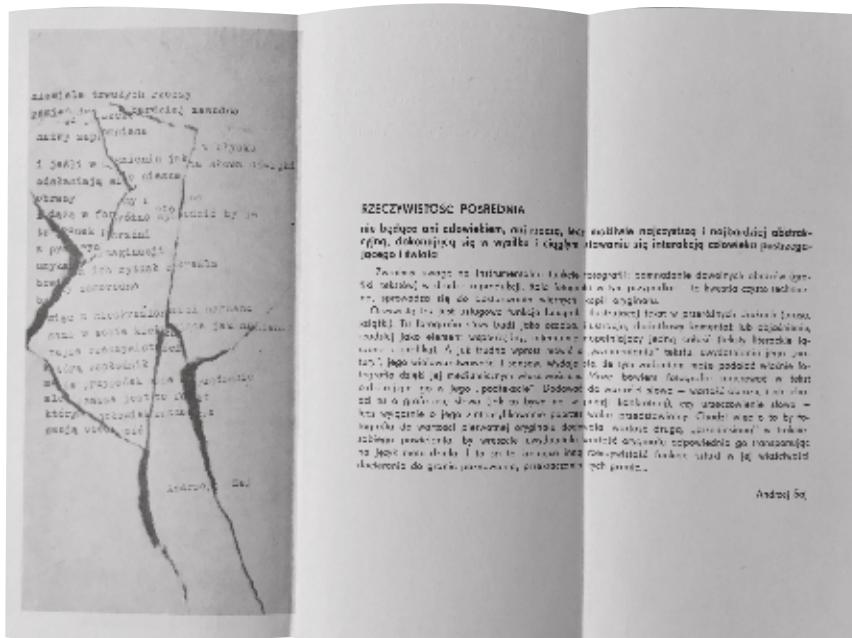
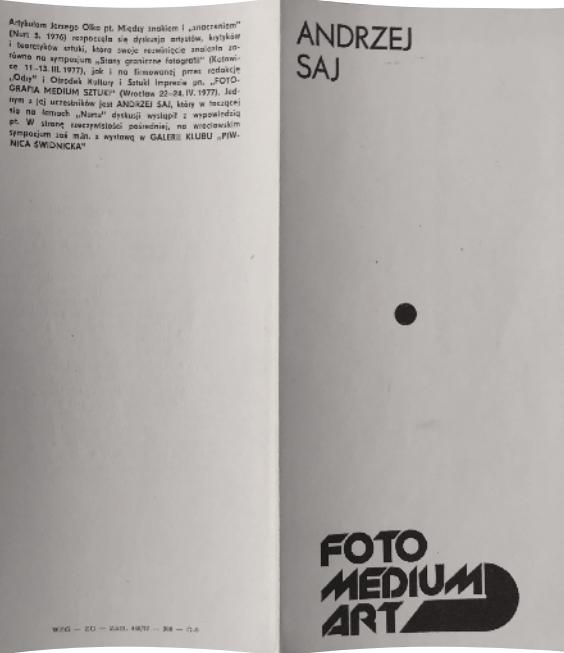
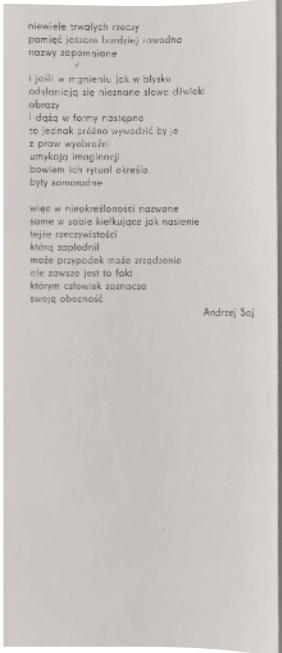

Fragment zaproszenia z logotypem Galerii Foto-Medium-Art
Fragment of an invitation with the logo of the Foto-Medium-Art Gallery

Rysunki architektoniczne galerii
Architectural drawings of the gallery

Folder Andrzeja Saja,
Wrocław 1977

Brochure of Andrzej Saj,
Wrocław 1977

Spotkanie z dr. Adamem Borkowskim, Wrocław 1977
Meeting with Adam Borkowski, PhD, Wrocław 1977

Wystawa Czesława
Chwischuka „Format”,
Wrocław 1977

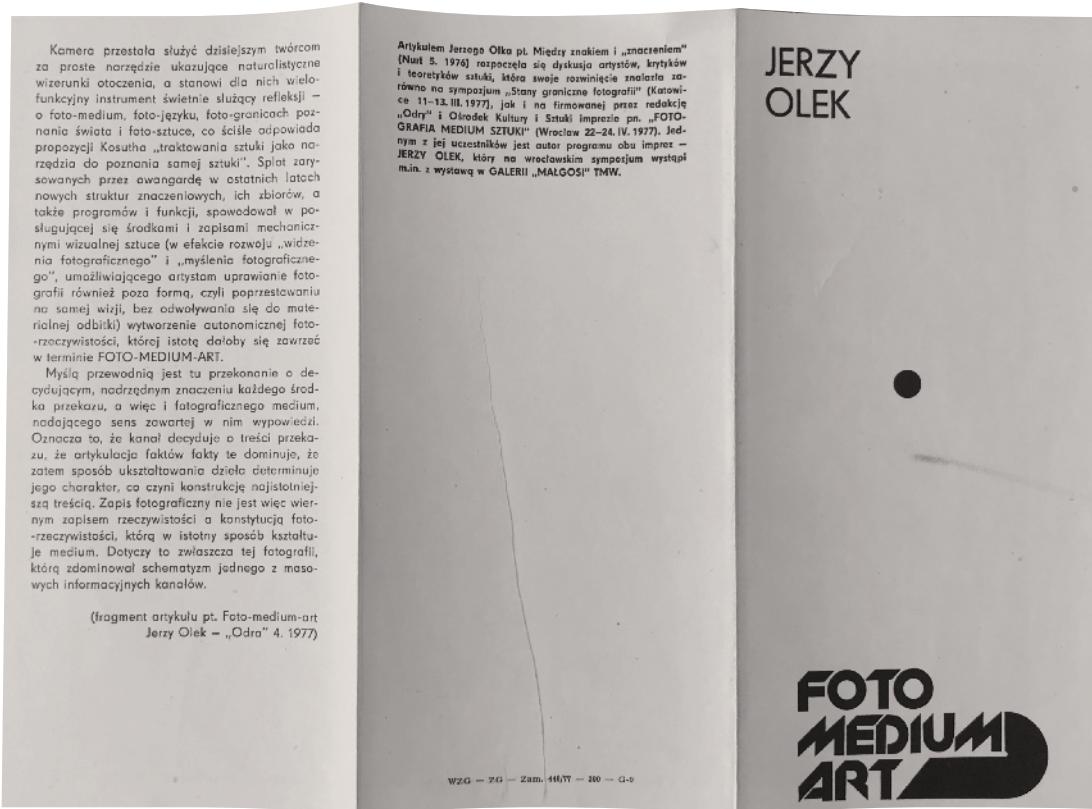
Czesław Chwischuk's
exhibition "Format",
Wrocław 1977

Wystawa Czesława Chwischczuka „Format”, Wrocław 1977

Czesław Chwischczuk's exhibition "Format", Wrocław 1977

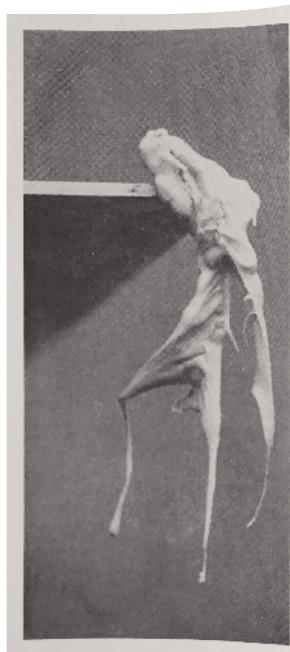
Folder Jerzego Olka, Wrocław 1977
Brochure of Jerzy Olek, Wrocław 1977

„Medium” – 1975 – Jerzy Olek

Folder Jerzego Olka,
Wrocław 1977

Brochure of Jerzy Olek,
Wrocław 1977

ALINA SZAPOCZNIKOW
urodzona 16 maja 1925 w Kałuszynie
zmarła 2 marca 1970 we Francji

WYSTAWY INDYWIDUALNE

za życia artystki

- 187 „Zachód” — Warszawa (1950)
- 188 Paryż (1951)
- 189 „Kortrijk” — Warszawa (1951)
- 190 „Krzywe kobiety” — Warszawa (1951)
- 191 „Kodeksy” — Paryż (1951)
- 192 Galeria EWA — Soissons (1952)
- 193 Rzym (1952)
- 194 Ginevra (1952)
- 195 „Mennak, la Vache” (1952)
- 196 „Galerie Bourges Beaubien” — Paryż (1952)
- 197 „Zachód” — Warszawa (1952)
- 198 „Galerie Sophie” — Bruxelles (1952)
- 199 „Galerie Coquelin” — Bruxelles (1952)
- 200 „Musée des Beaux-Arts” — Malmö (Szwecja)
- 201 „Galerie Azur” — Genua (Włochy)

po śmierci artystki

- 202 Muzeum Narodowe (1971) — Paryż (Francja)
- 203 „Galeria Wyspa” — Warszawa (1971)
- 204 „Galeria Azur” — Genua (Włochy)
- 205 Muzeum Sztuki — Łódź (1971)
- 206 Muzeum Narodowe — Warszawa (1971)
- 207 Muzeum Narodowe — Poznań (1971)
- 208 „Palais Royal” — Paryż (1971)
- 209 Muzeum Narodowe — Gdańsk (1971)
- 210 Galeria RWA — Bydgoszcz (1971)
- 211 Konstall — Lund (Szwecja)
- 212 Galeria EWA „Galeria Kryształu” — Lublin (1971)
- 213 Wrocławia Galeria Fotografii — Wrocław (1971)

Wrocławskie Galerie Fotografii
p. w. Karczmarz — Józef Olejniczak
ul. Wólczańska, pl. Świętego Krzysztofa 10
Czynne w godz. 10.00-17.00 z wyjątkiem poniedziałków
Wydawnictwo — Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu
Druk: ZPfO „Liberanda” zatr. 479-21 344 N-4

Druk: ZPfO „Liberanda” zatr. 479-21 344 N-4

**Folder wystawy
Aliny Szapocznikow
„Fotorzeźby”,
Wrocław 1978**

**Brochure of Alina
Szapocznikow's
exhibition
“Photo-sculptures”,
Wrocław 1978**

WROCŁAWSKA GALERIA FOTOGRAFII
Ośrodku kultury i sztuki we Wrocławiu

ALINA SZAPOCZNIKOW

FOTORZEŹBY (1971)

6 czerwca - 26 czerwca 1978

„artystka śledziła, w pełni otwierała, otwierała...”

Jak mogły być otwierane rzeźby, kiedy windy gły pochodziły? Wysuwała je, jak za chwilę przed tą (też) rzeźbą, do której przypominały wykonywane, organizowane w 1951 r. przez Muzeum Sztuki w Łodzi, podczas w czternastogodzinnym okresie 100 prac artystycznych, czasu, który zakończył się na skutek zamieszek, kiedy zgromadzeni wokół rzeźb ludzie, którzy mogli przebywać w budynku, zaczęli gwałtownie uciekać?

„otwierana ... przekraczała...
otwierała w empatię, żądając niezależnego
miejsczenia dla siebie”

— otwieranie stanęło zaraz od razu — ilustracyjnego pojedynku dla naiwniejszej sztuki, będzie — w 21 wieku — oznaczać wyraźnie, że sztuka, konsumującą się zgodnie z klasyczną i kwestionującą zbytu (zgodnie z estetyką) estetyką.

„otwierana ... przekraczała...
otwierała w empatię, żądając niezależnego
miejsczenia dla siebie”

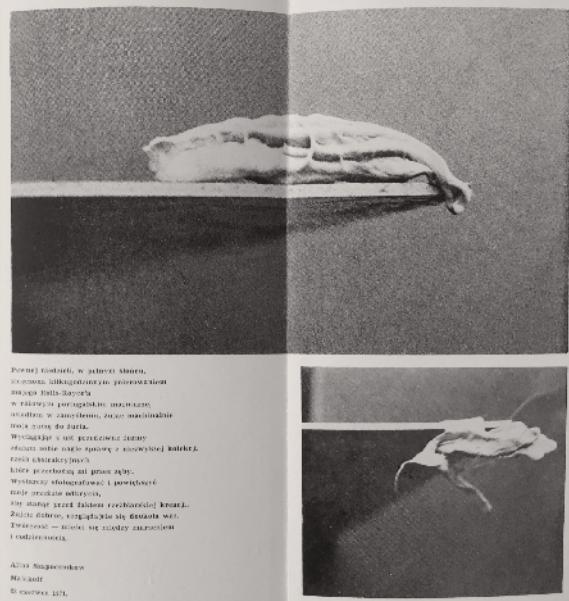
Rzeźby nigdy nie były
takie, jak są dzisiaj,
te rzeźby egzystują tylko w historii.
te rzeźby mają jedno istotne — jako wykrytych rzeźbiarzy.
te rzeźby mają jedno istotne —
żeby móc zrozumieć je
potrzeba być niezwykle pozytywną formą
potrzeba być niezwykle pozytywną formą
potrzeba być niezwykle pozytywną formą
otwierającą i otwierającą kryjące się
wewnątrz rzeźb”

„otwierano — mleko nie robiły marzeń
i nadziei”

„otwierano

„otwierano otwierającą i powiększającą ... oddzielającą,
aby stąd przez rzeźby zaczekać kreacji”

Józef Olejniczak

Wystawa Wacława Ropieckiego „LOTRYT”, Wrocław 1978
Wacław Ropiecki's exhibition "LOTRYT", Wrocław 1978

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Alek Figura, Próba, performance, Wrocław 1978
Alek Figura, Rehearsal, performance, Wrocław 1978

Członkowie Seminarium Foto-Medium-Art, Wrocław 1978.

Na zdjęciu od lewej: Leszek Szurkowski, Ryszard Tabaka, Alek Figura, Ireneusz Kulik, Jerzy Olek

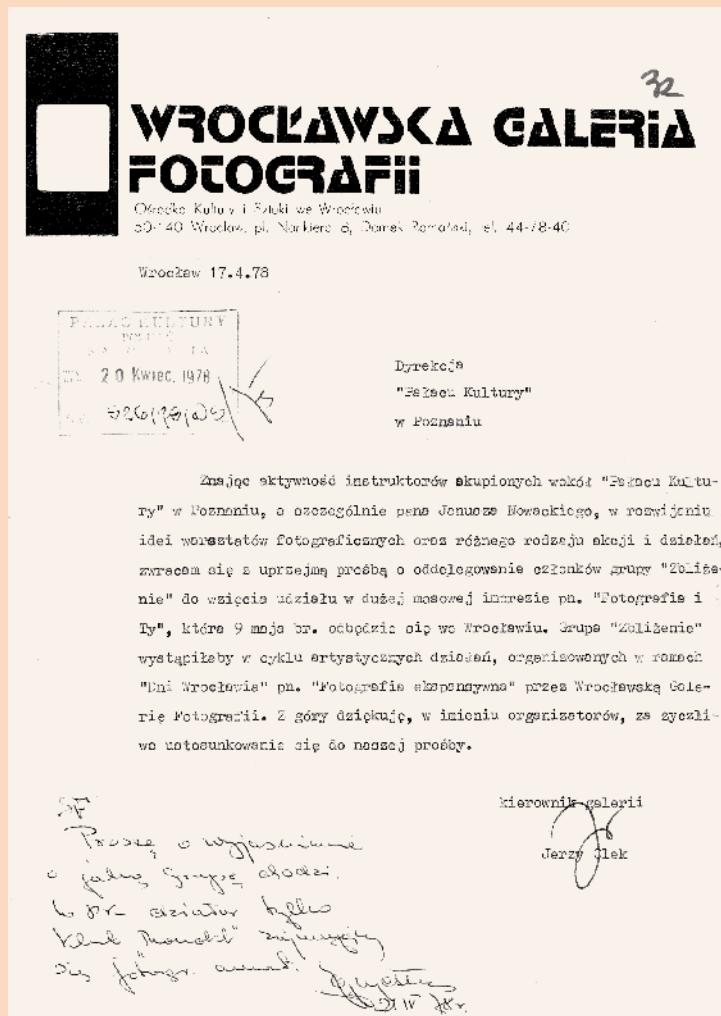
Members of Seminar Foto-Medium-Art, Wrocław 1978.

In the photo from left: Leszek Szurkowski, Ryszard Tabaka, Alek Figura, Ireneusz Kulik, Jerzy Olek

Grupa Fotograficzna Zbliżenie, akcja fotograficzna „Przejście”, Wrocław 1978.
Na fotografii od lewej: Jędrzej Borowczyk, Janusz Nowacki, Stanisław Strzyżewski

Photographic Group Zbliżenie, photographic action "Passage", Wrocław 1978.
In the photo from left: Jędrzej Borowczyk, Janusz Nowacki, Stanisław Strzyżewski

Papier firmowy Wrocławskiej Galerii Fotografii, Wrocław 1978
Letterhead of the Wrocław Gallery of Photography, Wrocław 1978

50 YEARS OF THE WROCŁAW GALLERY OF PHOTOGRAPHY

Adam Sobota

The Wrocław Gallery of Photography has become a prominent place in the cultural life of Wrocław thanks to its activity that has continued uninterruptedly for 50 years. Known in different stages of its existence under additional names such as Romanesque House, Foto-Medium-Art or Foto-Gen, over the years it has had several managers, but overall it has maintained its identity as a place for presenting contemporary forms of new media art. Although changes in art strategies brought about the modification of its program of activities, it can be said that over the decades, the legacy of the neo-avant-garde conceptual art movement of the 1970s was predominant in it.

The emergence of the WGP had to do with a significant revival in Polish contemporary art since the late 1960s. The then new conceptual approach to creativity favored intermedial and processual activities that utilized the potential of new media and applied analytical procedures. This stimulated activity among young people, mainly from the academic community, where numerous art groups interested in photography and film appeared, and where student galleries and festivals were established as a forum for the presentation of various types of artistic pursuits. Also significant were the activities of the Association of Polish Art Photographers (ZPAF), which in the 1970s led to the establishment of several photography galleries in Poland, run or co-run by ZPAF according to the original concepts

of their managers. One such gallery was the Wrocław Gallery of Photography, under the authority of the Voivodship Office's Culture and Art Centre, which began operations in May 1973. This created new opportunities for artists pursuing innovative activities using photography and film, such as those of the Permafo art group, which was founded in Wrocław in 1970 (Zbigniew Dłubak, Andrzej Lachowicz, Natalia Lach-Lachowicz, Antoni Dzieduszycki). Although they also used the name Permafo Gallery, they did not actually have a permanent location. In Wrocław in the early 1970s, important student art groups, such as Current Art Gallery (founded in 1972 by Zdzisław Sosnowski), the International Gallery of Recent Art (founded in 1973 by Romuald Kutera) or the Format group (founded in 1972 by Czesław Chwischczuk and Jerzy Ropiecki, among others), were in a similar situation. The community student club Pałacyk, as well as university clubs were the most common meeting places for these groups. The creativity of the Wrocław community was also influenced by the activities of several groups previously active in the field of photography, such as Odra 65, whose continuation from 1967 was the 1111 group, where Kazimierz Helebrandt and Jerzy Olek were among the most active members.

It was the latter two who took on the management of the newly established Wrocław Gallery of Photography, located in the remains of the Romanesque foundations of the House of the Ladies of Trzebnica at 8 Bishop Nankier Square. This combination of historic ruins incorporated into a new socialist realist housing block, as well as the proximity of historic architecture of different eras, had a unique aura, although it posed display problems due to renovation restrictions. Kazimierz Helebrandt, as manager, and Jerzy Olek, as his collaborator, focused primarily on the potential of modern art that had accumulated in Wrocław, and on May 6, 1973, they inaugurated the gallery with an exhibition titled "Non-artistic Photography" by Wrocław-based visual artist Zdzisław Holuka, referring to the then intense polemics on the basic criteria of art. This was followed by two exhibitions by Permafo Gallery (Natalia Lach-Lachowicz and Tom Gramse) and Lucjan Demidowski's experimental series of nudes. This innovative trend was interspersed with shows by Jerzy Żak and Wiesław Zieliński, which

were closer to the traditional aesthetics of photography, and exciting documentation of religious rituals by Adam Bujak in his *Mysteries* series.

For the next two years, the WGP continued to strive for a balance between neo-avant-garde experiments and the classical aesthetics of photography in its program. On the one hand, the works of young Wrocław artists of the post-conceptual trend (Kryspin Sawicz, Format and Gallery of Recent Art groups) appeared in it and actions inspired by the managers of the gallery were carried out, in which they themselves participated (such as "Your Photography", "Issues of Scale", "Contact"). Old photography was also present, with the works of Benedykt Dorys from the 1930s and an exhibition of artists who participated in the landmark Polish photography shows "Subjective Photography" (1968) and "Searching Photographers" (1971), such as Paweł Pierściński, Wojciech Plewiński, Wacław Nowak, Marian Kucharski and Marian Gadzalski. The social documentary trend was present primarily through foreign exhibitions that came to Poland; in 1975 these included British photojournalism and reviews of Spanish and Danish photography.

There was a marked change in the exhibition program in 1976, as, with the exception of one exhibition, all focused on analyzing the fundamentals of photographic communication. The authors were mainly young artists from Wrocław (including members of the Permafo and Format groups) and Łódź. This trend was further exacerbated when Jerzy Olek replaced Kazimierz Helebrandt as gallery manager in mid 1977. An impressive manifestation of his intentions was a nationwide symposium and exhibition in Katowice entitled "Boundary States of Photography", which was repeated in Wrocław in April 1977 and accompanied by many other shows under the common theme "Photography as a Medium of Art". The leading Polish artists interested in new media participated in this festival. Jerzy Olek then began to use the name Foto-Medium-Art for his program of comprehensive analysis of the functioning of photography in culture. He attributed the name to both the Wrocław Gallery of Photography when he began directing it and the art group established there. The program was also promoted through a series of texts by Polish artists and critics on the subject of new media art, which were published in several issues of

the Poznań monthly "Nurt" and Wrocław's "Odra", and were later published as booklets.

The activities of the WGP from then until 1981 were extremely intense. It held some 20 to 40 exhibitions a year, accompanied by symposiums, meetings and lectures, which of course necessitated shorter exhibition durations, parallel shows and improvisations, but gave the activity wide resonance, even internationally. Particularly numerous were contacts with Czechoslovak artists continuing the traditions of the avant-garde, who, for example, in 1979 had an exhibition at the WGP called "Places and Moments", featuring works by 24 authors. Although the program primarily included the artistic community from Wrocław, gradually art groups and artists from other centers, most often from Łódź's Workshop of the Film Form and Warsaw, presented themselves at the WGP. There were also exhibitions documenting the activities of Polish art galleries of a similar focus: PSP Mała gallery from Warsaw, GN gallery from Gdańsk, Akumulatory gallery from Poznań and Labirynt gallery from Lublin. Among the numerous exhibitions from these years, there were several that are worth mentioning: "Expansive Photography" (May 1978), "Black and White", "Photography as Art. Art as Photography" (1979), an exhibition of Japanese photography "The Road", an exhibition of British photography "Photography as a Medium", "Light" (1980), "Documents of History", and "Video Art in Poland 1973–1980" (1981).

The Photo-Medium-Art program, based on the evocation of avant-garde traditions (especially Constructivism) and the presentation of a spectrum of their developments, in the following decade had to face postmodern criticism of earlier concepts of art and the social crisis caused by the introduction of martial law in Poland. Jerzy Olek reacted to this in an ingenious way, proposing a concept of elemental photography, the manifesto of which he published in 1984, in the catalog of the exhibition "Karkonosze", which followed an outdoor photography session. In the concept of elementarism, he wanted to combine a post-conceptual awareness of art with the need to return to the visual richness of photography and to its technical excellence. Thus, in addition to the previously promoted "analytical elementarism", with its theorizing and reductionism, he proposed a "contemplative elementarism", emphasizing the self-referential nature of

the photographic image. Such a synthesis referred to the situation of modern photography in the 1920s, a component of which were both the experiments of the Bauhaus, Constructivism or New Objectivity, and the thorough studies of nature characteristic of American photography. This new program proposal was based on the work of several artists, namely Wojciech Zawadzki, Bogdan Konopka, Andrzej J. Lech, Jakub Byrczek and Adam Lesisz, with whom Jerzy Olek had worked previously and whom he arranged solo exhibitions at the WGP in 1983–1984.

The aforementioned “Karkonosze” exhibition began to increase the number of supporters of this trend of photography, which from then on was constantly present in the exhibition repertoire of the WGP, taking on a twofold interpretation, however. The above-mentioned pioneers of “elemental” approaches adhered to the rules of “pure” photography, following the example of such classics as Edward Weston and Ansel Adams. This meant using large-format negatives, often contact copied, celebrating the nuances of chiaroscuro, accurately reproducing the reality of space with media considerations, and emphasizing the emotional connection with nature. Jerzy Olek, on the other hand, sought to maximize the concept of elementarism and gradually moved away from the criteria accepted by the circle of his aforementioned associates. This was evident in two group exhibitions organized by Jerzy Olek with an international lineup of artists: “Elemental Photography” (1986) and “Elementarity of Photography” (1989). He also organized photography exhibitions under this banner in the 1980s in Czechoslovakia and West Germany. Eventually, his preference for confronting many different ways of working with photography found full expression in the five international festivals that he organized between 1989 and 1997 under the banner of the East-West Photoconference “European Exchange”. The axis of these multi-part undertakings was the Wrocław Gallery of Photography and the Foto-Medium-Art slogan, with other galleries and museums also housing some exhibitions. The event of the largest scale was the Second Photoconference, held in 1991, where 131 artists from 24 countries participated in the main exhibition “New Spaces of Photography”, and the symposium “Ethos of Photography” was attended by many prominent critics and historians of photography from

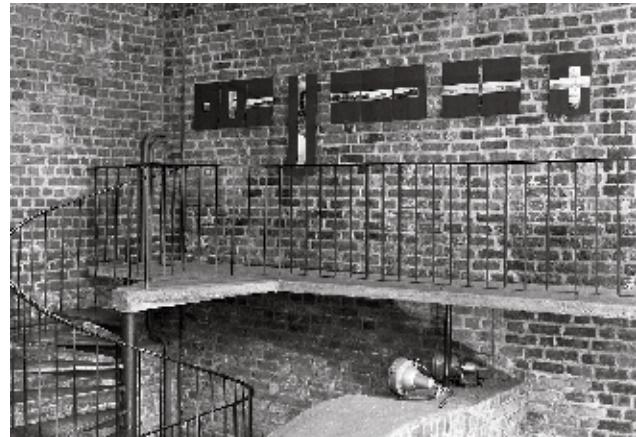
various countries. Photoconferences strongly emphasized the connections between different art media (e.g. sculpture and photography), as well as the affinities of art created in different countries, which, in the situation of political transition and the opening of borders, took on a new meaning for Poles.

The last Photoconference, taking place in 1997, also ended the period of management of the Wrocław Gallery of Photography by Jerzy Olek, who was replaced for a long time by Jan Bortkiewicz. In subsequent years, the gallery no longer had such a clear focus, presenting very diverse proposals that were unlikely to provoke debate over the criteria for valuing new media art. Such a state of affairs could have been partly justified by the lack of clear direction in postmodern culture or the technological revolution, which introduced many new forms of action, leading to the so-called post-media situation. Many interesting exhibitions continued to appear, of course, but they did not represent a logical development of specific ideas. However, over the past few years, during which the gallery has had several managers, its program has again shown signs of a more thoughtful selection of exhibition proposals. There have been more issue-based exhibitions, as well as retrospective shows of the work of the still active classics of the Polish neo-avant-garde practicing intermedia art (Stefan Wojnecki, Józef Robakowski, Anna Kutera, Jan Berdyszak, Andrzej Dudek-Dürer, Zdzisław Pacholski, Lucjan Demidowski, Witold Liszkowski). Such themes connect the most recent period with the early days of the Wrocław Gallery of Photography and set the standard for the reception of the contemporary state of affairs.

Wystawa Wacława Ropieckiego „LOTRYT”, Wrocław 1978
Wacław Ropiecki's exhibition "LOTRYT", Wrocław 1978

Wystawa Wacława Ropieckiego „LOTRYT”, Wrocław 1978
Wacław Ropiecki's exhibition "LOTRYT", Wrocław 1978

Wystawa Wacława Ropieckiego „LOTRYT”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Rozalia Ropiecka, Teresa i Jan Jończykowie,
Barbara Baworowska, Andrzej Lachowicz, Jerzy Olek

Wacław Ropiecki's exhibition "LOTRYT", Wrocław 1978.
In the photo from left: Rozalia Ropiecka, Teresa and Jan Jończyk,
Barbara Baworowska, Andrzej Lachowicz, Jerzy Olek

Wystawa Wacława Ropieckiego „LOTRYT”, Wrocław 1978.

Na zdjęciu od lewej: Józef Talar, Jerzy Wiklendt, Natalia LL, Witold Liszkowski, Stanisław Ścierski, Eugeniusz Get-Stankiewicz, Ryszard Łubowicz

Wacław Ropiecki's exhibition "LOTRYT", Wrocław 1978.

In the photo from left: Jozef Talar, Jerzy Wiklendt, Natalia LL, Witold Liszkowski, Stanisław Ścierski, Eugeniusz Get-Stankiewicz, Ryszard Łubowicz

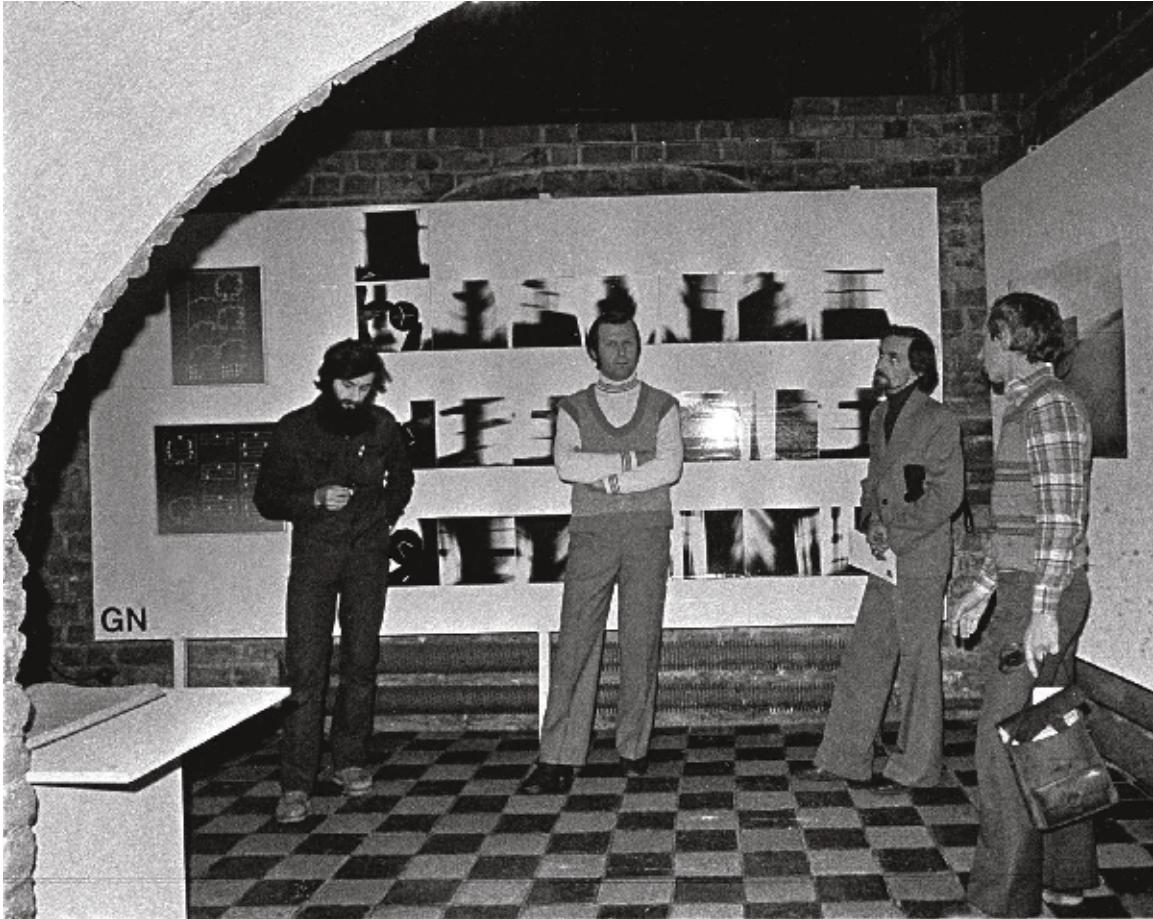
Wystawa Zenona Harasyma „Aneksje pejzażu”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Bonifacy Małolepszy, Jacek Lalak, Jerzy Olek, Zenon Harasym

Zenon Harasym's exhibition "Annexes of the Landscape", Wrocław 1978.
In the photo from left: Bonifacy Małolepszy, Jacek Lalak, Jerzy Olek, Zenon Harasym

Wystawa Zenona Harasyma „Aneksje pejzażu”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Urszula Harasym, Alek Figura, Kazimierz Helebrandt, Romuald Kutera

Zenon Harasym's exhibition "Annexes of the Landscape", Wrocław 1978.
In the photo from left: Urszula Harasym, Alek Figura, Kazimierz Helebrandt, Romuald Kutera

Wystawa Zenona Harasyma „Aneksje pejzażu”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Zenon Harasym, Jerzy Olek

Zenon Harasym's exhibition "Annexes of the Landscape", Wrocław 1978.
In the photo from left: Zenon Harasym, Jerzy Olek

Uczestnicy pleneru *W pejzażu Foto-Medium Art*, Turosów 1978.

Na zdjęciu m.in.: Maciej Mańkowski, Andrzej Baranowski, Zenon Harasym, Janusz Nowacki, Józef Maciej Bożek, Jacek Lalak, Andrzej Rutyna

Participants of the plein-air workshop *In the Landscape of Photo-Medium Art*, Turosów 1978.

In the photo, among others: Maciej Mańkowski, Andrzej Baranowski, Zenon Harasym, Janusz Nowacki, Józef Maciej Bożek, Jacek Lalak, Andrzej Rutyna

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

„Akcja próbna 2 (Kolejka)” Grupy Twórczej SEM, Wrocław 1978
“Test Action 2 (Line)” of the SEM Art Group, Wrocław 1978

„Akcja próbna 2 (Kolejka)” Grupy Twórczej SEM, Wrocław 1978
“Test Action 2 (Line)” of the SEM Art Group, Wrocław 1978

„Akcja próbna 2 (Kolejka)” Grupy Twórczej SEM, Wrocław 1978
“Test Action 2 (Line)” of the SEM Art Group, Wrocław 1978

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Andrzej Saj

50 LAT AKTYWNOŚCI GALERII FOTOGRAFII WE WROCŁAWIU

(wątki organizacyjno-programowe)

— W okresie swoich pięćdziesięciu lat działalności galeria fotografii, powołana przez Wrocławski Ośrodek Kultury w 1973 roku (poźniej: OKiS) i usytuowana w odrestaurowanym zabytkowym budynku przy placu Biskupa Nankiera¹ zwany Domkiem Romańskim, przechodziła różne etapy swej aktywności i znaczenia w sensie promocji i kształto-

1 Obiekt przy placu Biskupa Nankiera 8 uznawany jest za najstarszy budynek mieszkalny we Wrocławiu, stąd jego datowanie na 1208 rok. Ten wczesnogotycki obiekt z początku XIII wieku byłówczas własnością Zakonu Cysterskiego z Trzebnicy i był wcześniej znany jako Dom Panien Trzebnickich. W trakcie II wojny został mocno zniszczony, by w latach 1966–1969 zostać odbudowanym według projektu Henryka Dziurli. Po zakończeniu odbudowy został on zaadoptowany na potrzeby galerii i powierzony OKiS. Po inauguracji galerii fotografii w 1973 roku budynek potocznie nazwano Domkiem Romańskim, co jest i obecnie przytaczane w wielu omówieniach. Podczas obchodów 800-lecia Fundacji Opactwa w Trzebnicy w 2002 roku przywrócono dawną nazwę: Dom Panien Trzebnickich (co potwierdza tablica pamiątkowa wmurowana w ścianę galerii), ale nazwa ta nie jest obecna w potocznym odbiorze.

wania fotografii w wystawienniczym środowisku Wrocławia. Zmieniały się w tym czasie kierownicy i ewoluował program galerii, ale też zdecydowany wpływ na jej profil miały zewnętrzne wydarzenia o charakterze kulturalnym (zmiany w sztuce i fotografii w okresie przełomu modernistycznego), a także społeczne presje o ważkim znaczeniu dla życia artystycznego w Polsce (lata 80. XX wieku).

Pod względem zmian programowych i wpływu na nie osób kierujących galerią można wyróżnić trzy znaczące okresy funkcjonowania tej instytucji. Etap pierwszy obejmował lata od 1973 do 1996, w których po wstępny okresie prowadzenia Wrocławskiej Galerii Fotografii przez Kazimierza Helebrandta (były to formalnie lata 1973–1977), ale z racji ścisej z nim współpracy Jerzego Olka, już od połowy 1975 roku w zasadzie dzielili oni obowiązki programowania wystawy, co po wyjeździe Kazimierza Helebrandta na zagraniczny kontrakt stało się przywilejem Olka. Na stanowisko kierującego oficjalnie galerią został więc Olek powołany w połowie 1977 roku, a przejętą WGF przemianowała w 1978 roku na galerię Foto-Medium-Art, o wyraźnie autorskim programie. Drugi etap łączy się z początkiem pracy Jana Bortkiewicza na stanowisku kierownika galerii. Bortkiewicz, po objęciu tego stanowiska w 1996 roku, przemianowuje swoją placówkę na Dolnośląskie Centrum Fotografii. W 2016 roku kończy pracę, przechodząc na emeryturę. Trzeci etap rozpoczyna się w 2017 roku, gdy instytucja otrzymuje nową nazwę – galeria Foto-Gen – a jej kierownikiem zostaje Manfred Bator, który tę funkcję pełni do końca 2021 roku. Po krótkim okresie perturbacji personalnych z próbami powierzenia kierownictwa placówki innym osobom ostatecznie w efekcie konkursu stanowisko to w styczniu 2022 roku objął Paweł Bąkowski.

LATA 1973–1996

Przed powaniem Wrocławskiej Galerii Fotografii lokalne środowisko wystawiennicze rozwijało się nader dynamicznie, a to głównie w ramach niezwykle intensywnego życia artystycznego w latach 60., w których doszło do znamiennego przełomu modernistycznego, spowodowanego przez

neoawangardową formację sztuki zwanej koncepcyjną (we Wrocławiu mówiono o tzw. „sztuce pojęciowej”), niejako radikalnie kończącej (czy zamykającej) poprzedni okres twórczej aktywności. Już w latach 60. w obszarze dotychczasowej artystycznej działalności opartej o formy przedstawiające bądź też abstrakcyjne – wyrażane środkami plastycznymi (w malarstwie, rzeźbie, grafice), przy preferowaniu obrazowania z jednej strony emocjonalnego (kolorystycznego), z drugiej minimalistycznego, to jest w jego nawiązaniach do konstruktywizmu – jednocześnie obserwowano pewne przesunięcie akcentu z podejścia sensualistycznego w procesie twórczym do zdecydowanie intelektualnego. Oznaczało to wyraźną degradację materialnej formy dzieła na rzecz jego interpretacji, formułowania pojęć i prowadzenia rozoważań teoretycznych wokół sztuki bądź wreszcie prezentacji tylko własnych postaw artystycznych, bez konieczności wykonywania towarzyszących temu artefaktów. Było to odbierane jako zapowiedź „końca sztuki”, przynajmniej w tym jej wymiarze, w jakim była dotąd uprawiana. Do takiego myślenia przyczyniły się także nowe media (w tym fotografia), które z jednej strony poszerzały możliwości wizualnej twórczości, a z drugiej – głównie fotografia – stawały się narzędziem wspomagającym (rejestrującym) działania o charakterze performatywnym i koncepcyjnym. Z kolei po przesileniu koncepcyjnym w początkach lat 70. zaczęto traktować fotografię już nie tylko w sensie „usługowym” wobec sztuki, ale również jako odrębny, specyficzny środek wypowiedzi i cenne medium artystyczne. We Wrocławiu przyjazny grunt pod tego rodzaju nową działalność przygotowywał już pod koniec lat 60. nurt sztuki pojęciowej, któremu patronowała powołana tu w 1968 roku galeria Pod Moną Lizą (z inicjatywy i według koncepcji Jerzego Ludwińskiego), a także wypracowane w ramach wrocławskiej szkoły artystycznej (PWSSP) zajęcia dydaktyczne kierujące uwagę studentów na poszerzanie wiedzy wizualnej i praktyczne wykorzystywanie nowych mediów w sztuce (była to inicjatywa Leszka Kaćmy i założonej przez niego katedry o takim profilu.). To pierwsi absolwenci PWSSP, zarażeni potrzebą „nowatorstwa” w swej aktywności i ambicjami poszerzania zastosowań medialnych, zapoczątkowali w środowisku ruch neoawangardowych manifestacji, wspomaganych również przez medium fotografii. Galerie z początków lat 70., jak Permafo czy studenckie galerie

„nowej sztuki” (jak je nazywano), stworzyły klimat dla odmiennego (niekonwencjonalnego) podejścia do fotografii i do jej użycia. We Wrocławiu było więc więc przynajmniej kilkanaście miejsc gotowych na prezentację fotografii. Były to m.in. takie specjalistyczne instytucje jak BWA, Muzeum Śląskie, Ratusz, Klub Muzyki i Literatury, Klub Dziennikarza, Klub Miedzynarodowy Prasy i Książki, Klub Związków Twórczych, Piwnica Świdnicka, Pałacyk, Wojewódzki Dom Kultury i Młodzieżowy Dom Kultury czy lokale Dolnośląskiego Towarzystwa Fotograficznego oraz Wrocławskiego Towarzystwa Fotograficznego.

Tak więc jeszcze przed powołaniem WGF, w atmosferze sprzyjającej eksperymentom w sztuce i fotografii w różnych miejscach Wrocławia swoją twórczość fotograficzną (przekraczającą ujęcia konwencjonalne, często już w próbach eksperymentalnych) prezentowali tacy autorzy jak Natalia LL i galeria Permafo (rezydująca wówczas w Klubie Związków Twórczych), w tym osobno Zbigniew Dłubak i Andrzej Lachowicz, a także (wielokrotnie) Jacek Samotus, Zbigniew Staniewski, Zenon Harasym, Bożena Michalik, Kazimierz Helebrandt, Zdzisław Holuka, Janina Mierzecka czy Edward Hartwig. Ci twórcy (poza Hartwigiem) powiązani byli z lokalnym środowiskiem fotograficznym, które miało już za sobą doświadczenia powojennego okresu, gdy po przybyciu ze straconych miast na Kresach (Lwów, Wilno itd.) ukształtowani w przedwojennych tradycjach twórcy tworzyli podwaliny pod silne osobowościami środowisko wrocławskie. To już wtedy powstawały „Związk” fotograficzne (z dominującą fotografią dokumentalną, ale też eksperymentalną, np. tonorożczyczą).²

Utworzona więc pod symbolicznym patronatem lokalnego ZPAF galeria fotografii rodziła nadzieję na skupienie w swym programie przykładów minionej (z lat powojennych) twórczości zarówno konwencjonalnej, jak i eksperymentującej. I tak się w rzeczywistości w zasadzie działa.³

2 Por. praca zbiorowa: *Fotografia we Wrocławiu 1945–1997*, ZPAF, Okręg Dolnośląski, Wrocław 1997, także: A. Saj, „Główne trendy w powojennej fotografii artystycznej na Dolnym Śląsku”, [w:] *Historia, teraźniejszość i współczesne dylematy fotografii. Sympozjum z okazji 65-lecia ZPAF*, ZPAF, Okręg Dolnośląski, Wrocław 2012.

3 *Fotografia we Wrocławiu...*, op.cit.

Na inaugurację otwarcia WGF w maju 1973 roku powołany na to stanowisko przez WOK Kazimierz Helebrandt zorganizował wystawę Zdzisława Holuki pt. „Fotografia niearty-styczna”, a równolegle przedstawił dorobek Katowickiego Towarzystwa Fotograficznego. Właśnie już wtedy kolejnej (z czerwca 1973) wystawie Natalii LL pt. „Zamiast” we WGF towarzyszyła jej słynna *Sztuka konsumpcyjna*, równocześnie pokazywana w galerii Permafo. Następnie – także pod kierunkiem Helebrandta – prezentowano wystawy prac m.in. Jerzego Żaka, Wiesława Zielińskiego, Lucjana Demidowskiego i Adama Bujaka – fotografów spoza Wrocławia. Program wystaw tego inauguracyjnego roku działalności WGF świadczył więc o tym, że Helebrandt w swych zamiarach ekspozycyjnych początkowo sytuował się „pośrodku”, tj. akceptował propozycje zarówno fotografii tradycyjnej (konwencjonalnej), w tym eksperymentującej np. z technikami „szlachetnymi”, ale także był otwarty na nowe „spojrzenie” i działania pozagaleryjne, które będzie proponował zaczynający współpracę z galerią Jerzy Olek. W kolejnym roku aktywności galerii pojawiają się twórcy zagraniczni, (np. H.A. Stuhl z USA – fotografia barwna, Władysław Marynowicz z Wielkiej Brytanii i Kalervo Ojutkangas z Finlandii) oraz artyści tacy jak m.in. Zdzisław J. Zieliński, Wojciech Plewiński, Paweł Pierściński, Benedykt J. Dorys, Marian Kucharski oraz autorzy zbiorowej wystawy – „plonu” happeningu fotograficznego zorganizowanego przez Jerzego Olka dla 11 fotografów w PDT Renoma (byli to uczestnicy projektu „Struktura nieograniczona”). Pojawiła się wtedy także wystawa twórczej grupy Format (uczestnicy: Czesław Chwischczuk, Marek Łopata, Wacław Ropiecki, incydentalnie: Jerzy Kowalski, Jacek Lalak, Ryszard Kopczyński, Janusz Wróbel).

W kolejnym roku (1975), programowo już mocniej zróżnicowanym, obok propozycji wystaw krajowej fotografii dokumentalnej (reportaż) pojawiły się też przykłady fotografii brytyjskiej, hiszpańskiej i duńskiej. Miejscowi artyści również przedstawiają swoje propozycje, w tym przykłady „rozwinietego” narracyjnie dokumentu, na przykład w wydaniu Jana Bortkiewicza („Muzykoterapia”) czy Kryspinia Sawicza z jego znaną „Ontogenezą”, a także pracami Leszka Szurkowskiego czy „sprawozdaniem” z jednego z pierwszych projektów Jerzego Olka, realizowanym wraz z Kazimierzem Helebrandtem poza galerią, w witrynie sklepu przy ul. Świdnickiej

(tzw. „Fototeatr”). Pojawiły się tu także nazwiska młodych absolwentów PWSSP włączających fotografię i nowe media w swą twórczość; była to wystawa pt. „Afirmacja sztuki” z udziałem Stanisława Antosza, Romualda Kutery, Lecha Mrozka i Piotra Olszańskiego. W tymże roku zaprezentowano również intrygującą i pionierską w skali kraju autoperfretową inscenizowaną fotografię Tomasza Machcińskiego („Człowiek o stu twarzach”).

Wobec planów wyjazdowych Kazimierza Helebrandta na kontrakt zagraniczny w 1976 roku (realizacja projektu założenia pracowni fotografii w Akademii Sztuk Pięknych w Bagdadzie) ściślejszą współpracę z galerią podejmuje Jerzy Olek, stąd pojawiają się w programie WGF osoby bliższe warsztatowo rozumieniu fotografii w jej współczesnej medialnej roli. I tak, obok nazwisk Ireneusza Kulika i Ryszarda Tabaki, swoje wystawy mieli tu m.in. Andrzej Lachowicz, Natalia LL, Jerzy Lajstowicz, Bolesław Stachow, Jacek Samotus i Jan Bortkiewicz. Także ponownie prezentowała się grupa Format i studenci PWSSP z Łodzi oraz Raiph Prunf z Holandii.

Rok 1977 oznaczał oficjalne objęcie kierownictwa WGF przez Jerzego Olka. Na inaugurację pojawia się wystawa prac Czesława Chwischczuka (członek grupy Format), później fotografia Czechy Petera Zhora, prace Wacława Ropiciego i Andrzeja Baranowskiego oraz zbiorowa wystawa „Austriacka fotografia kreacyjna”. Ważną manifestacją usiłowały organizacyjno-programującymi Jerzego Olka był jego projekt wystawienniczy pt. „Stany graniczne fotografii”, pokazany w marcu w Katowicach, a w kwietniu w WGF, by już w kwietniu zainaugurować sympozjum „Foto-Medium-Art” wraz z towarzyszącymi pokazami autorskimi pt. „Fotografia medium sztuki”. Cała plejada autorów powiązanych z tzw. nowymi mediami brała udział w kilkunastu wystawach pomieszczeniach w salach na terenie całego miasta. Wystawom oczywiście towarzyszyły spotkania i dyskusje. Zdarzenie to można uznać za inaugurujące krajowy ruch fotomedialny o ambicjach badawczych – teoretyzujących na temat granic i nowego języka tego medium. Nurt jednak coraz bardziej wikał się w dywagacje ideologiczne przy minimalnej ekspozycji nowych prac. Także w 1977 roku, otwierającym czas niezwykle wzmożonej aktywności organizacyjno-teoretyzującej Jerzego Olka, a jednocześnie

w okresie swoistej rekapitulacji mitotwórczych aspiracji ruchu fotomedialnego w kraju⁴, inicjuje on I Forum Foto-Medium-Art, pt. „Fotografia jako fotografia”, z zaplanowanymi wystąpieniami Natalii LL, Zbigniewa Dłubaka, Andrzeja Lachowicza, Sławomira Magali (filozof) i Jerzego Olka. Rozpoczął się wtedy „złoty okres” nakręcania spirali dywagacji na łamach pism lokalnych („Wiadomości”, „Odra”) oraz innych (np. poznańskiego „Nurtu” czy „Opola”) w postaci artykułów pisanych specyficznym żargonem, najczęściej w stylu manifestów artystycznych, bardziej projektujących zamiary niż je sensownie przykłady prac uzasadniających. Omówienia te oczywiście służyły afirmacji koncepcji fotomedializmu oraz konstruowaniu tzw. „filozoficznych” podstaw dla interpretacji jego dokonań. Tu należy dodać, że głównym źródłem wiezy Jerzego Olka w tym zakresie była książka Adama Sikory *Spotkania z filozofią* – bardzo przystępna publikacja popularyzująca główne nurty nowożytnej filozofii i wyjaśniająca podstawowe terminy z tej tematyki.⁵

Kolejne inicjatywy Olka w ramach Forum dyskusyjnego miały miejsce już w 1978 roku i dotyczyły następujących tematów: II Forum – „Fotografia jako relacja”, III Forum – „Fotografia jako tworzywo”, IV Forum – „Fotografia jako narzędzie”, „Wideo jako narzędzie”, V Forum – „Fotografia jako ideologia”, VI Forum – „Fotografia jako film – film jako fotografia”, VII Forum – „Fotografia jako algorytm”. Wszystkie te spotkania, zrealizowane w ramach WGF, miały – jak podkreślał ich organizator – charakter samokształceniowy i miały służyć poszerzaniu horyzontów poznawczych uczestników ruchu fotomedialnego (w tym głównie skupionych wokół Seminarium Foto-Medium-Art). Wśród gości kolejnych

4 Jerzemu Olkowi udało się na pewien czas zintegrować wokół swoich inicjatyw artystów – fotografów i filmowców – reprezentujących niemal całe krajowe środowisko zaliczane do tzw. ruchu fotomedialnego: włączali się w te inicjatywy zarówno twórcy z Gdańska (galeria Gn), Poznania (kręgi ASP i Stefan Wojnicki), Warszawy (Seminarium Warszawskie i Galeria Mała), Łodzi (J. Robakowski z Warsztatem Formy Filmowej, choć z dystansem dyktowanym własnymi wcześniejszymi osiągnięciami na tym polu), jak i z innych ośrodków, np. z Katowic, Gliwic czy Gorzowa Wlkp. (np. Konfrontacje Gorzowskie). Por. m.in. art. B. Stokłosa: „Uwagi o ruchu fotomedialnym”, [w:] „Fotografia” 1978, nr 4, a także: M. Ratajczak, „Jest jako nie ma”, [w:] „Sztuka” nr 4, 1881.

5 A. Sikora, *Spotkania z filozofią*. Warszawa 1967.

edykcji Forum znaleźli się i filozofowie (m.in. Jan Kurowicki, Sławomir Magala, Grzegorz Sztabiński), i publicyści oraz literaci (jak np. Ryszard Przybylski czy Krzysztof Kakolewski) bądź – poza stałym gremium artystów i teoretyków lokalnego ruchu – także tacy twórcy jak Wojciech Prażuch, Jan S. Wojciechowski, Jan Berdyszak, Andrzej Jórczak itd., a także krytycy w osobach Urszuli Czartoryskiej, Janusza Zagrodzkiego, Marcina Giżyckiego, Marka Hołyńskiego i innych. Godnym podkreślenia jest tu organizacyjna sprawność Jerzego Olka w osiąganiu (także finansowym) swych zamiarów programowych, a także umiejętność przekonywania do tych spotkań gości z kraju i z zagranicy – przedstawicieli grona wybitnych teoretyków i praktyków fotografii oraz innych mediów. Olek byłby tu świętym „kontynuatorem” sztuki perswazji, której mistrzem był wówczas niewątpliwie Andrzej Lachowicz.

Znaczącą cenzurę w działalności WGF wyznacza natomiast data 17 października 1978 roku, gdy wystawą pod tytułem „Media” (z udziałem Alka Figury, Irka Kulika, Jerzego Olka i Ryszarda Tabaki) zostało zainaugurowane powstanie grupy twórczej Seminarium Foto-Medium-Art, zaś Olek zmienia jednocześnie nazwę Wrocławskiej Galerii Fotografii na galerię Foto-Medium-Art (pod tą nazwą będzie ona funkcjonować do roku 1996).

Jeszcze wcześniej, w pierwszej połowie 1978 roku, miały także miejsce w WGF interesujące działania integracyjne między fotografią a poezją pt. „Inspiracje zwrotne”. Chodziło tu o realizację fotografii odnoszących się do wierszy kilku zaproszonych do projektu poetów i zwrotnie – pisanie przez nich wierszy do zaproponowanych przez fotografów zdjęć. Efekty tego działania znalazły się na zbiorowej wystawie. Rok 1979 znów obfitował w liczne wystawy i towarzyszące interpretacje efektów projektów medialnych, w tym znalazły się tam indywidualne realizacje m.in. Kryspina Sawicza, Andrzeja Baranowskiego, Ewy Mikiny i Grzegorza Musiałą, Jarosława Kudaja, Alka Figury, Irka Kulika, Mirosława Woźniczy, Jerzego Lewczyńskiego, Zbigniewa Staniewskiego, Ryszarda Tabaki, Zbigniewa Dłubaka, Czesława Chwischczuka oraz Stefana Wojneckiego – autorów niewątpliwie albo uchodzących za prekursorów ruchu fotomedialnego, albo zaliczanych do jego twórczych kontynuatorów. Ruch ten bowiem osiągnął swoiste nasycenie i dawał już podstawy do pewnych podsumowań. Tak więc miały wtedy miejsce zbiorowe rekapitulacje

różnych propozycji autorskich, jak np. w wystawie „Foto-Art” kuratorstwa Grzegorza Sztabińskiego z marca 1979 roku (uczestnikami byli m.in. Wojciech Krzywobłocki, Jan Świtka, Andrzej Maciej Łubowski, Eugeniusz Get-Stankiewicz, Jan Jaromir Aleksiun i Andrzej Sadowski) bądź w ekspozycji „Foto-Medium” w wyborze Jerzego Olka z kwietnia tegoż roku (z udziałem: Annette Messager, Aliny Szapocznikow, Christiana Boltanskiego i Zdzisława Jurkiewicza). Zbiorczy i bardziej jednorodny charakter prac zaproszonych do wystawy autorów (cała plejada nazwisk akceptujących program galerii) miała ekspozycja pt. „Czerń i biel” z września tego roku, dedykowana Kazimierzowi Malewiczowi (i formalnie zależna od prac tego artysty), na którego prace Olek często się powoływał, a także druga zbiorowa ekspozycja pt. „Od zera do nieskończoności, od nieskończoności do zera”, również w intencji Olka oddającą ideę „minimum” fotografii (biel) w relacji do jej „maximum” (czerń) — co dość naiwnie miało reprezentować jej wartość komunikacyjną. Inny zabieg pt. „Możliwa fotografia” (z 1978 roku) jeszcze bardziej zdradzał „amatorskie” podejście Jerzego Olka do „badania” medium fotografii. Czyż bowiem rozsypana na białe podłożu garść (zgromadzonego w woreczku) czarnego „konfetti” może dowodzić istnienia każdego możliwego obrazu? Takie banalne, dydaktyczne gesty były często stosowane przez Jerzego Olka w jego „seminaryjnych” dysputach i podejmowanychówczas próbach tzw. własnej twórczości.

Ponadto w tym czasie zintensyfikowały się w galerii prezentacje fotografii zagranicznej (z ZSRR, Kanady, RFN i Czechosłowacji). Niewątpliwie niektóre działania Olka, np. zapraszanie do udziału w zbiorowych wystawach teoretyków sztuki, badaczy z innych dyscyplin nauki (fizyków, matematyków itd.), miały w tamtym czasie pewien walor poznawczy — otwierały i promowały „trudną” współczesną sztukę wśród szerszych kręgów odbiorczych, ale nie wnosiły do niej niczego nowego. Rok 80. okazał się być — jak to miało wyraz w ogólnej atmosferze narastających społecznych aspiracji — bardziej otwartym na prezentacje artystów zagranicznych. Był to czas rozluźnienia dotychczasowych „pęt”, który zakończył się w grudniu 1981 roku nałożeniem dodatkowego „knebla” (rygorami stanu wojennego). W tym okresie dochodziło więc do częstszych kontaktów z artystami z zagranicy; wystawiali się w galerii Foto-Medium-Art tacy twórcy jak

Edward Curtis (w przygotowanej przez amerykański Smithsonian Institute wystawie „Portrety Indian”) czy ekspozycja 12 japońskich fotografów „Droga”, a także odbył się pokaz filmów Michaela Snowa z Kanady, zaś Milota Havránekova z Czechosłowacji przedstawiła „Fotografię momentalną”, a Stanisław Urbański, jako kurator, zaprezentował w wystawie „Kontakt — od agitacji do kontemplacji” prace 49 autorów z różnych krajów, wreszcie pokaz prac 12 brytyjskich artystów realizuje British Council pod tytułem „Fotografia jak medium”, zaś Rolf Sachsse z RFN przedstawia „Fotografię konkretną”. Ten ciąg prezentacji przenosi się na rok 1981, gdzie wśród tego rodzaju propozycji wyróżniała się „Fotografia w dialogu” artystów austriackich, a potem „Sztuka telekomunikacji” Toma Klinkowsteina i prace artystów jugosłowiańskich pod tytułem „Tematy medium fotograficzne”. W drugiej połowie roku pokazano prace Akira Komoto, ideowo podbudowujące jego praktykę artystyczną („Barwy natury, fotografii, malarstwa”), a także projekcje japońskiego kina niezależnego oraz prace Masaki Nakayama („Dopełnienia i konfrontacje”), a wreszcie Thomasa Schliessera z RFN („Ręce — dotknięcia”).

Spośród innych indywidualnych propozycji wystawienniczych z tego okresu należy wymienić prezentację Andrzeja Jórczaka z Grekiem Spirosem Meltedzisem czy Krzysztofa Gierałtowskiego „Drukowane twarze” oraz Jana Berdyszaka „Studia po...”. Wojciech Bruszewski przedstawia cykl *Horyzont* i pokaz wideo, Jacek Lałak wraz z Wojciechem Zawadzkim prezentują filmową dokumentację aktywności galerii FMA pt. *Zapis*, a Zespół Roboczy 4+ pokazuje prace zatytułowane *Światło*. W 1981 roku Jerzy Olek wraca do idei samokształceniowej członków Seminarium Foto-Medium-Art i organizuje kolejne spotkania. W marcu odbywa się więc forum artystów i krytyków „Sztuka jako medium sztuki” (z udziałem m.in. Janusza Boguckiego, Grzegorza Dziamskiego, Marcina Giżyckiego, Andrzeja Kostołowskiego, Bożeny Kowalskiej, Jerzego Ludwińskiego), które zastrzała konflikty teoretyczne wobec różnic w rozumieniu i podejściach zainteresowanych osób do twórczości fotomedialnej oraz do forsowania przez Olka koncepcji oderwanych już od praktyki artystycznej. W prawdziwe artyści Seminarium Wrocławskiego jeszcze wspólnie formułują potem swoje założenia ideowe podbudowujące obecną praktykę artystyczną

(zresztą pod dyktando Jerzego Olka), ale to już był wstęp do rozpadu grupy wobec jednoczesnej sugestii wysuniętej przez krytykę towarzyszącą galerii o „wyczerpaniu się” projektu związanego z fotomedializmem oraz potrzebie zmian. W roku 1981 czuło się już narastającą atmosferę koniecznych zmian, a „mury” wkrótce runą...

Jeszcze w 1981 roku, kontynuującym „festiwal” wolnościowych aspiracji w kulturze, Olek chciał – z założenia – wypromować rodzaj syntetycznego „modelu” rozumienia roli nowych mediów (i fotografii) w sztuce o postkonceptualnych korzeniach, tym bardziej że pojawiła się już w łonie polskiego konceptualizmu „schizma” zwana kontekstualizmem⁶, w myśl koncepcji przedstawianej przez Jana Świdzińskiego, a popieranej (akceptowanej) już przez Zbigniewa Dłubaka – głównego mentora Olka, a także przez Andrzeja Jórczaka, Andrzeja Lachowicza oraz Annę i Romualda Kuterów, uwzględniającej społeczny kontekst uprawianej twórczości. Zarysowała się więc tu rozbieżność, wyraźna już w okresie katowickiej wystawy z 1977 roku pt. „Stany graniczne fotografii”, gdzie optowano za medialnym – „znakowym” – podejściem do fotografii, do „badania” jej wewnętrznych właściwości, do tego, co ona sobą reprezentuje, większą uwagę przykładając do technologii zdjęcia (i takiej jego analizy) oraz do jego percepcji – co stanowiło warunek tzw. „myślenia fotograficznego” – niż do uwarunkowań zewnętrznych. Ale właśnie do tej koncepcji fotomedializmu przekonywali się wtedy Dłubak i Lewczyński, wspierając Olka w jego działalności. Jednak apogeum fotomedialnego podejścia do własnych twórczych zamiarów (szczególnie ważnych dla grupy Seminarium Foto-Medium-Art) okazał się być właśnie rok 1981, w którym nasiliła się presja zewnętrznych sił i uwarunkowań, jakich doświadczyliśmy wszyscy, a artyści chyba szczególnie. Już wkrótce przekonano się o nieprzystawalności tej świadomości do analitycznych koncepcji fotomedializmu i o potrzebie docierania do „żywej” tkanki rzeczywistości (do jej społecznych uwarunkowań). Presja ekspresji stawała się być coraz dotkliwsza.

W prowadzonej przez siebie galerii Foto-Medium-Art Jerzy Olek rozszerza z jednej strony program wystawienniczy

6 Por. J. Świdziński, Sztuka i jej kontekst, Radom, Piotrków Trybunalski 2009, Sztuka jako sztuka kontekstualna, Galeria Remont, Arttext, Warszawa 1977.

o nowe kontakty, w tym zagraniczne (np. współpracując z artystami austriackimi, holenderskimi, greckimi, japońskimi), a także organizuje kolejne samokształceniowe seminaria Foto-Medium-Art oraz proponuje aktualny, z racji wydarzeń w kraju, cykl „Dokumentów historii wydarzeń z lat 1956, 1968, 1970, 1976 i 1980”. Takie przeglądowe ekspozycje przygotowała ponadto Elżbieta Potępska na temat roli kobiet polskich w tychże wydarzeniach (od 1956 do 1980 roku). Pojawiła się też wystawa podsumowująca dotychczasową działalność galerii. Ważnym seminarium artystów i krytyków sztuki (z 1981 roku), o istotnych konsekwencjach dla dalszego funkcjonowania galerii i Seminarium Foto-Medium-Art, było wspomniane już tu forum „Sztuka jako medium sztuki”. Okazało się być ono nader kontrowersyjne w sytuacji dalszego komplikowania teorii przez Olka i widocznego rozziwu między spekulacjami teoretycznymi a oczekiwaniemi wobec twórczości fotograficznej, przy uwzględnieniu presji aktualnej rzeczywistości zderzonej z jej dynamiką. W tekście programowym do tego forum pisał Olek w imieniu grupy, że w swej twórczości będą nieustannie odnawiać formę i odwoływać się do „dokonań sztuki pojęciowej, która nad wrażenia zmysłowe przekłada spekulacje czysto intelektualne”. Ale takie podejście w rozgrzanej emocjami sytuacji roku 1981 było już nie do zaakceptowania. Po swej ostatniej wystawie w Wiedniu (w październiku 1981 roku) członkowie Seminarium Foto-Medium-Art ostatecznie rozstali się. Lech Szurkowski, Ryszard Tabaka i Ireneusz Kulik wyemigrowali z kraju. Alek Figura pozostał w Polsce, ale wobec ogłoszonego stanu wojennego (i niezdecydowanego bojkotu ówczesnych władz wojskowych przez Olka) zerwał z nim współpracę. Jerzy Olek, jak się okazało, mimo oficjalnego zakazu organizowania i przeprowadzania publicznych imprez artystycznych – co wymagało uprzedniego zezwolenia władz „stanu wojennego” – już w początkach 1982 roku udostępnia galerię FMA na ekspozycje fotografii (godzi się na kolaborację z WRON?). W połowie lutego otwiera wystawę grupy 4+ i równocześnie wystawę prac Witolda Szymańskiego; potem pojawiają się kolejne propozycje.

Tymczasem w obrębie lansowanego przez niego ruchu fotomedialnego w krótkim czasie okazało się, że buńczucne hasła tego ruchu przestały nieść jakiekolwiek sprawcze artystycznie znaczenia. Hasło „Sztuka jako medium sztuki”

oznaczało już w istocie „kręcenie się wokół własnego ogona” i prócz powielania własnych dokonań nie miało już niczego nowego w sztuce do zaproponowania. Świadom tego Olek poszukiwał kolejnej inspiracji dla swej galerii. Spełniło się oto przeczenie Lachowicza, wyrażane przez jego „energię upadku”. Podtrzymywanie więc w warunkach ograniczonej przepisami stanu wojennego aktywności w ramach tzw. Galerii Medium (idei „wewnętrznej” w ramach galerii FMA) niewiele już mogło wnieść w jej praktykę i dopiero wrześniowa wystawa Bogdana Konopki i Jerzego Olka „Puste – pełne” wprowadza nowe tematy do programu galerii poprzez nawiązanie do kultury Wschodu i subkultur młodzieżowych. W 1983 roku, po wystawie Bożeny Michalik inaugurującej kolejny sezon wystawienniczy, w marcu ma miejsce znacząca (bo niejako zapowiadająca nowy program) ekspozycja Andrzeja Jerzego Lecha „60 furtek”. Rola tego przybyłego z Opola fotografa w wypracowaniu nowej koncepcji twórczości, organizującej mentalnie i jednocześnie emocjonalnie kręgi autorów w różnym zakresie powiązane z galerią prowadzoną przez Olka, była zasadnicza. Andrzej J. Lech, wykształcony na wzorach fotografii czeskiej (był absolwentem Ostrawskiej Szkoły Sztuk Wizualnych, w pracowni Bořeka Sousedíka), a także zafascynowany fotografią amerykańską, nawiązując do warsztatowych tradycji fotografii z jej początków (tj. stare kamery, fotografie niemanipulowane, stykówki, czarne obramowanie obrazu, wzorce prostego odzwierciedlenia rzeczywistości), zaproponował koncepcję fotografii bezpośredniej (zwanej także „czystą”) oraz znalazł w kręgach zbliżonych do galerii FMA autorów o podobnych zainteresowaniach twórczych. Byli oni dotąd (wobec presji fotomedializmu) sytuowani przez kierownika galerii na „marginesie” jej programu (byli to artyści z grupy 4+, a także m.in. Bogdan Konopka). W zmienionej zatem sytuacji społecznej i nowym, emocjonalnym klimacie uprawiania sztuki, fotografia o cechach konwencjonalnych, stawiająca na budowanie nastroju (poetyckiego), o impresyjnej (i medytacyjnej) bądź ekspresywnej estetyce wróciła do łask prowadzącego galerię FMA. Kolejne ekspozycje w galerii, czyli Bogdana Konopki „Z okna” i Jakuba Byrczka „Przedfakty”, zapoczątkowały, wraz z propozycją Andrzeja J. Lecha, nowe podejście do medium fotografii, co znalazło rozwinięcie już w kolejnym roku w wystawach Adama Lesisza pt. „Labirynty wnętrza” (styczeń 1984) i Wojciecha Zawadzkiego pt. „Fotografia” (autora już

wcześniej, bo w latach 70., prezentującego odmienną od standardów fotomedialnych własną stylistycznie twórczość fotograficzną). Również wystawy „Cytaty z rzeczywistości” Jerzego Malinowskiego i „Rzeczywistość bezterminowa” Bogdana Konopki prezentują w galerii inne podejście, które wkrótce, po plenerze fotografów zaproszonych do Samotni w Karkonoszach, stanie się pretekstem do powołania nowego ruchu, nazwanego przez Olka terminem fotografii „elementarnej”. (Olek zaczerpnął tę nazwę, uzasadniając ją teoretycznie w oparciu o publikację Antoniego Moniuszki pt. *Ciało sztuki*). W listopadzie tego roku efekty pleneru karkonoskiego pokazane w galerii w istocie otwierają kolejny etap intensywnych akcji interpretacyjnych jej kierownika. Tym razem Olek rozwija aktywność służącą „poszerzeniu” gremium zajmującego się fotografią, a nowe osoby godzą się (niekoniecznie świadomie) na wpisanie się w „program elementaryzmu” jego galerii. Oczywiście wielu z autorów prezentujących tu swoją twórczość akceptowało założenia elementaryzmu⁷. Wystawy Andrzeja J. Lecha „Hommage a Mamiya RB67 Professional S”, Ryszarda Kopczyńskiego „Fotografia ascetyczna”, Jakuba Byrczka „Przygoda przecenionego kolanka z PCV”, Ewy i Andrzeja Maciejewskich „Rok 1984 — Fotografia pamiątkowa” czy Stefana Grygara „Fotografie” (wszystkie z 1985 roku) były tego przykładem. Ale już niektórzy fotograficy, jak Krzysztof Pruszkowski (wystawa pt. „Aleksander”) czy Jan Bortkiewicz („Mały fragment Wielkiego Jabłka”) bądź Witold Węgrzyn („Ślad”), nie byli przekonani w kwestii zaliczania ich twórczości do nurtu elementarnego. Tego rodzaju arbitralne kwalifikowanie przez Olka wszelkich propozycji wystawianych w galerii FMA, nawet odmiennych stylistycznie od założen propagowanego wówczas nurtu fotografii (np. realizacji fotografii inscenizowanej lub subiektywnego dokumentu, a szczególnie prac o źródłach fotomedialnych, w tym foto-objekty), było powszechnie przez niego praktykowane. Okazało się to w przyszłości przyczyną kolejnych autorskich „zerwań” z programem galerii.

W 1986 roku kontynuowane są wystawy, które mogą być także zaliczane do kręgów elementaryzmu, jak np.

7 Jerzy Olek zorganizował szereg wystaw fotografii elementarnej poza galerią FMA, m.in. w Szczecinie (1986), Bielefeld (1986), Brnie (1988), Wrocławiu (1989) itd.

propozycja przedstawiciela Kieleckiej Szkoły Krajobrazu Tadeusza Sumińskiego pt. „Niebo w krajobrazie” czy Czechy Miroslawa Machotki pt. „Zdarzenia miejsc”, Ewy Rubinstein „Wnętrze” czy Andrzeja J. Lecha „Amsterdam, Warka, Kazanłyk...”. W tym czasie Jerzy Olek nawiązuje ściślejszą współpracę z fotografami z RFN i prezentuje wpierw prace głównego promotora niemieckiego wizualizmu⁸ Andreasa Müllera-Pohle („Transformance”), a miesiąc później realizacje tzw. fotografii generatywnej autorstwa jej twórcy Gottfrieda Jägera. Oba te kontakty będą w przyszłości służyć wsparciu inicjatyw Olka w realizacji wystaw o zasięgu międzynarodowym (Fotokonferencja Wschód – Zachód). Zarówno koncepcja niemieckiego wizualizmu, jak i fotografii generatywnej były w zasadzie bliskie stylistycznie elementaryzmu, a szczególnie wizualizm stawiający na intensyfikację odbioru „zdjemowanej” rzeczywistości. Z ciekawszych propozycji ekspozycyjnych tego roku należy odnotować także intrigującą wystawę – łączącą fotograficzne myślenie postkonceptualne z realizacją environment – Mikołaja Smoczyńskiego pt. „The Secret Performance” (również pochopnie wpisaną przez Olka w program elementaryzmu).

Lata 1987–1989 to okres dalszego propagowania przez galerię Foto-Medium-Art twórczości kwalifikowanej do nurtu fotoelementarnego, gdzie obok autorów krajowych (np. Jakub Byrczek, Jerzy Łapiński, Marek Poźniak, Janusz Leśniak, Stanisław Kulawiak, Paweł Borkowski, Konrad Karol Pollesch, Piotr Komorowski, Grzegorz Przyborek, Marek Trzeciakowski, Lucjan Demidowski, Zdzisław Dados, Edward Hartwig, Marek Liberski, Bogusław Michnik, Marek Gardulski) zapraszani do wystaw w galerii są przedstawiciele Czech (np. Marie Kratochvílová, Josef Moucha, Jiří Foltýn i Josef Vojáček, Jaroslav Beneš, Jiří Hanke, Michael Pacina, Rudo Prekop, Tono Stano), a także artyści niemieccy (np. Karl-Heinz Steckelings, Klaus Kammerichs – Fotorzeźby, Wolfram Janzer, Karl Martin Holzhäuser oraz artyści pokazani na zbiorowej wystawie inscenizowanej fotografii RFN, a także historycznej – fotografii Bauhausu). W 1987 roku została także „przypomniany” (aktywny już w latach 60.) eksperymentujący

twórca Wiesław Hudon⁹ z wystawą „Kosmos”, a w 1989 roku Jacqueline Salmon (Francja) z ekspozycją wyrażającą hołd Tarkowskiemu (Andriejowi).

W 1989 roku w efekcie wcześniej nawiązanych kontaktów zagranicznych Jerzy Olek organizuje I Międzynarodową Fotokonferencję Wschód – Zachód „Europejska Wymiana” – inicjatywę o poważnym znaczeniu symbolicznym z udziałem około 150 gości z 20 krajów, która swój pełny wymiar osiągnie w 1991 roku w trakcie II Fotokonferencji Wschód – Zachód, prezentującej m.in. „Nowe przestrzenie fotografii”. II Fotokonferencja (organizowana przez Olka wspólnie z Romualdem Kutera) miała charakter promujący aktualne przykłady eksperymentów medialnych, z udziałem m.in. takich twórców jak Christian Boltanski, Christo, Jan Wiśniewski, Klaus Elle, Sandra Moss, a także wielu innych artystów, m.in. z Niemiec, Finlandii, Czech, Francji i Wielkiej Brytanii. Skupiła także teoretyków z kilku krajów konferujących na temat „etosu fotografii”, co znalazło wyraz w publikacji posympozjalnej, z wypowiedziami autorów m.in. z Japonii, USA, Australii, Czeskosłowacji i Polski.

Począwszy od 1991 do 1993 roku część wystaw przygotowywanych przez galerię FMA odbywała się w przestrzeniach Zamku Wojnowickiego – obiektu pozostającego pod opieką administracyjną OKiS. Wystawy fotografii Zbigniewa Dłubaka („Asymetrie”), Wiktora Nawotki, Bogusława Michnika, studentów PWSSP z Poznania czy Zenona Harasyma miały więc miejsce w Zamku. Także efekty III Fotokonferencji Wschód – Zachód, zatytułowanej „Nie-obecność w naturze”, z obiektem rzeźbiarskimi i instalacjami, rozmieszczone były na terenach wokół Zamku i w jego obrębie (inicjatywa realizowana we współpracy z Markiem Śniecińskim). Druga część tej Fotokonferencji była prezentowana w formie dokumentacji w czerwcu 1994 roku w galerii FMA. Mniejsza w latach 1991–1993 aktywność wystawiennicza w samej galerii była rekompensowana zwiększonimi działaniami poza galeryjnymi, w tym prezentowaniem wystaw z serii „Nowe przestrzenie fotografii” w kilkunastu miejscowościach w kraju, a w latach 1996–1997 także za granicą. W ramach tych prezentacji Olek proponował również swoją własną koncepcję

8 Por. A. Saj, „Elementaryzm a wizualizm w fotografii”, [w:] Biuletyn XXI Konfrontacji Fotograficznych, Gorzów Wlkp. 1991, także: A. Saj, „Elementarne wątpliwości”, [w:] „Foto” nr 4.

9 Por. Wiesław Hudon, Artysta w podróży, (red.) K. Jurecki, Muzeum Sztuki w Łodzi 2004.

prac pt. *Bezwymiar iluzji* – cyklu „iluzyjnie” rozwijanego w zasadzie do końca jego paraartystycznej aktywności, już po zakończeniu w 1996 roku kierownictwa galerią FMA we Wrocławiu.

Odrębnym, intrugującym wątkiem w historii galerii FMA jest dwuletnia (od 1994 do 1996) obecność jako współkuratora galerii zatrudnionego przez OKiS Igora Wójcika. Ten absolwent Akademii Sztuk Pięknych z 1993 roku w zakresie projektowania szkła i malarstwa miał zadanie „poszerzenia” oferty wystawienniczej galerii FMA. Pod jego kuratorską (lub współkuratorską) opieką równolegle z wystawami realizowanymi w stałym programie fotografii elementarnej Jerzego Olka pojawiły się prezentacje artystów różnych mediów, w tym w 1994 roku miał on współudział w wystawach m.in. Josefa Mouchy pt. „Zapis” i Stanisława Wojaczka pt. „Fototransgresje”, a także prac Dariny Kajkowej, Marka Kuliga („Rezonanse”), Wolfa Kahlena, Bogusława Zena („Przejście”), Jacka Zachodniego („Instalacje”) oraz Beaty Zdęby („Ideografy”). Natomiast w 1995 roku promował wystawę Krzysztofa Skarbka „Ludzkie przestrzenie ze zwierzętami”, a także autorski cykl wystaw w FMA pod nazwą „Postindustrium”. W ramach tego projektu przygotował Wójcik w 1994 roku pokaz Gabinetu Operacji Plastycznych, a w 1995 roku wystawy m.in. Mirosława Rajkowskiego „Postindustrium”, grupy Kormorany (Szymon Lubiński, Marek Czechowski, Jacek „Ponton” Jankowski) „Upał”, Iwo Rutkiewicza „Dostęp do informacji” i własną „Post – in”. Był także współkuratorem wystawy galerii Foto-Medium-Art w podziemiach galerii Lizurej we Wrocławiu. Pracujący od 1998 roku w OKiS Igor Wójcik został dyrektorem tej instytucji w 2015 roku i pełni tę funkcję obecnie.

Warto przypomnieć, że już w latach 1986–1987 dochodzi do kolejnych radykalnych „zerwań” w łonie fotoelementaryzmu. Opuszczają Wrocław i kończą współpracę z galerią FMA tacy czołowi twórcy tego nurtu jak Bogdan Konopka (wyjazd do Francji), który od 1994 roku będzie rzecznikiem nowego „fotogenicznego” podejścia do fotografii. Wrocław opuszcza także w 1984 roku Wojciech Zawadzki i przenosi się do Jeleniej Góry, gdzie będzie rozwijał swą odrębną aktywność, kwalifikowaną przez krytykę jako dorobek z kręgu tzw. Szkoły Jeleniogórskiej. Wreszcie prekursor elementaryzmu Andrzej J. Lech wyemigruje w 1986 roku poprzez Niemcy do

USA, gdzie rozwija swoją twórczość w koncepcjach fotografii „czystej”, o fotogenicznej estetyce.¹⁰

Wobec narastających kontrowersji związanych z kontynuacjami fotoelementaryzmu przez Olka (i jego publicystyką na ten temat) lata 1993–1996 są już w programie galerii zdecydowanie bardziej zróżnicowane stylistycznie. Pojawiają się wystawy osób nie pretendujących do założen elementarityzmu (jak np. Jacek Lalak, Zenon Harasym, Bronisław Schlabs czy Michał Fostowicz). W tym okresie swoje prace w galerii prezentują liczni goście spoza kraju, w tym Duńczycy, Niemcy, Czesi i inni. We wrześniu 1995 roku odbyła się kolejna IV Konferencja Wschód – Zachód (we współpracy z Wratislavia Cantans). W swym zawężonym zakresie, niejako już finalizująca ten projekt, w 1997 roku miała miejsce – również w kooperacji z Wratislavia Cantans – ostatnia tego rodzaju inicjatywa. Olek przypomniał także wtedy efekty swej inicjatywy pt. „Obecność wśród kamieni” – zbiorowej wystawy „Widzenie kamienia” (sierpień 1995 roku). Ostatecznie w 1996 roku został zwolniony z funkcji kierownika galerii.

P.S. Po opuszczeniu dotychczasowego lokum galerii FMA (wskutek konfliktu z właścicielem – Ośrodkiem Kultury i Sztuki) Jerzy Olek kontynuuje swoją działalność w wymiarze indywidualnym. Wystawia swoje propozycje z cyklu *Bezwymiar iluzji* w kraju, a także w czasie krótkiego pobytu w Japonii na zaproszenie artysty Akira Komoto, biorąc udział we wspólnej wystawie w Kioto pt. „Bezwymiar widzenia” (1998). Jerzy Olek konsekwentnie utrzymywał wiarę w funkcjonowanie swej galerii „na uchodźstwie” i będzie realizował wspólne wystawy (tzw. „Dialogi”) z artystami z różnych obszarów sztuk (np. muzyki, poezji konkretnej, architektury itd.). Od 1999 roku przenosi on swoją działalność do Kłodzka, gdzie we współpracy z Miejskim Domem Kultury (kier. Bogusław Michnik) realizuje szereg przedsięwzięć skierowanych do młodych twórców oraz nadal prezentuje idee swojej galerii na wystawach w kraju i zagranicą. Galeria FMA została też na pewien czas (lata 2007–2009) przygarnięta przez Fundację Muzeum Nowej Sztuki z Krakowa, kierowaną

10 O twórczości Andrzeja J. Lecha pisali m.in. L. Wicherkiewicz, „Byłem już kiedyś fotografem”, [w:] „Format” nr 63, 2012.

przez Wandę Dunikowską. W nowym lokalu przy ul. Karmelickiej kurator Krzysztof Siatka pokazuje prace artystów powiązanych z galerią z jej wrocławskiego okresu. Na wystawie z okazji 30-lecia galerii pokazano prace około 35 artystów polskich i zagranicznych. W 2008 roku w radomskiej Elektrowni przy współpracy z galerią zorganizowano pokaz pt. „Teraz! Artyści galerii Foto-Medium-Art” z udziałem artystów uczestniczących także wcześniej w jej prezentacjach.

OKRES 1996–2016

Kolejne 20 lat działalności tej galerii, pod zmienioną nazwą Dolnośląskiego Centrum Fotografii, będzie już oceniane z punktu widzenia inicjatyw jej nowego kierownika, którym został znany w kraju fotoreportażysta i wnikiwy dokumentalista o sklonnościach ironizujących oraz afirmacyjnych wobec kultury alternatywnej, szczególnie studenckiej, rozwijającej się w latach 70. i 80. ubiegłego wieku. Jan Bortkiewicz – bo to on przejął po Olku planowanie kolejnych wystaw – pozostając jednoznacznie w opozycji wobec dotychczasowego programu galerii, od początku postawił na inny rodzaj twórczości fotograficznej i inne zamierzył cele realizacyjne. Czy w swej odmiенноści wnosiły one jakieś świeże pomysły, kształtowały nowe trendy i koncepcje, których bogactwo z czasów Olka jednoznacznie przesądziło o charakterze tej placówki? Niełatwko jest to z góry stwierdzić, bowiem sztuka fotografii w końcowce lat 90. (i później) penetrowała już nowe obszary artystycznej wrażliwości, a czołowi (skupieni – bliżej lub tylko okazjonalnie – wokół galerii fotograficznej) artyści zmieniali swoje preferencje artystyczne; funkcjonowali bowiem już w zmienionej sytuacji społeczno-kulturalnej kraju (w efekcie przemian politycznych stopniowo narastających, do ich radykalnej zmiany po 1989 roku).

Preferowana dotychczas przez galerię twórczość tzw. fotoelementarna w wyniku zabiegów interpretacyjnych Olka (liczne artykuły i katalogi), ale też częstych manipulacji formalnych (nieuprawnionego kwalifikowania indywidualnej twórczości do tego nurtu) została z jednej strony niejako sprowadzona do „mechanicznych” powtórzeń tych samych założeń warsztatowo-estetycznych (np. „stylówek”, okalających kadr czarnych

ramek itd.), ale z drugiej – wobec dowolności interpretacji Olka – w zasadzie poddana swego rodzaju zbanalizowaniu poprzez włączaniu do niej wszelkich odsłon fotografii (w tym „zimnego” dokumentu czy inscenizacji). W tej sytuacji w 1996 roku pojawiła się koncepcja uporządkowania tego rodzaju twórczości (prezentowanej na łamach „Formatu” pod hasłem „Bliżej fotografii”), zebranej potem w zbiorowej manifestacji fotografii zwanej „czystą” albo „fotogeniczną” – w nawiązaniu do przedstawionych wówczas założzeń teoretycznych lansowanych na łamach „Formatu” i w katalogach¹¹. Ten rodzaj stylistyki został wtedy zaakceptowany przez środowisko jeleniogórskie, jak również wrocławskie oraz w innych ośrodkach Polski (np. we Wrześni, Poznaniu, Łodzi, Opolu, Krakowie czy Suwałkach). Promotorami i głównymi liderami tego nurtu twórczości byli Bogdan Konopka, Andrzej J. Lech, Wojciech Zawadzki, Ewa Andrzejewska, Piotr Komorowski, Stanisław Woś, Ireneusz Zjeżdżałka, Janusz Leśniak, Nina Hobgarska, Marek Liksztet oraz inni artyści z gremiów zaliczanych wcześniej do nurtu fotoelementarnego.

Jednakże ta rozwijająca się wówczas tendencja w zasadzie nie została przez Bortkiewicza wyraźnie zauważona. Wprawdzie w 1997 roku prezentuje w galerii prace Ewy Andrzejewskiej, zaś w 1998 roku pojawia się kolejna propozycja z tego nurtu, a mianowicie fotografie Ewy Rubinstein, a w roku 1999 Macieja Stawińskiego, to dopiero w 2002 roku mają miejsce wystawy fotografii Wojciecha Zawadzkiego „Moja Ameryka” i Andrzeja J. Lecha: „Dziennik podróży”, a w 2003 roku ekspozycje prac Zdzisława Dadosa i Bogdana Konopki.

Prezentacje programowe Bortkiewicza już od objęcia przez niego kierownictwa galerii w połowie 1996 roku wiązały się raczej z koncepcją pokazywania twórczości autorów zwykle pomijanych przez jego poprednika. Swój program rozpoczyna Bortkiewicz retrospektynną wystawą nestora wrocławskiej fotografii Kazimierza Czobaniuka, by następnie wystawić w galerii prace m.in. Krystyny Gorazdowskiej, Tomasza Sikory, Andrzeja Świtlika i Ryszarda Horowitza. Rok kolejny (1997) zagospodarowany został inicjatywami wystawienniczymi uświetniającymi odbywający się we Wrocławiu

11 Por. A. Saj., „W kręgu twórczości fotogenicznej”, [w:] „Format” nr 8–9, 1992, oraz katalog wystawy „Bliżej fotografii”, BWA Jelenia Góra 1996.

46 Kongres Eucharystyczny (w tym ze zdjęciami wybitnego dokumentalisty Krzysztofa Millera i poplonem ogólnopolskiego konkursu fotograficznego zorganizowanego z okazji Kongresu). Również w tym roku zaprezentował Bortkiewicz kilka wystaw relacjonujących wybrane wydarzenia o charakterze społecznym, np. zdjęcia Stefana Kurzypa „W 30. rocznicę śmierci Zbigniewa Cybulskiego” czy wystawę zdjęć „Powódź 1997” i tematyczną relację „Uchodźcy” zorganizowaną wspólnie z Polską Akcją Humanitarną. Kolejne lata (1998–1999) łączą w programie wystawy fotografii aktualnej i historycznej (Bogdan Dziworski, Jerzy Wiklendt, August Sander, Jeanloup Sieff, Jan Berdak, Edward Hartwig, Maciej Mańkowski, Erich Lessing) z ekspozycjami prac plastycznych i fotograficznych, np. Marii Kociumbas, Jana Tarasina czy Zbigniewa Paluszaka (malarstwo). Również wówczas kierownik galerii wystawiał prace fotograficzne i rysunkowe z „Satyrykonu 1989–1998” oraz prace rysunkowe Sławomira Mrożka (oraz fotografie portretów Mrożka autorstwa Wojciecha Plewińskiego), a także grafiki Güntera Grassa i prace plastyczne Josepha Beuya.

Od 2000 do 2002 roku w programie galerii pojawiają się częściej wystawy dokumentów wydarzeń polityczno-społecznych: zdjęcia „Sierpień ‘80”, potem „Autoportret bezdomności” Dariusza Dobrowolskiego, „Kłamstwo katyńskie”, „Uchodźcy”, „Powódź. W 5. rocznicę” czy Marcina Schulza „Nowy Jork w rok po tragedii WTC 11.09.2001” oraz „Węgry 1956. Rewolucja i powstanie narodowe”. Zorganizowano także pokazy „Foto-grafik” Bartka Małysy, zdjęcia Petera Lindbergha z *Kalendarza Pirelli* i dokumenty o błogosławionej Edycie Stein.

W kolejnych latach aktywności Bortkiewicza jego wybory ekspozycyjne wydają się jeszcze mniej spójne. Nie podlegają założeniom świadomej ukształtowanego programu, ale raczej są reakcją na bieżące potrzeby dyktowane aktualnymi wydarzeniami i tematami. Tak więc obok zdjęć z obszaru kultury popularnej prezentowany jest ponownie *Kalendarz Pirelli* (lata 2003–2006) oraz relacja *Wyprawa na K2* z 2003 roku bądź dokumentalne, poznawcze zdjęcia przeszłych wydarzeń, w tym np. Portrety Alzackich, *Pokój na Ziemi, Wieża Eiffla. Symbol, decorum, banał* Wojciecha Korsaka czy dokument *Witold Gombrowicz i Argentyна* (2004), a wreszcie w 2005 roku zbiorówka „Tsunami

26.12.2004” oraz „Wrocław, Sierpień ‘80, w 25. rocznicę” (w ujęciu Wiesława Dębickiego i Jana Bortkiewicza).

W latach 2003–2005 przedstawia kierownik galerii także kilka prezentacji indywidualnej twórczości, w tym w 2003 roku Andrzeja Paluchiewicza „SIX-TY&JA”, Zdzisława Dadosa „Fotografię emocjonalną” i Bogdana Konopki „Drogę krzyżową”. W 2004 roku zaprezentowany został Józef Sokołowski (1920–1994), potem Jacek Lalak („Ślady”), Czesław Chwischczuk („Bezdech”) oraz Edward Hartwig. W 2005 roku pokazano twórczość Andrzeja Winiarza („Jan Paweł II”), Alfonsa Mazurkiewicza (1922–1975) – wybitnego malarza i pedagoga PWSSP we Wrocławiu, a następnie grafikę komputerową i fotografie Eulalii Złotnickiej. W tymże roku zaprezentowano także kolejne ekspozycje poświęcone problematyce fotograficznego autoportretu: międzynarodową wystawę zbiorową „Autoportret i inscenizacja” oraz krajową, pt. „Ja – inni. Autoportret fotografii”, zbierającą realizacje powstałe w duchu fotogenicznym.

Kolejne lata (2006–2009) świadczą o podobnej w charakterze koncepcji prezentowania przez Bortkiewicza różnych propozycji, bez wyraźnie preferowanego stylu czy tendencji twórczych. Kierownik galerii pokazywał wystawy rekapitułujące przeszłość (np. w wydaniu Jana Bułhaka, Stefana Arczyńskiego, Tadeusza Rolke czy Michała Damenta), jak i promujące bieżącą twórczość członków Okręgu Dolnośląskiego ZPAF, a także „Diplomy” szkół fotograficznych AFA i PHO-BOS oraz okolicznościowe prezentacje, jak Krzysztofa Raczkowiaka „Lublin 31 VIII 1982” (w 2007 roku) i „Occupation ‘68” – zbiorową wystawę fotografii czeskiej w 50. rocznicę inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację (w roku 2008). Z kolei tacy autorzy jak Jan Morek, Sławomir Kamiński i Jan Bortkiewicz zaproponowali ekspozycję pt. „Jan Paweł II. W 30. rocznicę pontyfikatu” (2008). Takie okolicznościowe preferencje wystawiennicze i swoista ambicja „politycznej” obecności kierownika galerii w ówczesnej rzeczywistości kulturalno-społecznej spowodują, że Bortkiewicz w zasadzie stara się działać w myśl zasady „Cesarzowi (oddać), co cesarskie, a Bogu, co boskie” (z łac. Ewangelii wg Marka; przytacza to Władysław Kopaliński w *Słowniku mitów i tradycji kultury*). Jego wyczulenie na państwowie rocznice i ukłony wobec władz były znamienne i, co ciekawe, współpracuje on i z „lewą”, i z „prawą” stroną krajowej sceny politycznej.

Niemniej pojawiają się również indywidualne prezentacje w galerii, jak to umożliwiły Andrzejowi Dudkowi-Dürerowi, przedstawiającemu swoje prace z lat 1969–2005 w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Artystycznego, czy Wojciechowi Drusczowi, Renacie Huber (w 2006 roku), Katarzynie Turek i Waldemarowi Zielińskiemu (w 2007 roku) oraz Wojciechowi Zawadzkiemu i Darii Ilow (w 2008 roku). W tymże roku wystawę fotografii zorganizował Bortkiewicz Grzegorzowi W. Kołodko (ministrowi finansów w randze SLD). Z kolei w roku 2009 upublicznił wystawę Tomasza Gudzowatego (z jego wypraw na safari do Afryki), prace Agnieszki Prusak-Cybulskiej (ukłon w stronę OKiS) oraz „zbiorówki” prac podyplomowych szkół PHO-BOS i AFA, a także Okręgu Dolnośląskiego ZPAF. W latach 2009 i 2010 pojawiają się ponadto dwie pokonkursowe wystawy fotografii „Oblicza żydowskości” oraz „Żydzi i współczesność”.

W latach 2010–2012 zwraca uwagę większy nacisk kładziony przez kierownika galerii na wystawy preferujące fotografię artystyczną, w tym eksperymenty z fotografią „otworkową”. W 2010 roku prezentuje indywidualne propozycje Andrzeja Ślusarczyka, Jolanty Rycerskiej, Jakuba Byrczka (wraz ze zbiorową ekspozycją fotografii „otworkowej”), Jana Tarasina (fotografie, rysunki, gwasze, szkice) oraz „Człowiek jest snem cienia” Janusza Leśniaka, a także już w 2011 roku Wojciecha Wilczyka „Niewinne oko nie istnieje”, a potem „Heliografiury” Stanisława J. I. Ostroroga oraz prace Wadiima Jurkiewicza i wreszcie Macieja Stawińskiego pt. „Rena Mirecka. 30 fotografii z lat 1980–2010”. Z kolei w roku 2012 pojawia się propozycja retrospektywnej wystawy twórczości Fortunaty Obrąpalskiej oraz fotografii i grafik Zdzisława Beksińskiego, wreszcie retrospektyna Stefana Arczyńskiego. Ekspozycjom tym towarzyszą wystawy zbiorowe członków Okręgu Dolnośląskiego ZPAF, wraz z pokonkursową prezentacją z 2011 roku „Ciemna strona Wrocławia”, a także, jako plon pokonkursowy, wystawa: „Młodzi – bezrobotni”.

W 2013 roku Bortkiewicz podejmuje temat z kręgu „Sztuka i propaganda. Od piktorializmu do dokumentu czasów II Wojny Światowej”. Były to prace fotografów sowieckich ze zbiorów Związków Fotografów Rosji. Kolejne przeglądowe wystawy dotyczą plakatów Eugeniusza Geta-Stankiewicza, Jana Sawki i Stanisława Korsa, a także zdjęć inscenizowanych Mariusza Kubielsa i Jakuba Grzywaka pt.

„Bruno Schulz — Kliszta Werk — Transgresiones” i intrygujących „Made in Photo” Macieja Mańkowskiego. Wśród ważniejszych prezentacji tematycznych z 2014 roku odnotować należy zbiorową wystawę dokumentów Powstania Warszawskiego. Zdjęcia pokazane w 70. rocznicę jego wybuchu były autorstwa Stefana Bałuka, Sylwestra Brauna (pseud. Kris), Tadeusza Bukowskiego, Wiesława Chrzanowskiego, Jerzego Tomaszewskiego, Józefa J. Karpińskiego oraz Leonarda Semolińskiego. W tym okresie (rok 2013) pokazano także „poszukującą” fotografię z lat 1952–1959 Bronisława Schlabsa, dokumenty Stefana Arczyńskiego z podróży do Chin w 1959 roku i reportaże krajoznawcze László Harisa z podróży w latach 2008–2013 do Węgier i Rumunii. Te obrazy dopełniały kolejne propozycje, jak te z 2014 roku Macieja i Ewy Berbeków — była to ich fotograficzna (Maciej) i malarstwa (Ewa) relacja z wypraw i ekspedycji górskich. Kalendarz wystaw z 2014 roku dopełniały nadto zdjęcia fotografów litewskich (Vytautasa V. Stanionisa i Romualda Pożerskiego oraz Moniki Pożerskiej).

Ostatnie dwa lata kierownictwa Bortkiewicza (2015–2016) przyniosły prezentację 36 sylwetek twórczych debiutantów w fotografii — była to inicjatywa magazynów fotograficznych takich jak „doc! photo magazine” i „contra doc!” (wystawa zaczęła się 5 grudnia 2014 roku i trwała do 17 stycznia 2015 roku). Z indywidualnych prezentacji zwracały też uwagę ekspozycje reportażysty Krzysztofa Millera „Niedecydujący moment” oraz Magdaleny Wdowicz-Wierzbowskiej, a także Aleksandra Zielińskiego i Sergiusza Sachno, oraz (!) fotografie Wandy Rutkiewicz (eksponowane od 17 grudnia 2015 do 6 lutego 2016). Ponadto przedstawiano współczesną fotografię z Saksonii („Postawy”) oraz historyczną: „Bunt — Ekspresjonizm — Transgraniczna awangarda” — prace z berlińskiej kolekcji prof. Stanisława Karola Kubickiego we Wrocławiu (wystawa zorganizowana przez Dolnośląski Festiwal Artystyczny OKiS). Obok tradycyjnych już wystaw Okręgu Dolnośląskiego ZPAF, bracia Bolesław i Edmund Zdanowscy pokazali dokumentację pt. „Z niepewności w niepewność. Uchodźcy wojenni na Litwie w latach II Wojny Światowej”.

W 2016 roku obok wystawy OD ZPAF pt. „Dualizm fotografii” Bortkiewicz pokazał zbiór dokumentalnej fotografii austriackiej wykonywanej po 1945 roku pt. „Świadkowie

czasów”, a następnie zaproponował „Współczesny przegląd fotograficznych technik alternatywnych i archaicznych” (maj 2016). Ponownie wrócił do „Debutów” – debiutantów fotografii i prezentacji dyplomów szkoły fotograficznej AFA, a także do ekspozycji BZ WBK Press Foto 2016. Koniec roku zamyka, również narzucona przez OKiS w ramach DFA, wystawa efektów pleneru artystycznego (w tym dokumentacji fotograficznej) projektu „Silesia Art Biennale”, realizowanego podczas Festiwalu Wrocław 2016 w ramach Europejskiej Stolicy Kultury, który to projekt został już dokończony przez kolejną osobę kierującą galerią.

Jan Bortkiewicz, mimo deklarowanej chęci kontynuowania pracy w galerii, został zwolniony z pracy i odesłany na „zasłużoną” emeryturę. Rozpoczął się nowy etap w funkcjonowaniu wrocławskiej galerii fotografii, organizacyjnie podporządkowanej OKiS, ale programowo zdanej na wybory jej kierowników, lub – jak to nastąpiło w kolejnym okresie – doradców o bardzo zróżnicowanych indywidualnych preferencjach.

OKRES 2017–2023

Na przełomie 2016 i 2017 roku przez krótki czas wrocławską galerią fotografii kierowała Marta Przetakiewicz (od października 2016 do sierpnia 2017 roku). W tym przejściowym okresie w zasadzie realizowała ona projekty wystawiennicze zaplanowane przez poprzednika, tak więc pod auspicjami Przetakiewicz odbyła się wystawa zbiorowa „Silesia Art Biennale 2016” oraz kilka pierwszych ekspozycji z 2017 roku. Do ciekawych propozycji należała otwierająca już rok 2017 wystawa Jerzego Piątka „Urok prowincji”, potem Piotra Zbierskiego „Push the Sky Away” oraz zbiorowa wystawa członków Okręgu Dolnośląskiego ZPAF „Wobec miejsca i czasu V” (w kuratorskim opracowaniu Stanisława Kulawiaka), a także ekspozycja „Twarze sztuki” Czesława Czaplińskiego (kuratorem wystaw Piątka i Czaplińskiego był Andrzej Saj).

Pierwszą ekspozycją wprowadzającą na „scenę” galerii Manfreda Batora jako kuratora była prezentacja prac Grzegorza Przyborka „Archipelag autentycznych fikcji” w czerwcu 2017 roku. Ostatecznie więc po wakacjach

w 2017 roku na kierownika galerii zostaje powołany Manfred Bator – absolwent (z 2011 roku) Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu (kierunku grafika). Ponieważ Bator początkowo miał niewielkie kompetencje w zakresie historii oraz bieżącej praktyki twórczości fotograficznej w kraju, a w tym wrocławskiej, toteż dyrektor OKiS Igor Wójcik powołał w 2017 roku przy galerii (przemianowanej tymczasem od 1 stycznia na Foto-Gen) Radę Artystyczną. W skład Rady weszli Andrzej Rutyna (prezes zarządu OD ZPAF), dr Andrzej Saj (krytyk fotografii i sztuki) oraz dr Adam Sobota (historyk i krytyk fotografii). Zespół ten miał za zadanie wspierać kierownika galerii w programowaniu wystaw, postulowaniu kierunków jej rozwoju i promowaniu młodych talentów z obszaru twórczości medialnej. Jak się wkrótce okazało – wobec zróżnicowanych poglądów członków Rady – wypracowanie spójnego programu wystawienniczego nie było proste, a może wręcz niemożliwe. Propozycje Rady Artystycznej dotyczyły głównie indywidualnych wystaw artystów, których członkowie Rady doceniali. I tak pod opieką kuratorską Andrzeja Rutyny odbyły się wystawy Piotra Kłoska „Realizm magiczny” (październik 2018) i Tomasza Mniama „Psychodynamiczne fluktuacje” (luty 2018). Z kolei kuratorstwo Andrzeja Saja, obok już wymienionych ekspozycji Piątka i Czaplińskiego, obejmowało także prezentację prac Jacka Samotusa „Girls & Flowers” (maj – czerwiec 2018), Tomka Sikory „Tribute to Colors” (kwiecień – maj 2019) oraz Andrzeja Ficowskiego „Ojczyzna Małego Księcia” (z 2020 roku), a także, wspólnie z Batorem, kuratorstwo wystawy Witolda Liszkowskiego „Fluktuacje – sztuka osobista” (luty – marzec 2021). Także Adam Sobota był kuratorem zbiorowej wystawy pt. „Góry” (lipiec – wrzesień 2017), pokazów Andrzeja Dudka-Dürera „Czas” (listopad 2017), Zdzisława Pacholskiego „Niedowidzenia” (kwiecień – lipiec 2018), Romualda Kutery „Tu/Here” (marzec 2019), Anny Kutery „Spojrzenie” (styczeń – luty 2022) oraz Stanisława Kulawika „Portfolio. Fotografie z lat 1974–2021” (kwiecień 2022).

Natomiast inicjatywa sporej części pozostałych wystaw z tego okresu była w jakiejś mierze powiązana z nieformalnym „doradztwem” prof. Andrzeja P. Batora (ojca Manfreda), który był wykładowcą ASP na kierunku fotografia i nowe media. Ulegając więc sugestiom (i nauce) tego dydaktyka, kierownik galerii postawił na prezentacje

artystów — mistrzów fotografii — z różnych środowisk akademickich, a pozostających w relacjach towarzysko-twórczych z Akademią Wrocławską. Tak więc odbyły się wystawy takich wybitnych artystów jak Grzegorz Przyborek (2017), Zbigniew Tropa („I believe in...”, listopad 2018), Stefan Wojnecki („Sztuka i teoria”, maj – czerwiec 2019), Jan Berdyszak („Wobec paragonu”, czerwiec 2020), Prot Jarnuszkiewicz („For a Moment...”, marzec 2020). Wszystkie one były już zorganizowane pod opieką (oraz interpretacją teoretyczną) kuratora Manfreda Batora. Będą one wyznaczały akademicki standard, do którego młody kierownik galerii będzie się odwoływał. Pojawią się zatem także wystawy absolwentów i studentów kierunku medialnego z ASP, pod hasłem zaproponowanym (i merytorycznie uzasadnionym) przez prof. Andrzeja P. Batora, tj. „Made in Photo”, oraz zbliżone w ich eksperimentalnym klimacie prezentacje prac Piotra Zbierskiego (luty 2017, kurator: A. Rekść), Andrzeja Tobisa („A – Z”, październik 2017, pod kuratelą Agnieszki Chodysz), a także tej samej kuratorki wystawa prac Stanisława Dróżdża „Czasoprzestrzenie (Od – Do)” (2021). Wystawa „Gesty polemiczne” (marzec – kwiecień 2018) Agaty Szuby (asystentki prof. Andrzeja P. Batora), pokazy fotografii czeskiej „Sudek, Funke, Drtkol” (październik 2019) oraz ekspozycja prac Magdy Hueckel „Organic” (czerwiec 2021), a także prezentacja Łodzi Kaliskiej odbyły się pod opieką kuratorską Manfreda Batora, a „Wielowymiarowość” Marcina Berdyszaka z 2021 roku — w kuratorskiej współpracy Manfreda Batora z Andrzejem Mazurem.

W tym okresie rozpoczyna się — z inicjatywy OKiS — ściślejsza współpraca w zakresie wymiany wystaw z Gruzją i Koreą Południową. W 2017 roku galeria prezentuje „Dialog obrazów / Polsko-Gruziński Festiwal Kultury (kuratorzy: Manfred Bator i Irakli Dzneladze). Natomiast w 2018 roku galeria Foto-Gen organizuje wystawę „Fragmenty Gruzji” (kurator: Irakli Dzneladze), zaś w 2019 roku proponuje indywidualną ekspozycję Dzneladze „Emocje”, przy kuratorskiej opiece Manfreda Batora, zaś w 2022 roku organizuje wystawę powiązaną z wojną w Ukrainie „War Diaries 2022” (maj – czerwiec), której kuratką była Ana Riebuschenko z Gruzji. Także wystawa współczesnej fotografii azjatyckiej pt. „Beloved Land”, zrealizowana pod koreańską kuratelą, gościła od lipca do września 2021 roku w galerii Foto-Gen.

W酬報のため、ギャラリーやその他の関係者が、OKiSの招待による出張による連絡を実施する。
W酬報のため、ギャラリーやその他の関係者が、OKiSの招待による出張による連絡を実施する。

W programie galerii odbywały się także coroczne zbiorowe wystawy twórczości członków OD ZPAF, ekspozycje tematyczne, poplenerowe, zwykle pod kuratorską opieką Stanisława Kulawiaka, które realizowano od 2017 do 2022 roku (z przerwą w latach 2020–2021 z powodu pandemii covid). Z ciekawszych wystaw należy odnotować kuratorską propozycję Krzysztofa Jureckiego z 2018 roku pt. „Negocjowanie tożsamości. Między realnym a wirtualnym w fotografii XXI wieku” czy „Pomiędzy” — ekspozycję pod kuratorską opieką Andrzeja P. Batora dotyczącą pandemii covid (październik – listopad 2020) oraz wystawę „Trzech Tenorów Fotografii. Jerzy Neugebauer, Wojciech Plewiński i Tadeusz Rolke” (sierpień 2022, kurator: Waldemar Płusa), wreszcie „Portret x 3” (prace trójki fotografów — Kingi Bartosik, Przemka Piwowara i Rafała Warzechy — pokazane w 2019 roku, w kuratorskim prowadzeniu przez Krzysztofa Saja).

Od początku 2021 roku na krótki okres przejęła kierownictwo galerii Małgorzata Sobolewska (w celu uporządkowania instytucji od strony organizacyjno-dokumentacyjnej), natomiast Manfred Bator został mianowany głównym kuratorem galerii. W tym czasie odbyło się tylko kilka wystaw, przygotowanych przez Batora z współpracą Andrzeja Saja: „Fluktuacje — sztuka osobista” Witolda Liszkowskiego (marzec – kwiecień) czy wspomniane już wystawy Magdy Hueckel oraz Marcina Berdyszaka, a także pokaz fotografii azjatyckiej.

Od 1 stycznia 2022 roku na stanowisko kierownika galerii został powołany Paweł Bąkowski — absolwent wrocławskiej ASP, w specjalności fotografia i multimedia, oraz absolwent Uniwersytetu Artystycznego z Poznania (diplom z fotografii u Natalii LL). Realizowane w tym roku wystawy były w części zaprogramowane jeszcze wcześniej (np. Anny Kutery, Stanisława Kulawiaka czy „Trzech Tenorów Fotografii”). Tak więc dopiero wystawa Józefa Robakowskiego z sierpnia 2022 roku została zrealizowana pod kuratorstwem Pawła Bąkowskiego. Kolejna z tego roku wystawa OD ZPAF była prowadzona przez Piotra Komorowskiego, zaś pokaz prac Lucjana Demidowskiego i Piotra Zugaja z przełomu 2022 i 2023 roku był już osobną propozycją Bąkowskiego otwierającą jego program wystawienniczy.

W 2023 roku odbyło się dotychczas tylko kilka wystaw, w tym pod opieką Moniki Szewczyk-Wittek z Poznania „Między nami dobrze jest”, następnie: „Nowy porządek” Pawła Bąkowskiego oraz „Równowaga”, w kuratorskiej opiece Agnieszki Chodysz (ekspozycja intrygująco łącząca w sobie wideo Mariny Abramowicz z obiektem Janusza Bałdygi, instalacjami Zhanny Gladko z Białorusi i Diany Leonek). Ta ambitna propozycja o sprzeciwie wobec m.in. nierówności społecznych, wobec ludzkiego zmagania się z cielesnością i bólem, z zagrożeniem życia i dewastacją natury oraz z zagrożeniami wojennymi i agresją autorytaryzmu jest szczególnie aktualna. Wystawa trwająca od sierpnia do października 2023 roku jest także wyjątkowo cenna wobec stanu polityki i świadomości obywateli naszego kraju w roku wyborczym.

Ostatnią, zamkającą ekspozycję tego roku, będzie właśnie „Spektrum Awangardy” – wystawa poświęcona 50-leciu galerii fotografii w Domku Romańskim. I to by było na tyle...

KONKLUZJA

Pięćdziesiąt lat funkcjonowania galerii fotografii we Wrocławiu łączy niewątpliwie jej siedziba, potocznie zwana Domkiem Romańskim, ale różnią poszczególne etapy jej działalności, z których pierwszy, przypadający na lata 1973–1996, szczególnie po przejęciu kierownictwa galerii przez Jerzego Olka w 1977 roku (i nadaniu jej w 1978 roku nazwy Foto-Medium-Art), wyznaczył tak wysoki poziom aktywności wystawienniczej i promocyjnej (szkoleniowej i teoretyzującej), że ten standard jest już nie do powtórzenia. Również dlatego, że zmieniły się warunki „wewnętrzne” w ewolucji sztuki fotografii; bowiem wówczas to przełom konceptualny zaważył o wyczerpywaniu się, z jednej strony, jej modernistycznej stylistyki, a z drugiej – otwieraniu się na nową postmodernistyczną optykę twórczości. Ale zmieniały się również warunki zewnętrzne funkcjonowania galerii (o czym decydowały wydarzenia z początków lat 80. i późniejsze – z końca lat 80.). W tej sytuacji osobiste cechy charakterologiczne kierownika galerii, jego niezwykła pracowitość, ambicje i dynamika działań, doprowadziły do efektów, które nie znajdują wręcz porównania z innymi tego typu scenami współczesnego życia artystycznego w kraju. Olek zrealizował w okresie

około 20 lat ponad trzysta wystaw, w tym kilkadziesiąt po-zagalleryjnych – krajowych i zagranicznych; zorganizował także kilkanaście wielkich zbiorowych (miedzynarodowych) ekspozycji, w tym wiele spotkań (forum) krajowych, dyskusji i samokształceniowych seminariów. Był równocześnie bardzo aktywnym recenzentem i publicystą promującym na łamach pism krajowych (i incydentalnie zagranicznych) idee i założenia programowe wystaw wówczas przez siebie organizowanych. Pomijając ich (często zauważaną przez inne osoby) kontrowersyjność oraz nazbyt subiektywne podejście do tematu, należy także podkreślić fakt sporej wiedzy ich autora, choć był *de facto* samoukiem w tym zakresie. Większość swoich tekstów, pisanych specyficzny żargonem, w stylistyce manifestów artystycznych, zbiała i wydawał w publikacjach zwartych. Jednym słabym punktem jego aktywności była niezaspokojona ambicja równoczesnej obecności na forum sztuki w roli uznanego twórcy. Jednakże jego aktywność artystyczna była rodzajem dopełnienia do własnych wypowiedzi teoretycznych; były to więc raczej dydaktyczne „przypisy” do prac innych autorów lub „interpretacje” i komentarze do dzieł wybitnych artystów (np. do Kazimierza Malewicza czy Władysława Strzemińskiego oraz innych autorów współczesnych) – prace często o nazbyt „naiwnych” przesłaniach. Po serii swoich działań okołomedialnych ostatecznie skupił się na ciągu prac – były to zwykle nieostre zdjęcia figur geometrycznych lub innych nieforemnych zestawień, oprawiane w drewniane, czarne ramki. Te miniatury były układane w ciągi różnych kombinacji. Olek tytułuował je *Bezmiar iluzji*. I to w istocie oddawało jego stałą iluzję.

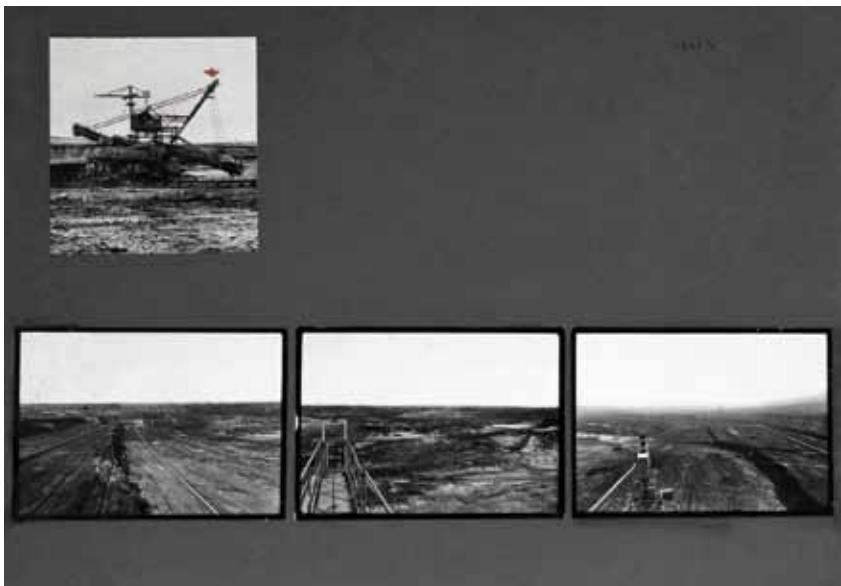
Zupełnie inną strategię przyjął kolejny kierownik tej galerii. Jan Bortkiewicz skupił się głównie na reakcjach wobec bieżących wydarzeń (o znaczeniu historycznym bądź znaczących współcześnie), celebrował je w organizowanych przez siebie wystawach, w zasadzie kontynuując idee galerii autorskiej wypracowanej przez jego poprzednika. Ogromnie spadła jednak ilość prezentowanych wystaw, a szczególnie towarzyszących ekspozycjom katalogów. Bortkiewicz (w okresie 1996–2016) przygotował tylko około 20 katalogów, w znikomym zakresie korzystał także ze współpracy innych osób jako kuratorów lub współorganizatorów wystaw.

Trzeci wyróżniony etap działalności galerii, przypadający na lata 2016–2022, prowadzonej głównie przez Manfreda Batora, charakteryzował się udziałem „doradców” oficjalnych i nieoficjalnych w programowaniu wystaw i ich kuratorstwie. Natomiast dzięki temu wzrosła liczba wydawanych katalogów towarzyszących zdecydowanej większości prezentowanych w galerii ekspozycji; więcej też było omówień w prasie i na stronach internetowych.

Ostatni, od 1 stycznia 2022 roku, okres działalności galerii, którą objął nowy jej kierownik, Paweł Bąkowski, należy traktować jako pozostający na etapie „tworzenia” — zarówno jej podstaw programowych, jak i społeczności odbiorców i komentatorów inicjatyw nowego lidera galerii. Do jej oceny będzie można wrócić za jakiś czas.

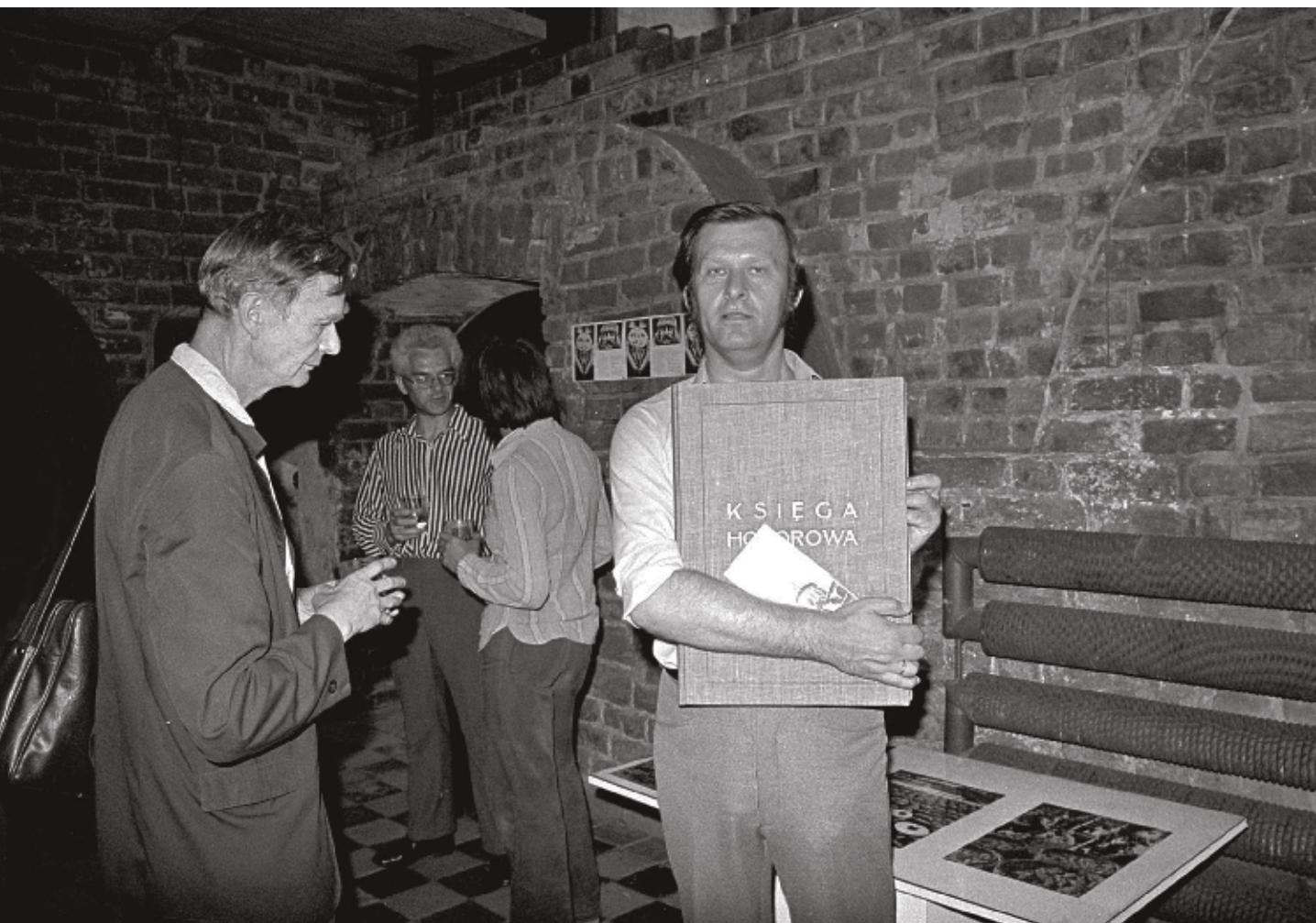
P.S. Od autora. Przez wiele lat (od 1976 do 1988 roku) byłem tzw. krytykiem towarzyszącym galerii Foto-Medium-Art. O jej programie i wystawach dość często pisałem do prasy i do wydawanych wówczas katalogów. Współpraca z kierownikiem galerii układała się pójmy poprawnie, poki pisałem zgodnie z oczekiwaniemi i sugestiami Jerzego Olka. W sytuacji mojej krytycznej reakcji na manipulacje formalne i merytoryczne w promowaniu i prezentowaniu nurtu fotografii elementarnej oraz próbach „cenzury” pod tym względem moich tekstów doszło do całkowitego zerwania naszej współpracy, a w następstwie do wyeliminowania mojego nazwiska z niektórych materiałów promocyjnych i wydawniczych, a także pomijania moich publikacji w kolejnych opracowaniach dotyczących galerii i jej dokonań. Piszę o tym nie gwoli szukania „sprawiedliwości”, ale jako uwaga dla kolejnych interpretatorów jej działalności poszukujących źródłowych materiałów na ten temat.

Jacek Lalak, *Punkty widzenia* (fragment), realizacja z pleneru
W pejzażu Foto-Medium-Art,
Turoszów 1978

Jacek Lalak *Points of View* (fragment), realization from the plein-air workshop *In the Landscape of Photo-Medium-Art*, Turoszów 1978

Wystawa Simona Kiładze „Motywy Gruzji”, Wrocław 1978.

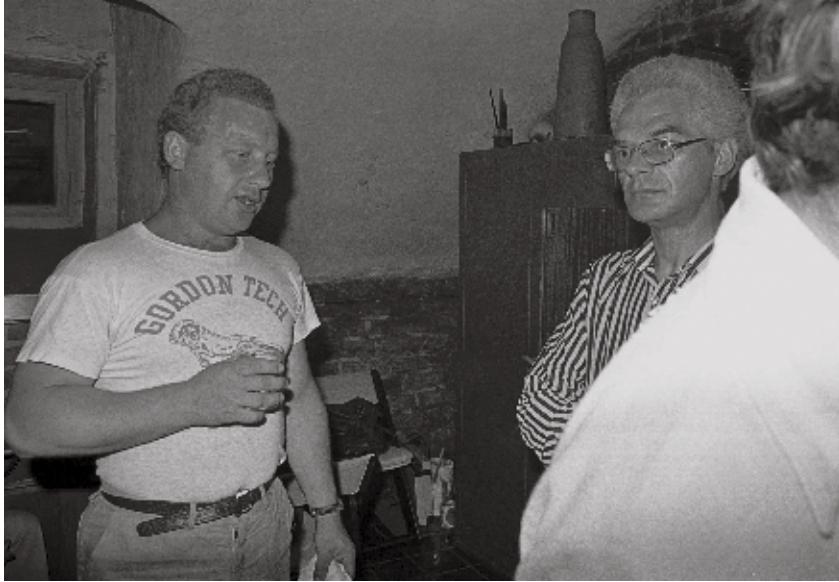
Na zdjęciu od lewej: Józef Sokołowski, Jerzy Wiklendt, Czesław Chwischczuk, Zenon Harasym

Simon Kiładze's exhibition "Motifs of Georgia", Wrocław 1978.

In the photo from left: Jozef Sokolowski, Jerzy Wiklendt, Czesław Chwischczuk, Zenon Harasym

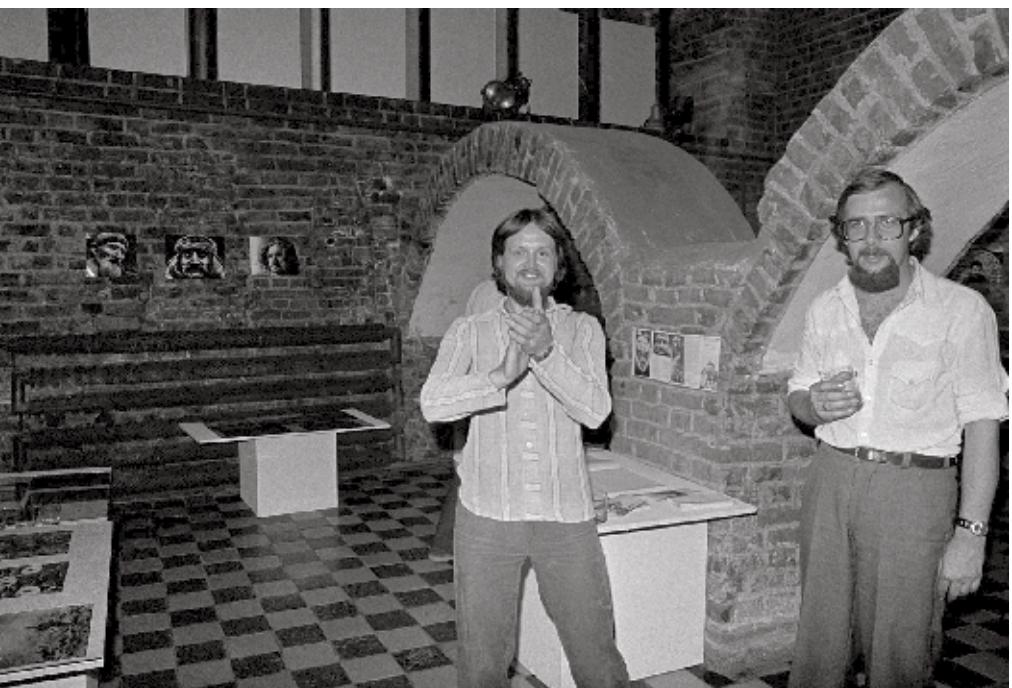

Motony Grasz
Suzanne Klarke
35 - 2436.76

Wystawa Simona Kiładze
„Motywy Gruzji”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Bonifacy Małolepszy,
Jerzy Wiklendt

Simon Kiładze's exhibition
“Motifs of Georgia”, Wrocław 1978.
In the photo from left: Bonifacy Małolepszy,
Jerzy Wiklendt

Wystawa Simona Kiładze
„Motywy Gruzji”, Wrocław 1978.
Na zdjęciu od lewej: Czesław
Chwischczuk, Andrzej Rutyna

Simon Kiładze's exhibition
“Motifs of Georgia”, Wrocław 1978.
In the photo from left: Czesław
Chwischczuk, Andrzej Rutyna

Wystawa Simona Kiładze „Motywy Gruzji”, Wrocław 1978
Simon Kiładze's exhibition "Motifs of Georgia", Wrocław 1978

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Wystawa Simona Kiładze „Motywy Gruzji”, Wrocław 1978
Simon Kiładze's exhibition "Motifs of Georgia", Wrocław 1978

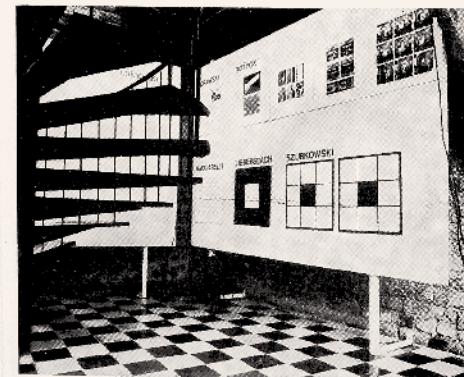
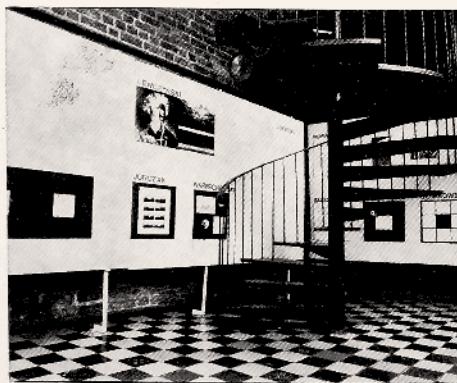
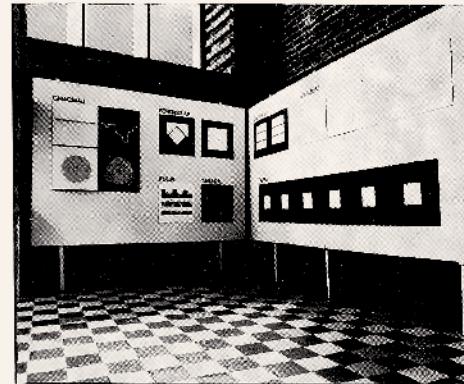
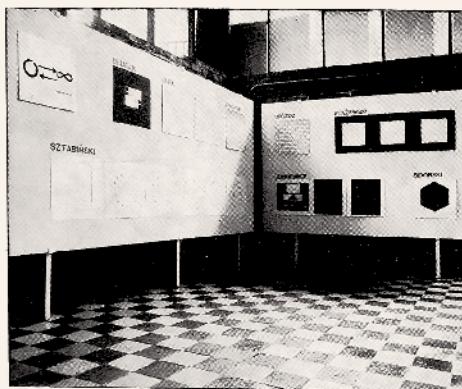

Wystawa Simona Kiładze „Motywy Gruzji”, Wrocław 1978
Simon Kiładze's exhibition "Motifs of Georgia", Wrocław 1978

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Folder wystawy zbiorowej „Od zera do nieskończoności, od nieskończoności do zera”, Wrocław 1979
Brochure of the group exhibition “From Zero to Infinity, From Infinity to Zero”, Wrocław 1979

„OD ZERA DO NIESKONCZONOŚCI, OD NIESKONCZONOŚCI DO ZERA” — MARCELLO BACCIARELLI, JANUSZ BAKOWSKI, JAN BERDYSZAK, LESZEK BROGOWSKI, ANDRZEJ CHACHAJ, ZBIGNIEW DEUDAK, STANISŁAW DRÓŻDZ, ALEK FIGURA, ANDRZEJ JÓRCZAK, ZDZISŁAW JURKIEWICZ, IRINEUSZ KULIK, JERZY LEWCZYŃSKI, JÓZEF LIEBERSBACH, JERZY LUKIERSKI, STEFAN MORAWSKI, JERZY OŁEK, ANDRZEJ ROZYCKI, ZBIGNIEW SIDORSKI, HENRYK STAŽEWSKI, GRZEGORZ SZTABINSKI, LESZEK SZUREKOWSKI, RYSZARD TABAKA, ZBIGNIEW WARPICHOWSKI, RYSZARD WINIARSKI — komisarze: Alek Figura i Jerzy Ołek — Galeria „Foto-Medium-Art” (50-316 Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-46) — październik 1979 r.
Programmer „Foto-Medium-Art” kieruje Jerzy Ołek (50-316 Wrocław, ul. Prusa 98 m. 4) wraz z Alkiem Figurą, Ireneuszem Kulikiem i Ryszardem Tabaką.
Wydawca: Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu.

“FROM ZERO TO INFINITY, FROM INFINITY TO ZERO” — MARCELLO BACCIARELLI, JANUSZ BAKOWSKI, JAN BERDYSZAK, LESZEK BROGOWSKI, ANDRZEJ CHACHAJ, ZBIGNIEW DEUDAK, STANISŁAW DRÓŻDZ, ALEK FIGURA, ANDRZEJ JÓRCZAK, ZDZISŁAW JURKIEWICZ, IRINEUSZ KULIK, JERZY LEWCZYŃSKI, JÓZEF LIEBERSBACH, JERZY LUKIERSKI, STEFAN MORAWSKI, JERZY OŁEK, ANDRZEJ ROZYCKI, ZBIGNIEW SIDORSKI, HENRYK STAŽEWSKI, GRZEGORZ SZTABINSKI, LESZEK SZUREKOWSKI, RYSZARD TABAKA, ZBIGNIEW WARPICHOWSKI, RYSZARD WINIARSKI — realization: Alek Figura and Jerzy Ołek — Gallery “Foto-Medium-Art” (50-316 Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-46) — October 1979.
Programme “Foto-Medium-Art” is directed by Jerzy Ołek (50-316 Wrocław ul. Prusa 98 m. 4) with Alek Figura, Ireneusz Kulik and Ryszard Tabaka.
Editor: The Centre of Culture and Art in Wrocław.

Wystawa Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

Wystawa Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Wystawa Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

Wystawa Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

WROCŁAWSKA GALERIA FOTOGRAFII • ZAPRASZAJA

Foto Medium Art

Galeria „Foto-Medium-Art”
zaprasza na vernisaż wystawy
„W PEJZAŻU HISTORII”
Grupy Twórczej „SEM”

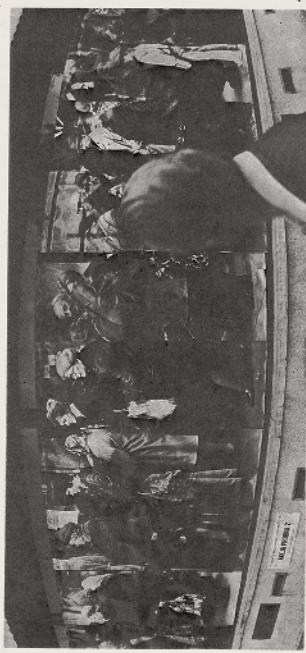
oraz spotkanie z jej członkami: Zbigniewem Bzdakiem,
Stanisławem Kulawiakiem, Jerzym Ochorskim, Adamem
Rzepeckim i Krzysztofem Wolskim.

9 marca 1979 r. o godz. 17.00
Ośrodku Kultury i Sztuki we Wrocławiu
50-140 Wrocław, pl. Nankiera 8, Domek Romantystki, tel. 44-78-40

MATERIAŁY: W-w, szaro, 35x56 - 500

Zaproszenie na wystawę Grupy Twórczej SEM
„W pejzażu historii”, Wrocław 1979

Invitation to the exhibition of the SEM Art Group
“In the Landscape of History”, Wrocław 1979

Folder wystawy Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Brochure of the exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

GRUPA TWÓRCZA „SEM”
Instalacja od kwietnia 1976 r. przez Radę Uczelnianą SZSP Akademii Gospodarki i Administracji Kraków. Członkowie grupy są studentami krakowskich uczelni: Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Medycznej.

Działalność grupy:

1. AKCJA PIĘONA 1 — Kraków, grudzień 1976 r.
2. AKCJA STOLEWKA — stołówka studencka, Kraków, kwiecień 1977 r.
3. AKCJA ŚLADY — Szczecin, lipiec 1977 r.
4. AKCJA PRÓBNA 2 — Wrocław, marz 1978 r. — Tarnowceg, Lipie, piasek.
5. MOJE MIASTO KRAKÓW — Akcja Rynek, Poznań, październik 1978 r. — Kraków, listopad 1978 r.

CREATIVE GROUP „SEM”

Came into existing in December, 1976, supported by the Students' Council of the Faculty of Management and Administration, Cracow. All of them are students of Cracow High Schools: Academy of Mining and Metallurgy, Jagiellonian University or Medical Academy.

Group Operations (up to now):

1. FIRST TENTATIVE ACTION — December 1976, Cracow.
2. CANTZEN ACTION — held in students canteen, April 1977.
3. TRACES ACTION — July 1977, Szczecin.
4. SECOND TENTATIVE ACTION — May 1978, Wrocław — July 1978, Tarnowceg, Lipie, sand.
5. CRACOW — MY CITY — Market Square Action, October 1978, Poznań — November 1978, Cracow.

„W PEJZAŻU HISTORII” — GRUPA TWÓRCZA „SEM” (ZBIGNIEW BZDAK, STANISŁAW KULAWIAK, JERZY OCHORSKI, ADAM RZEPECKI, KRZYSZTOF WOLESKI) — Galeria „Foto-Medium-Art”, ul. Prusa 38, 50-140 Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-40 — marzec 1979 r.

Program „Foto-Medium-Art” kieruje Jerzy Olek 50-318 Wrocław, ul. Prusa 38 m. 4 wraz z Alkiem Figurą, trenerem Kuklkiem i Ryśkiem Tabaką.

Wydawca: Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu.

„IN THE LANDSCAPE OF A HISTORY” — CREATIVE GROUP „SEM” (ZBIGNIEW BZDAK, STANISŁAW KULAWIAK, JERZY OCHORSKI, ADAM RZEPECKI, KRZYSZTOF WOLESKI) — Galeria „Foto-Medium-Art”, ul. Prusa 38, 50-140 Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-40 — March 1979.

Program „Foto-Medium-Art” is directed by Jerzy Olek 50-318 Wrocław, ul. Prusa 38 m. 4 with Aliek Figura, Jerzyku Kuklkiem and Ryśkiem Tabaka.

Editor: The Centre of Culture and Art in Wrocław.

GRUPA TWÓRCZA SEM

**FOTO
MEDIUM
ART**

Wśród twórców zajmujących się w Polsce fotografią można wydzielnić kilka postaw. Dominującymi zdają się być, z jednej strony postawy „gęsty” powiejszonego „lakierowanego” fragmentu naszej rzeczywistości, z drugiej zaś „otwartego”, „bezbarwnego”, „szczepiącego” eksperymentującego na tym modernym medium. Prowadzą one wszystko do odnajdywania fotografii od rzeczywistości społecznej, do zapisu której posiada ona szczególną predyspozycję. Wynikające z jej natury. Sytuacji tej nie zmienia fakt istnienia grupy fotoreporterów, których ambitne propozycje mają miejsce poza środkami masowego przekazu, oferującymi podrzędną ilustrację.

Wobec takiego stanu najbardziej interesującymi wydają nam się działania, których znaczenie tworzy się na styku fotografia — rzeczywistość. Taka świadoma ekspansja fotografii w społeczną strukturę:

- umożliwiając bezpośredni, często przypadkowy kontakt z widzem,
- zmuszając go do zareagowania na sygnał, który do niego kierujemy,
- ułatwiając porozumienie, odbiór naszego przesłania

SPOTYKA SIĘ Z ŻYCIEM!

Grupa twórcza „SEM”: Zbigniew Bzdak, Stanisław Kulawiak, Jerzy Ochoński, Adam Rzepecki, Krzysztof Wolski

IT MEETS LIFE!

Creative Group „SEM”: Zbigniew Bzdak, Stanisław Kulawiak, Jerzy Ochoński, Adam Rzepecki, Krzysztof Wolski

Folder wystawy Grupy Twórczej SEM „W pejzażu historii”, Wrocław 1979
Brochure of the exhibition of the SEM Art Group “In the Landscape of History”, Wrocław 1979

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

50 YEARS OF ACTIVITY OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY IN WROCŁAW

Andrzej Saj

(organizational and program themes)

— During its fifty years of activity, the photography gallery in Wrocław, established by the Wrocław Cultural Center in 1973 (later: OKiS) and located in a renovated historic building at Bishop Nankier Square¹ called the Romanesque House, went through various stages of its activity

1 The building at 8 Bishop Nankier Square is believed to be the oldest residential building in Wrocław, hence its dating to 1208. This early Gothic building from the beginning of the 13th century was then owned by the Cistercian Order of Trzebnica and was formerly known as the House of the Ladies of Trzebnica. It was heavily damaged during World War II, only to be rebuilt in 1966–1969 to a design by Henryk Dzurla. After the reconstruction was completed, it was adopted for the gallery and entrusted to OKiS. After the inauguration of the photography gallery in 1973, the building was colloquially called the Romanesque House, which is still cited in many discussions today. During the celebration of the 800th anniversary of the Trzebnica Abbey Foundation in 2002, the former name was restored: the House of the Ladies of Trzebnica (which is confirmed by a memorial plaque embedded in the gallery's wall), but the name is not present in the colloquial perception.

and importance in promoting and shaping photography in Wrocław's exhibition milieu. The gallery's managers have changed during this time and the gallery's program has evolved, but the gallery's profile has also been decisively influenced by external cultural events (changes in art and photography during the modernist breakthrough), as well as social pressures of major importance for artistic life in Poland (1980s).

In terms of its program changes and the influence on them of those in charge of the gallery, one can distinguish three significant stages of the institution's operation. The first stage covered the years from 1973 to 1996, in which, after the initial period of Kazimierz Helebrandt's management of the Wrocław Gallery of Photography (these were formally the years 1973–1977), but due to Jerzy Olek's close cooperation with him, already from mid-1975 they basically shared the duties of exhibition programming, which, after Kazimierz Helebrandt left for a foreign contract, became Olek's privilege. So Olek was appointed to the position of the official manager of the gallery in mid-1977, and in 1978 he renamed the WGP as Foto-Medium-Art gallery, with a clearly authorial program. The second stage is linked to the beginning of Jan Bortkiewicz's work as gallery manager. Bortkiewicz, after assuming this position in 1996, renamed his institution the Lower Silesian Center of Photography. In 2016, he retired from his job. The third stage began in 2017, when the institution was given a new name, Foto-Gen gallery, and Manfred Bator became its manager. He held this position until the end of 2021. After a short period of personnel perturbations with attempts to entrust the management of the institution to different people, finally, as a result of a competition, Paweł Bąkowski took over the position in January 2022.

YEARS 1973–1996

Prior to the establishment of the Wrocław Gallery of Photography, the local exhibition scene was developing very dynamically, and this was mainly within the framework of the extremely intense artistic life in the 1960s, which saw a notable modernist breakthrough, caused by the neo-avant-garde formation of

art called conceptual, in a way radically ending (or closing) the previous period of activity. Already in the 1960s, in the area of artistic activity based on either representational or abstract forms — expressed through visual means (in painting, sculpture, graphics), with a preference for emotional (color) imagery on the one hand, and minimalist imagery on the other, that is, in its references to constructivism — at the same time a certain shift in emphasis from a sensualist approach in the creative process to a decidedly intellectual one was observed. This meant a clear degradation of the material form of the artwork in favor of interpreting it, formulating concepts and conducting theoretical considerations on art or, finally, presenting only one's own artistic attitudes, without the need to make accompanying artifacts. This was perceived as a harbinger of the "end of art", at least in the way it had been practiced so far. New media (including photography) also contributed to such thinking, on the one hand, expanding the possibilities of visual creativity, and on the other — mainly photography — becoming a tool for supporting (recording) activities of a performative and conceptual nature. In turn, after the conceptual solstice in the early 1970s, photography began to be treated no longer only in the sense of "service" to art, but also as a separate, unique means of expression and a valuable artistic medium. In Wrocław, the friendly ground for this kind of new activity was already prepared in the late 1960s by the conceptual art current, which was patronized by the Pod Moną Lizią gallery established here in 1968 (on the initiative and according to the concept of Jerzy Ludwiński), as well as by the classes developed within the Wrocław art school (PWSSP), directing the attention of students to the expansion of visual knowledge and the practical use of new media in art (this was the initiative of Leszek Kaćma and the department founded by him which had this profile). It was the first graduates of the PWSSP, infected by the need for "novelty" in their activity and their ambitions to expand their media applications, who initiated the movement of neo-avant-garde manifestations in the local environment, also supported by the medium of photography. The galleries of the early 1970s, such as Permafo and the student galleries of "new art" (as they were called), created a climate for a different (unconventional) approach to photography and

its use. Thus, there were at least a dozen places in Wrocław ready to exhibit photographs. These included such specialized institutions as the BWA, the Silesian Museum, the Town Hall, the Music and Literature Club, the Journalist's Club, the International Press and Book Club, the Creative Unions Club, the Świdnicka Cellar, Pałacyk, the Provincial House of Culture and the Youth House of Culture, or the premises of the Lower Silesian Photographic Society and the Wrocław Photographic Society.

Thus, even before the establishment of the WGP, in an atmosphere favorable to experiments in art and photography in various places in Wrocław, such artists as Natalia LL and the Permafo gallery (residing at the time in the Creative Unions Club) presented their photographic work (exceeding conventional shots and often already experimental), including separately Zbigniew Dłubak and Andrzej Lachowicz, as well as (on many occasions) Jacek Samotus, Zbigniew Staniewski, Zenon Harasym, Bożena Michalik, Kazimierz Helebrandt, Zdzisław Holuka, Janina Mierzecka and Edward Hartwig. These artists (apart from Hartwig) were associated with the local photographic community, which had the experience of the post-war period, when, after arriving from the lost cities in the Borderlands (Lviv, Vilnius, etc.), artists formed in the pre-war traditions laid the foundation for Wrocław's artistic community with strong artistic personalities. It was already then that photographic "Unions" were established (with documentary photography dominating, but also experimental photography, such as tone separation photography).²

Thus, the photography gallery, established under the symbolic auspices of the local ZPAF, gave rise to hopes of bringing together in its program examples of past art (from the post-war years), both conventional and experimental. And this is what actually happened.³ For the inauguration of the opening of the WGP in May 1973, Kazimierz Helebrandt, who was appointed to the position by the WOK, organized

2 Cf. collective work: *Fotografia we Wrocławiu 1945–1997*, ZPAF, Okręg Dolnośląski, Wrocław 1997, also: A. Saj, "Główne trendy w powojennej fotografii artystycznej na Dolnym Śląsku", [in:] *Historia, teraźniejszość i współczesne dylematy fotografii. Sympozjum z okazji 65-lecia ZPAF*, ZPAF, Okręg Dolnośląski, Wrocław 2012.

3 *Fotografia we Wrocławiu...* op.cit.

an exhibition by Zdzisław Holuka entitled “Non-artistic Photography”, and at the same time presented the achievements of the Katowice Photographic Society. It was then that Natalia LL’s new exhibition titled “Instead” at the WGP (June 1973) was accompanied by her famous *Consumption Art*, simultaneously shown at the Permafo gallery. Then, also under Helebrandt’s direction, exhibitions of works by, among others, Jerzy Żak, Wiesław Zieliński, Lucjan Demidowski and Adam Bujak — photographers from outside of Wrocław — were presented. Thus, the program of exhibitions of this inaugural year of the WGP’s activity testified to the fact that Helebrandt initially positioned himself “in the middle” in his exhibition intentions, i.e. he accepted proposals for both traditional (conventional) photography, including those experimenting with “noble” techniques, for example, but was also open to the new “approach” and extra-gallery activities that would be proposed by Jerzy Olek, who was starting to cooperate with the gallery. In the following year of the gallery’s activity, foreign artists appeared (e.g. H.A. Stuhl from the USA — color photography, Władysław Marynowicz from Great Britain and Kalervo Ojutkangas from Finland) and artists such as Zdzisław J. Zieliński, Wojciech Plewiński, Paweł Pierściński, Benedykt J. Dorys, Marian Kucharski, as well as the artists of the group exhibition that was the “result” of a photographic happening organized by Jerzy Olek for 11 photographers at PDT Renoma (the participants of the “Unlimited Structure” project). At that time there was also an exhibition of the Format art group (participants: Czesław Chwischczuk, Marek Łopata, Wacław Ropiecki, incidentally: Jerzy Kowalski, Jacek Lalak, Ryszard Kopczyński and Janusz Wróbel).

In the following year (1975), already programmatically more strongly differentiated, besides exhibitions of domestic documentary photography (reportage), there were also examples of British, Spanish and Danish photography. Local artists also presented their work, including examples of narratively “developed” documentaries, such as those by Jan Bortkiewicz (“Music Therapy”) or Kryspin Sawicz with his notable “Ontogenesis”, as well as works by Leszek Szurkowski or a “report” from one of Jerzy Olek’s first projects, carried out with Kazimierz Helebrandt outside the gallery, in a store window on Świdnicka Street (the so-called “Phototheater”).

The names of young graduates of the Academy of Fine Arts incorporating photography and new media into their work also appeared here; there was an exhibition entitled “Affirmation of Art” featuring Stanisław Antosz, Romuald Kutera, Lech Mrozek and Piotr Olszański. That year also saw the presentation of Tomasz Machciński’s intriguing and pioneering staged self-portrait photography (“Man of a Hundred Faces”).

In view of Kazimierz Helebrandt’s plans to leave for a foreign contract in 1976 (to carry out a project to establish a photography studio at the Academy of Fine Arts in Baghdad), closer cooperation with the gallery was undertaken by Jerzy Olek, hence the appearance in the WGP’s program of people closer in style to the understanding of photography in its contemporary media role. Thus, in addition to Ireneusz Kulik and Ryszard Tabaka, also Andrzej Lachowicz, Natalia LL, Jerzy Lajstowicz, Bolesław Stachow, Jacek Samotus and Jan Bortkiewicz, among others, had their exhibitions here. Also presenting again were the Format group and students of the Academy of Fine Arts in Łódź, as well as Raiph Prunf from the Netherlands.

The year 1977 marked the official taking over of the management of the WGP by Jerzy Olek. The inauguration features an exhibition of works by Czesław Chwischczuk (member of the Format group), followed by photographs by Czech Peter Zhor, works by Wacław Ropiecki and Andrzej Baranowski, and the group exhibition “Austrian Creative Photography”. An important manifestation of Jerzy Olek’s organizational and programming endeavors was his exhibition project entitled “Boundary States of Photography”, shown in March in Katowice, and in April at the WGP, to inaugurate in April the symposium “Photo-Medium-Art” with accompanying shows entitled “Photography as a Medium of Art”. A whole plethora of artists affiliated with the so-called new media took part in more than a dozen exhibitions held in various exhibition halls throughout the city. The exhibitions were, of course, accompanied by meetings and discussions. The event can be considered the inauguration of a national photomedia movement, which had research ambitions and would theorize about the limits and new language of the medium. The current, however, became increasingly entangled in ideological discourses

with minimal presentation of new works. Also in 1977, beginning the time of extremely intensified organizational and theoretical activity of Jerzy Olek, and in the period of a kind of recapitulation of the myth-making aspirations of the photomedia movement in the country⁴, he initiated the 1st Foto-Medium-Art Forum, entitled “Photography as Photography”, with speeches by Natalia LL, Zbigniew Dłubak, Andrzej Lachowicz, Sławomir Magala (philosopher) and Jerzy Olek. At that time began a “golden period” of spiraling discussions in local magazines (“Wiadomości”, “Odra”) and others (e.g. Poznań’s “Nurt” or “Opole”) in the form of articles written in a specific jargon, most often in the style of artistic manifestos, designing intentions more than justifying them sensibly with examples of works. These discussions, of course, served to affirm the concept of photomedialism and construct the so-called “philosophical” basis for interpreting its achievements. It should be added that Jerzy Olek’s main source of knowledge in this area was Adam Sikora’s book *Encounters with Philosophy* — a very accessible publication that popularizes the main currents of modern philosophy and explains its basic terms.⁵

Olek’s next initiatives within the Discussion Forum took place as early as 1978 and concerned the following topics: the 2nd Forum — “Photography as a Relation”, the 3rd Forum — “Photography as Material”, the 4th Forum — “Photography as a Tool”, “Video as a Tool”, the 5th Forum — “Photography as Ideology”, the 6th Forum — “Photography as Film — Film as Photography”, the 7th Forum — “Photography as Algorithm”. All of these meetings, held as part of

the WGP, were, as their organizer stressed, self-educational in nature and were intended to broaden the cognitive horizons of the participants in the photomedia movement (mainly those gathered around Seminar Foto-Medium-Art). Among the guests of successive editions of the Forum were both philosophers (including Jan Kurowicki, Sławomir Magala, Grzegorz Sztabiński) and publicists and writers (such as Ryszard Przybylski and Krzysztof Kakolewski) or, in addition to the permanent group of artists and theoreticians of the local movement, also such artists as Wojciech Prażuch, Jan S. Wojciechowski, Jan Berdyszak, Andrzej Jórczak, etc., as well as critics: Urszula Czartoryska, Janusz Zagrodzki, Marcin Giżycki, Marek Hołyński and others. Worth emphasizing here is Jerzy Olek’s organizational prowess in achieving (including financially) his program intentions, as well as his ability to persuade guests from home and abroad (representatives of a group of prominent theoreticians and practitioners of photography and other media) to attend these meetings. Here Olek would be a great “continuator” of the art of persuasion, whose master at the time was undoubtedly Andrzej Lachowicz.

However, a significant turning point in the activities of the WGP was marked by the date of October 17, 1978, when an exhibition titled “Media” (participants: Alek Figura, Iren Kulik, Jerzy Olek and Ryszard Tabaka) inaugurated the formation of the art group Seminar Foto-Medium-Art, while Olek simultaneously changed the name of the Wrocław Gallery of Photography to Foto-Medium-Art gallery (under this name it would function until 1996).

Even earlier, in the first half of 1978, there was also an interesting integration activity between photography and poetry at the WGP titled “Mutual Inspirations”. This involved the realization of photographs relating to the poems of a number of poets invited to the project and, in turn, the writing of poems by them to the photographs proposed by the photographers. The results of this activity were displayed in a group exhibition. The year 1979 again abounded with numerous exhibitions and accompanying interpretations of the results of media projects, including solo shows by, among others, Kryspin Sawicz, Andrzej Baranowski, Ewa Mikina and Grzegorz Musiał, Jarosław Kudaj, Alek Figura, Iren Kulik, Miroslaw Woźnica, Jerzy Lewczyński, Zbigniew

4 For a time, Jerzy Olek managed to integrate around his initiatives artists — photographers and filmmakers — representing almost the entire national milieu counted as part of the so-called photomedia movement: artists from Gdańsk (the Gn gallery), Poznań (the circles of the Academy of Fine Arts and Stefan Wojnecki), Warsaw (the Warsaw Seminar and the Mała Gallery), Łódź (J. Robakowski with the Film Form Workshop, although with a distance dictated by his own earlier achievements in this field), as well as from other centers, such as Katowice, Gliwice and Gorzów Wlkp. (e.g. the Gorzów Confrontations). Cf. among others, Art. B. Stokłosa: “Uwagi o ruchu fotomedialnym”, [in:] “Fotografia” 1978, no. 4, also: M. Ratajczak, “Jest jako nie ma”, [in:] “Sztuka” no. 4, 1881.

5 A. Sikora, *Spotkania z filozofią*. Warszawa 1967.

Staniewski, Ryszard Tabaka, Zbigniew Dłubak, Czesław Chwischczuk and Stefan Wojnecki — artists undoubtedly either regarded as precursors of the photomedia movement or counted among its creative continuators. This is because the movement had reached a kind of saturation and was already giving grounds for certain recapitulations. Thus, at that time there were various group recapitulations, such as the exhibition "Foto-Art" curated by Grzegorz Sztabiński in March 1979 (participants included Wojciech Krzywobłocki, Jan Świtka, Andrzej Maciej Łubowski, Eugeniusz Get-Stankiewicz, Jan Jaromir Aleksun and Andrzej Sadowski) or the exhibition "Foto-Medium" curated by Jerzy Olek in April of the same year (featuring the works by Annette Messager, Alina Szapocznikow, Christian Boltanski and Zdzisław Jurkiewicz). The collective and more homogeneous character of the works of the invited artists (a whole plethora of names accepting the gallery's program) characterized the exhibition entitled "Black and White" (which opened in September of that year), dedicated to Kazimir Malevich (and formally inspired by the works of this artist), whose works Olek often referred to, as well as the second group exhibition entitled "From Zero to Infinity, From Infinity to Zero", also intended by Olek to convey the idea of the "minimum" of photography (white) in relation to its "maximum" (black), which, rather naively, was meant to represent its communicative value. Another project entitled "Possible Photography" (1978) further betrayed Jerzy Olek's "amateur" approach to "studying" the medium of photography. After all, could a handful of black "confetti" (collected in a bag) scattered on a white ground prove the existence of every possible image? Such banal, didactic gestures were often used by Jerzy Olek in his "seminar" disputes and attempts at his so-called "own artistic work" at the time.

In addition, presentations of foreign photography (from the USSR, Canada, West Germany and Czechoslovakia) intensified at the gallery at that time. Undoubtedly, some of Olek's activities, such as inviting art theoreticians and researchers from other scientific disciplines (physicists, mathematicians, etc.) to participate in group exhibitions, had a certain cognitive value as they opened up and promoted "difficult" contemporary art to wider audiences, but did not bring anything new to it. The 1980s turned out to be — as

reflected in the general atmosphere of growing social aspirations — more open to presentations by foreign artists. It was a time of loosening the previous "chains", which ended in December 1981 with the imposition of an additional "gag" (the rigors of martial law). Thus, during this period there were more frequent contacts with foreign artists; works by Edward Curtis (in the exhibition "Portraits of Indians" prepared by the American Smithsonian Institute) or the exhibition of 12 Japanese photographers titled "The Road" were displayed in the Foto-Medium-Art gallery, and there was also a show of films by Michael Snow from Canada, while Milota Havránková from Czechoslovakia presented "Momentary Photography" and Stanisław Urbański, as curator, presented the works of 49 artists from different countries in the exhibition "Contact — from Agitation to Contemplation", and finally the show of works by 12 British artists was realized by the British Council under the title "Photography as a Medium", while Rolf Sachsse from Germany presented "Concrete Photography". This string of exhibitions carried over to 1981, where "Photography in Dialog" by Austrian artists stood out, followed by Tom Klinkowstein's "The Art of Telecommunications" and works by Yugoslav artists titled "Themes of the Photographic Medium". In the second half of the year works by Akira Komoto, ideologically underpinning his artistic practice ("Colors of Nature, Photography, Painting") were shown, as well as screenings of Japanese independent cinema and works by Masaki Nakayama ("Complements and Confrontations") and finally "Hands — Touches" by Thomas Schliesser from Germany.

Among other solo exhibitions from this period, we should mention Andrzej Jórczak's presentation with Greek Spiros Meltedzis or Krzysztof Gierałtowski's "Printed Faces" and Jan Berdyszak's "Studies after...". Wojciech Bruszewski showed the *Horizon* series and a video show, Jacek Lalak together with Wojciech Zawadzki — a film documentation of the activity of the FMA gallery entitled *Record*, and Zespół Roboczy 4+ — works entitled *Light*. In 1981, Jerzy Olek returned to the idea of self-education of members of Seminar Foto-Medium-Art and organized more meetings. Thus, in March there was a forum of artists and critics "Art as a Medium of Art" (with the participation of, among others, Janusz Bogucki, Grzegorz Dziamski,

Marcin Giżycki, Andrzej Kostołowski, Bożena Kowalska, Jerzy Ludwiński), which exacerbated theoretical conflicts arising from differences in the understanding and approaches of those involved to photomedia art and Olek's pushing of concepts already detached from artistic practice. Although the artists of the Wrocław Seminar still jointly formulated later their ideological assumptions underpinning the artistic practice of that time (dictated by Jerzy Olek, by the way) but this was already a prelude to the disintegration of the group in view of the simultaneous suggestion made by the critics accompanying the gallery about the "exhaustion" of the project related to photomedialism and the need for change. In 1981, one could already feel the growing atmosphere of necessary changes, and the "walls" would soon collapse....

Back in 1981, continuing the "festival" of free aspirations in culture, Olek wanted to promote a kind of synthetic "model" of understanding the role of new media (and photography) in art with post-conceptual roots, especially since a "schism" called contextualism had already appeared in the bosom of Polish conceptualism⁶, according to the concept presented by Jan Świdziński, and supported (accepted) by Zbigniew Dłubak — Olek's main mentor, as well as by Andrzej Jórczak, Andrzej Lachowicz and Anna and Romuald Kutera, taking into account the social context of art. Thus, a divergence appeared, evident as early as at the time of the 1977 Katowice exhibition "Boundary States of Photography", where one opted for a media, i.e. "sign", approach to photography, to the "study" of its internal properties, to what it represents, paying more attention to the technology of the photograph (and such its analysis) and to its perception, which was a condition of so-called "photographic thinking", than to external conditions. But it was precisely this concept of photomedialism that Dłubak and Lewczyński were then convinced by, supporting Olek in his activities. However, the apogee of the photomedia approach to one's own creative intentions (especially important for Seminar Foto-Medium-Art group) turned out to be the year 1981, when the pressure of external forces and conditions intensified,

⁶ Cf. J. Świdziński, *Sztuka i jej kontekst*, Radom, Piotrków Trybunalski 2009, *Sztuka jako sztuka kontekstualna*, Galeria Remont, Arttext, Warszawa 1977.

which we all experienced, and artists perhaps especially so. The incompatibility of this situation with the analytical concepts of photomedialism and the need to reach out to the "living" fabric of reality (to its social conditions) was soon seen. The pressure of expression was becoming more acute.

At the Foto-Medium-Art gallery, Jerzy Olek expanded, on the one hand, the exhibition program with new contacts, including foreign ones (e.g. collaborating with Austrian, Dutch, Greek and Japanese artists), as well as organized more self-educational Foto-Medium-Art seminars and offered a timely series of "Documents of the History of the Events of 1956, 1968, 1970, 1976 and 1980" due to the events in the country. Such overview exhibitions were also prepared by Elżbieta Potępska, who focused on the role of Polish women in those events (from 1956 to 1980). There was also an exhibition summarizing the gallery's activities. An important seminar of artists and art critics, with significant consequences for the operation of the gallery and Seminar Foto-Medium-Art, was the "Art as a Medium of Art" forum (1981), already mentioned here. It proved to be overly controversial in the situation of Olek's further complication of theory and the apparent gap between theoretical speculation and expectations of photographic creation, given the pressures of reality and its dynamics. In the program text for this forum, Olek wrote on behalf of the group that in their work they would constantly renew the form and refer to "the achievements of conceptual art, which places purely intellectual speculation above sensory impressions". But such an approach in the emotionally heated situation of 1981 was no longer acceptable. After their last exhibition in Vienna (in October 1981), the members of Seminar Foto-Medium-Art finally parted ways. Lech Szurkowski, Ryszard Tabaka and Ireneusz Kulik emigrated from the country. Alek Figura remained in Poland, but in view of the martial law that had been declared (and Olek's hesitant boycott of the military authorities at the time), he broke off cooperation with him. Jerzy Olek, as it turned out, despite the official ban on organizing and holding public art events, which required prior permission from the "martial law" authorities, made the FMA gallery available for photography exhibitions in early 1982 (did he agree to collaborate with WRON?). In mid-February, he opened an exhibition of group 4+ and,

at the same time, an exhibition of works by Witold Szymański; then more exhibitions followed.

Meanwhile, within the photomedia movement he promoted, it soon became apparent that the movement's cocky slogans no longer carried any causal artistic meaning. The slogan "Art as a medium of art" actually meant "chasing one's own tail" and, apart from duplicating one's own achievements, no longer had anything new to offer in art. Aware of this, Olek sought further inspiration for his gallery. Here Lachowicz's premonition, expressed by his "energy of decline", was fulfilled. Thus, continuing activity in the so-called Medium Gallery (an "in-house" idea within the FMA gallery) under conditions of limited martial law regulations could not contribute much to its practice anymore, and it was not until Bogdan Konopka and Jerzy Olek's September exhibition "Empty — Full" that new themes were introduced into the gallery's program by referring to Eastern culture and youth subcultures. In 1983, after Bożena Michalik's exhibition inaugurating a new exhibition season, a significant (because, as it were, heralding a new program) exhibition by Andrzej Jerzy Lech "60 Gates" took place in March. This photographer, who came from Opole, had a fundamental role in the development of a new concept of creativity, organizing mentally and at the same time emotionally the circles of artists to different extents connected with Olek's gallery. Andrzej J. Lech, educated on the models of Czech photography (he was a graduate of the Ostrava School of Visual Arts, in the studio of Bořek Šoušek) and also fascinated with American photography, referring to the workshop traditions of photography from its beginnings (i.e. old cameras, unmanipulated photographs, contact prints, black picture framing, simple reflection of reality), proposed the concept of direct photography (also known as "pure" photography) and found artists with similar artistic interests in the circles close to the FMA gallery. They were previously (in view of the pressure of photomedialism) placed by the gallery manager on the "margin" of the gallery's program (these were artists from group 4+, as well as Bogdan Konopka, among others). Thus, in the changed social situation and the new emotional climate of practicing art, photography with conventional features, focusing on building mood (poetic), with impressionistic (and meditative) or expressive aesthetics came back into favor

with the FMA gallery manager. Subsequent expositions at the gallery, namely Bogdan Konopka's "From the Window" and Jakub Byrczek's "Prefacts", initiated, along with Andrzej J. Lech's show, a new approach to the medium of photography, which found a continuation as early as the following year in Adam Lesisz's exhibition titled "The Labyrinths of the Interior" (January 1984) and Wojciech Zawadzki's "Photography" (Zawadzki's work was stylistically different from the photomedia standards already in the 1970s). Also, the exhibitions "Quotes from Reality" by Jerzy Malinowski and "Indefinite Reality" by Bogdan Konopka presented a different approach, which would soon, after an open-air workshop of photographers invited to Samotnia in the Karkonosze Mountains, become a pretext for the establishment of a new movement, called by Olek "elementary" photography. (Olek took this name and justified it theoretically based on Antoni Moniuszko's publication *The Body of Art*.) In November of that year, the results of the Karkonosze plein-air displayed at the gallery actually opened the next stage of its manager's intensive interpretive actions. This time Olek began to develop an activity that served to "expand" the body of artists involved in photography, with new people agreeing (not necessarily consciously) to represent his gallery's "elementary program". Of course, many of the artists presenting their work at Olek's gallery accepted the tenets of elementarism⁷. Exhibitions by Andrzej J. Lech "Homage a Mamiya RB67 Professional S", Ryszard Kopczyński's "Ascetic Photography", Jakub Byrczek's "The Adventure of an Overpriced PVC Elbow", Ewa and Andrzej Maciejewski's "1984 — Commemorative Photography" or Stefan Grygar's "Photographs" (all from 1985) were examples of this. But some photographers, such as Krzysztof Pruszkowski (the exhibition titled "Alexander") or Jan Bortkiewicz ("A Small Fragment of the Big Apple") or Witold Węgrzyn ("Trace"), were not convinced with the idea to classify their work as elementary photography. This kind of arbitrary qualification by Olek of all works exhibited at the FMA gallery, even those stylistically different from the

7 Jerzy Olek organized a number of exhibitions of elementary photography outside the FMA gallery, including in Szczecin (1986), Bielefeld (1986), Brno (1988), Wrocław (1989), etc.

principles of the then-promoted photography trend (e.g. the works representing staged photography or subjective documentary, and especially works with photimedia sources, including photo-objects), was widely practiced by him. This would prove to be the cause of more artists “breaking ties” with the gallery program.

The year 1986 saw more exhibitions that can also be categorized as elementary art, such as the show of Tadeusz Sumiński, a representative of the Kielce School of Landscape, titled “Heaven in the Landscape”, or the Czech artist Mirosław Machotka’s “Events of Places”, Ewa Rubinstein’s “Interior” or Andrzej J. Lech’s “Amsterdam, Warka, Kazanłyk...”. At this time Jerzy Olek established closer cooperation with photographers from Germany and presented first the works of the main promoter of German visualism⁸ Andreas Müller-Pohle (“Transformance”), and a month later the works of the so-called generative photography by its creator Gottfried Jäger. Both of these contacts would later serve to support Olek’s initiatives in realizing exhibitions of international scope (East-West Photoconference). Both the concept of German visualism and generative photography were in principle close to the style of elementarism, especially visualism that puts an emphasis on the intensification of the perception of captured reality. Among the more interesting exhibitions that year, we should also note the intriguing exhibition, combining photographic post-conceptual thinking with environmental performance, by Mikołaj Smoczyński titled “The Secret Performance (also hastily inscribed by Olek in the program of elementarism).

The years 1987–1989 were a period of further promotion by the Foto-Medium-Art gallery of works categorized as photo-elementary. Next to domestic authors (e.g. Jakub Byrczek, Jerzy Łapiński, Marek Poźniak, Janusz Leśniak, Stanisław Kulawiak, Paweł Borkowski, Konrad Karol Pollesch, Piotr Komorowski, Grzegorz Przyborek, Marek Trzeciakowski, Lucjan Demidowski, Zdzisław Dados, Edward Hartwig, Marek Liberski, Bogusław Michnik, Marek Gardulski) invited to exhibit at the gallery were representatives of the Czech

Republic (e.g. Marie Kratochwilowa, Josef Moucha, Jiří Foltýn and Josef Vojáček, Jaroslav Beneš, Jiří Hanke, Michael Pacina, Rudo Prekop, Tono Stano), as well as German artists (e.g. Karl-Heinz Steckelings, Klaus Kammerichs — *Sculptures*, Wolfram Janzer, Karl Martin Holzhäuser, and artists shown in a group exhibition of German staged photography, as well as historical Bauhaus photography). In 1987, the experimentalist Wiesław Hudon⁹ (who was already active in the 1960s) was also “recalled” with his “Cosmos” exhibition, and in 1989 Jacqueline Salmon (France) with an exhibition expressing homage to (Andrei) Tarkovsky.

In 1989, as a result of previously established foreign contacts, Jerzy Olek organized the 1st International East-West Photoconference “European Exchange” — an initiative of serious symbolic significance with the participation of about 150 guests from 20 countries, which reached its full potential in 1991 during the Second East-West Photoconference, presenting, among other things, “New Spaces of Photography”. The 2nd Photoconference (organized by Olek in collaboration with Romuald Kuttera) had the character of promoting examples of media experiments, with the participation of such artists as Christian Boltanski, Christo, Jan Wiśniewski, Klaus Elle, Sandra Moss, among others, as well as many other artists from Germany, Finland, Czech Republic, France and the UK. It also brought together theorists from several countries conferring on the “ethos of photography”, as reflected in a post-symposium publication, with contributions from authors from Japan, the US, Australia, Czechoslovakia and Poland, among others.

From 1991 to 1993, some of the exhibitions prepared by the FMA gallery took place in the halls of Wojnowicki Castle, which was under the administrative care of OKiS. Thus, exhibitions of photographs by Zbigniew Dłubak (“Asymmetries”), Wiktor Nawotka, Bogusław Michnik, students of the State Higher School of Fine Arts from Poznań or Zenon Harasym took place at the Castle. Also, the results of the 3rd East-West Photoconference, titled “Non-Presence in Nature”, featuring sculptural objects and installations, were distributed in the areas around the Castle and within its

8 Cf. A. Saj, “Elementarysta a wizualizm w fotografii”, [in:] *Bulletyn XXI Konfrontacji Fotograficznych*, Gorzów Wlkp. 1991, also: A. Saj, “Elementarne wątpliwości”, [in:] “Foto” no. 4.

9 Cf. Wiesław Hudon, *Artysta w podróży*, (ed.) K. Jurecki, Muzeum Sztuki w Łodzi 2004.

grounds (an initiative carried out in cooperation with Marek Śnieciński). The second part of this Photo Conference was presented in the form of documentation in June 1994 at the FMA gallery. Lesser exhibition activity at the gallery in 1991–1993 was compensated by increased extra-gallery activities, including the presentation of exhibitions from the “New Spaces of Photography” series in more than a dozen places in the country, and in 1996–1997 also abroad. Within the framework of those presentations, Olek showed his own works titled *Dimensionless Illusion* — a series of “illusionary” works developed basically until the end of his para-artistic activity, even after the end of his management of the FMA gallery in 1996.

A separate and intriguing plot in the history of the FMA gallery was the two-year (from 1994 to 1996) presence of Igor Wójcik, employed by OKiS as co-curator of the gallery. This 1993 graduate of the Academy of Fine Arts in glass design and painting was tasked with “expanding” the FMA gallery’s exhibition portfolio. Under his curatorial (or co-curatorial) supervision, in parallel with the exhibitions carried out in Jerzy Olek’s permanent program of elementary photography, there were presentations by artists of various media. In 1994, he co-organized exhibitions by, among others, Josef Moucha (“The Record”) and Stanisław Wojaczek (“Phototransgressions”), as well as shows of works by Darina Kajkowa, Marek Kulig (“Resonances”), Wolf Kahn, Bogusław Zen (“Transition”), Jacek Zachodni (“Installations”) and Beata Zdęba (“Ideographs”). While in 1995, he promoted Krzysztof Skarbek’s exhibition “Human Spaces with Animals”, as well as the original series of exhibitions at the FMA gallery called “Postindustrium”. As part of this project, Wójcik prepared the 1994 show of the Gabinet Operacji Plastycznych art group and in 1995, exhibitions that included “Postindustrium” by Mirosław Rajkowski, “Heat” by the Kormorany group (Szymon Lubiński, Marek Czechowski, Jacek “Ponton” Jankowski), “Access to Information” by Iwo Rutkiewicz and his own “Post – in”. He also co-curated the Foto-Medium-Art gallery exhibition in the basement of the Lzurej gallery in Wrocław. Igor Wójcik, who has worked at OKiS since 1998, became director of the institution in 2015 and has held this position to this day.

It is worth recalling that already in 1986–1987 there was another radical “break” in the bosom of photo-elementarism.

Some leading artists of this trend left Wrocław and ended their cooperation with the FMA gallery, including Bogdan Konopka (departure to France), who from 1994 advocated a new “photogenic” approach to photography. Wojciech Zawadzki also left Wrocław in 1984 and moved to Jelenia Góra, where he developed his separate activity, qualified by critics as representing the so-called Jelenia Góra School. Finally, the forerunner of elementarism Andrzej J. Lech emigrated in 1986 via Germany to the USA, where he developed his work within the framework of “pure” photography, with photogenic aesthetics¹⁰.

In view of the growing controversy over Olek’s continuations of photo-elementarism (and his writings on the subject), the gallery’s program from 1993 to 1996 was decidedly more stylistically diverse. There were exhibitions of people who did not aspire to the principles of elementarism (such as Jacek Lalak, Zenon Harasym, Bronisław Schlabs and Michał Fostowicz). During this period, numerous guests from outside the country, including Danes, Germans, Czechs and others, presented their works at the gallery. In September 1995, the 4th East-West Conference was held (organized in cooperation with Wratislavia Cantans). In its narrowed scope, so to speak, already finalizing this project, the last such initiative took place in 1997, also in cooperation with Wratislavia Cantans. At the time, Olek also recalled the results of his initiative titled “Presence Among the Stones” — a group exhibition titled “Seeing the Stone” (August 1995). He was eventually relieved of his position as gallery manager in 1996.

P.S. After leaving the former premises of the FMA gallery (due to a conflict with the owner, i.e. OKiS), Jerzy Olek continued to work on his own. He displayed his works from the series *Dimensionless Illusion* at home, as well as in Japan, during a short stay at the invitation of the artist Akira Komoto, taking part in a joint exhibition in Kyoto entitled “Dimensionless Vision” (1998). Jerzy Olek consistently maintained his belief in the functioning of his gallery “in exile”

10 Andrzej J. Lech’s works were written about by, among others, L. Wicherkiewicz, “Byłem już kiedyś fotografem”, [in:] “Format” no. 63, 2012.

and carried out joint exhibitions (the so-called "Dialogs") with artists from different areas of the arts (e.g. music, concrete poetry, architecture, etc.). In 1999, he moved his activities to Kłodzko, where, in cooperation with the Municipal House of Culture (headed by Bogusław Michnik), he carried out a number of projects aimed at young artists and continued to present the ideas of his gallery at exhibitions at home and abroad. The FMA gallery was also absorbed for some time (2007–2009) by the New Art Museum Foundation from Cracow, headed by Wanda Dunikowska. In its new premises on Karmelicka Street, curator Krzysztof Siatka showed works by artists affiliated with the gallery during its Wrocław period. The exhibition on the occasion of the gallery's 30th anniversary featured works by some 35 Polish and foreign artists. In 2008, the Radom Power Plant, in cooperation with the gallery, organized a show entitled "Now! Artists of the Foto-Medium-Art Gallery" with the participation of artists who had also previously participated in the gallery's presentations.

YEARS 1996–2016

The next 20 years of the gallery's activity, under the changed name of the Lower Silesian Center of Photography, will already be evaluated from the point of view of the initiatives of its new manager — a nationally known photojournalist and insightful documentarian with ironic and affirmative inclinations towards alternative culture, especially student culture, which developed in the 1970s and 1980s. Jan Bortkiewicz — for it was he who took over the planning of new exhibitions after Olek — remaining unequivocally in opposition to the previous program of the gallery, from the beginning set his sights on a different kind of photographic work and intended other realization goals. Did he bring in any fresh ideas and shaped new trends and concepts, the wealth of which from Olek's time clearly determined the character of this institution? It is not easy to answer this question, because the art of photography in the late 1990s (and later) was already penetrating new areas of artistic sensitivity, and the leading artists (with tighter or looser ties with the photo gallery) were changing

their artistic preferences, for they were already functioning in the changed socio-cultural situation of the country (as a result of political changes gradually increasing, until their radical change after 1989).

The so-called "photo-elementary" art, so far preferred by the gallery, as a result of Olek's interpretative efforts (numerous articles and catalogs), but also frequent formal manipulations (unauthorized qualification of individual work to this trend), was on the one hand reduced to "mechanical" repetitions of the same technical and aesthetic ideas (e.g. "contact prints", black frames, etc.), but on the other, in view of the arbitrariness of Olek's interpretations, basically subjected to a kind of trivialization by including all kinds of photography (including "cold" documentary or staging). In this situation, in 1996 there appeared the concept of organizing this kind of work (presented in the pages of "Format" under the title "Closer to Photography"), later collected in a group show of photography called "pure" or "photogenic" — in reference to the then-presented theoretical assumptions promoted in the pages of "Format" and in catalogs¹¹. This type of style was then accepted by the Jelenia Góra community, as well as in Wrocław and in other Polish centers (e.g. in Wrześnią, Poznań, Łódź, Opole, Kraków and Suwałki). The promoters and main leaders of this current of art were Bogdan Konopka, Andrzej J. Lech, Wojciech Zawadzki, Ewa Andrzejewska, Piotr Komorowski, Stanisław Woś, Ireneusz Zjezdżałka, Janusz Leśniak, Nina Hobgarska, Marek Liksztet and other artists from the groups previously counted among the photo-elementary current.

However, the trend which was developing at the time was not actually clearly noticed by Bortkiewicz. Although in 1997 he presented at the gallery the works of Ewa Andrzejewska, and in 1998 there was another proposal from this trend, namely the photographs by Eva Rubinstein, and in 1999 by Maciej Stawiński, it was not until 2002 that exhibitions of photographs by Wojciech Zawadzki "My America" and Andrzej J. Lech "Travel Journal" took place, and in 2003 exhibitions of works by Zdzisław Dados and Bogdan Konopka.

11 Cf. A. Saj, "W kręgu twórczości fotogenicznej", [in:] "Format" nos 8–9, 1992, and catalog of the exhibition "Blizej fotografii", BWA Jelenia Góra 1996.

After Bortkiewicz assumed management of the gallery in mid-1996, his program presentations reflected the concept of showing the work of artists usually overlooked by his predecessor. Bortkiewicz began his program with a retrospective exhibition of the doyen of Wrocław photography, Kazimierz Czobaniuk, before going on to exhibit the works of Krystyna Gorazdowska, Tomasz Sikora, Andrzej Świertlik and Ryszard Horowitz, among others. The following year (1997) was filled with exhibition initiatives honoring the 46th Eucharistic Congress taking place in Wrocław (including photographs by the outstanding documentary filmmaker Krzysztof Miller and the results of a nationwide photographic competition organized on the occasion of the Congress). Also that year, Bortkiewicz presented several exhibitions reporting on selected events of a social nature, such as Stefan Kurzyp's photographs "On the 30th Anniversary of the Death of Zbigniew Cybulski" or an exhibition of photographs "Flood of 1997" and an account "Refugees" organized jointly with the Polish Humanitarian Action. Subsequent years (1998–1999) featured exhibitions of contemporary and historical photography (Bogdan Dziworski, Jerzy Wiklendt, August Sander, Jeanloup Sieff, Jan Berdak, Edward Hartwig, Maciej Mańkowski, Erich Lessing) with expositions of visual and photographic works, such as those by Maria Kociumbas, Jan Tarasin and Zbigniew Paluszak (painting). Also at the time, the gallery manager exhibited photographic and drawing works from "Satyrykon 1989–1998", as well as drawings by Sławomir Mrożek (and photographs of Mrożek's portraits by Wojciech Plewiński), as well as prints by Günter Grass and artwork by Joseph Beuys.

From 2000 to 2002, exhibitions of documentaries of political and social events appeared more frequently in the gallery's program: "August '80", "Self-portrait of Homelessness" by Dariusz Dobrowolski, "Katyń Lie", "Refugees", "Flood. On the 5th Anniversary" or Marcin Schulz's "New York One Year After the WTC Tragedy 11.09.2001" and "Hungary 1956: Revolution and National Uprising". There were also shows of "Photo-graphics" by Bartek Małys, photos by Peter Lindbergh from the *Pirelli Calendar* and documentaries about Blessed Edith Stein.

In the subsequent years of Bortkiewicz's activity, his exhibition choices were even less consistent. They were not

subject to the principles of a consciously shaped program, but rather were a reaction to the needs dictated by current events and topics. Thus, in addition to photographs from the area of popular culture, the *Pirelli Calendar* (2003–2006) was presented again, as well as an account of the 2003 K2 expedition or documentary, cognitive photographs of past events, including, for example, *Portraits of Alsatians*, *Peace on Earth*, *Eiffel Tower. Symbol, Decorum*, *Banality* by Wojciech Korsak or the documentary *Witold Gombrowicz and Argentina* (2004), and finally, in 2005, the group exhibition "Tsunami 26.12.2004" and "Wrocław, August '80, on its 25th anniversary" (as seen by Wiesław Dębicki and Jan Bortkiewicz).

In 2003–2005, the gallery manager also presented several solo shows, including in 2003 Andrzej Paluchiewicz's "SIX-TY&JA", Zdzisław Dados's "Emotional Photography" and Bogdan Konopka's "Way of the Cross". Józef Sokołowski (1920–1994) had his show in 2004, followed by Jacek Lalak ("Traces"), Czesław Chwischczuk ("Breathless") and Edward Hartwig. In 2005, the works of Andrzej Winiarz ("John Paul II") and Alfons Mazurkiewicz (an outstanding painter and pedagogue of the State Higher School of Fine Arts in Wrocław, 1922–1975) were shown, followed by computer graphics and photographs by Eulalia Złotnicka. That year also saw more exhibitions devoted to the issue of photographic self-portraiture, such as the international group exhibition "Self-Portrait and Staging" and the national one, titled "Self — Others. Self-portrait of Photography", featuring works created in the photogenic spirit.

Subsequent years (2006–2009) testify to Bortkiewicz's continued concept of presenting various proposals, without a clearly preferred style or creative tendency. The gallery manager showed exhibitions recapitulating the past (e.g. by Jan Bułhak, Stefan Arczyński, Tadeusz Rolke and Michał Diament), and those promoting the work of members of the Lower Silesian Division of ZPAF, as well as "Diplomas" of the AFA and PHO-BOS photographic schools and occasional presentations, such as Krzysztof Raczkowiak's "Lublin 31st of August 1982" (in 2007) and "Occupation '68" — a group exhibition of Czech photography on the 50th anniversary of the Warsaw Pact troops' invasion of Czechoslovakia (in 2008). In turn, such authors as Jan

Morek, Sławomir Kamiński and Jan Bortkiewicz proposed an exposition entitled "John Paul II. On the 30th Anniversary of the Pontificate" (2008). Such occasional exhibition preferences and the peculiar ambition of the gallery manager to be "politically" present in the cultural and social reality of the time resulted in Bortkiewicz basically trying to act according to the principle "To the Emperor (give) what is imperial, and to God what is divine" (from the Gospel according to Mark, quoted by Władysław Kopaliński in *Dictionary of Cultural Myths and Traditions*). Bortkiewicz's sensitivity to state anniversaries and his bows to the authorities were notable, and, interestingly, he collaborated with both the "left" and "right" sides of the national political scene.

Nevertheless, there were also solo shows at the gallery, as made possible for Andrzej Dudek-Dürer, who presented his works from 1969–2005 as part of the Lower Silesian Art Festival, or Wojciech Druszcza, Renata Huber (in 2006), Katarzyna Turek and Waldemar Zieliński (in 2007) as well as Wojciech Zawadzki and Daria Ilow (in 2008). That year, Bortkiewicz organized an exhibition of photographs by Grzegorz W. Kołodko (Minister of Finance in the SLD government). In turn, in 2009 he organized an exhibition by Tomasz Gudzowaty (from his safari expeditions to Africa), works by Agnieszka Prusak-Cybulska (a nod to OKiS) and group shows of postgraduate works by PHO-BOS and AFA schools, as well as the Lower Silesia Division of ZPAF. In 2009 and 2010, there were also two post-competition photo exhibitions: "Faces of Jewishness" and "Jews and Modernity".

In 2010–2012, the gallery manager's increased emphasis on exhibitions favoring artistic photography, including experiments with "pinhole" photography, was notable. In 2010, he organized solo exhibitions by Andrzej Ślusarczyk, Jolanta Rycerska, Jakub Byrczek (along with a group exhibition of "pinhole" photography), Jan Tarasin (photographs, drawings, gouaches, sketches) and "Man is a Dream of Shadow" by Janusz Leśniak, as well as Wojciech Wilczyk's "There is no Such Thing as an Innocent Eye" (2011), followed by "Heliogravures" by Stanisław J. I. Ostroróg and works by Wadim Jurkiewicz and finally by Maciej Stawiński titled "Rena Mirecka. 30 Photographs from 1980–2010". In turn, in 2012, there was a retrospective exhibition of Fortunata Obrąpalska's output and Zdzisław Beksiński's photographs

and graphics, and finally a retrospective of Stefan Arczyński. These exhibitions were accompanied by group exhibitions of members of the Lower Silesian Division of ZPAF, along with a post-competition presentation from 2011, "The Dark Side of Wrocław", as well as another post-competition exhibition "Young – Unemployed".

In 2013, Bortkiewicz took on the topic "Art and Propaganda. From Pictorialism to World War II Documentary". This exhibition featured works by Soviet photographers from the collections of the Union of Photographers of Russia. Other review exhibitions included posters by Eugeniusz Get-Stankiewicz, Jan Sawka and Stanisław Kors, as well as staged photographs by Mariusz Kubielas and Jakub Grzywak entitled "Bruno Schulz – Kliszta Werk – Transgresiones" and the intriguing "Made in Photo" by Maciej Mankowski. Among the more important thematic presentations of 2014, a group exhibition of Warsaw Uprising documents should be noted. The photos shown on the 70th anniversary of its outbreak were by Stefan Bałuk, Sylwester Braun (alias Kris), Tadeusz Bukowski, Wiesław Chrzanowski, Jerzy Tomaszewski, Józef J. Karpiński and Leonard Sempoliński. Also shown during this period (2013) were Bronisław Schabl's "searching" photography from 1952–1959, Stefan Arczyński's documents from his 1959 trip to China, and László Haris's sightseeing reports from his 2008–2013 trips to Hungary and Romania. They were complemented by other shows, such as the one from 2014 by Maciej and Ewa Berbek, which was a photographic (Maciej) and painting (Ewa) account of their excursions and mountain expeditions. The 2014 exhibition calendar was further complemented by photos by Lithuanian photographers (Vytautas V. Stanionis and Romualdas Požerskis, as well as Monika Požerskytė).

The last two years of Bortkiewicz's management (2015–2016) brought the presentation of 36 emerging photographers – an initiative of photo magazines such as "doc! photo magazine" and "contra doc!" (the exhibition began on December 5, 2014 and lasted until January 17, 2015). Also notable among the solo shows were expositions of reporter Krzysztof Miller ("Undecided Moment") and Magdalena Wdowicz-Wierzbowska, as well as Aleksander Zieliński and Sergiusz Sachno, and (!) photographs by Wanda Rutkiewicz (exhibited from December 17, 2015 to February 6, 2016).

In addition, contemporary photography from Saxony ("Attitudes") was presented, as well as historical photography "Revolt — Expressionism — Cross-Border Avant-Garde", featuring pieces from the Berlin collection of Prof. Stanisław Karol Kubicki in Wrocław (exhibition organized as part of the OKiS's Lower Silesian Art Festival). In addition to the traditional exhibitions of the Lower Silesian Division of ZPAF, brothers Bolesław and Edmund Zdanowski showed a documentation entitled "From Uncertainty to Uncertainty. War Refugees in Lithuania during World War II".

In 2016, alongside OD ZPAF's exhibition titled "Dualism of Photography", Bortkiewicz showed a collection of documentary Austrian photography taken after 1945 titled "Witnesses of the Times", and then the exhibition "Contemporary Review of Alternative and Archaic Photographic Techniques" (May 2016). He again returned to "Debuts" — a show by emerging photographers and the presentation of AFA photography school diplomas, as well as organized the 2016 BZ WBK Press Foto exhibition. The end of the year closed with an exhibition (imposed by OKiS as part of the Lower Silesian Art Festival) of the results (including photographic documentation) of the plein-air project "Silesia Art Biennale", carried out during the Wrocław 2016 Festival as part of the European Capital of Culture, which was completed by the next person in charge of the gallery.

Jan Bortkiewicz, despite his declared desire to continue working at the gallery, was relieved of his job and sent off on a "well-deserved" retirement. A new stage began in the functioning of the Wrocław photography gallery, organizationally subordinated to OKiS but programmatically dependent on the choices of its managers, or, as happened in the following period, advisors with very different individual preferences.

YEARS 2017–2023

At the end of 2016 and the beginning of 2017, Marta Przetakiewicz headed the Wrocław photography gallery for a short time (from October 2016 to August 2017). During this transitional period, she basically carried out the exhibition projects planned by her predecessor, so under Przetakiewicz's auspices the

group exhibition "Silesia Art Biennale 2016" and the first few exhibitions of 2017 took place. Among the more interesting exhibitions were Jerzy Piątek's "Charm of Province", which opened the year 2017, followed by Piotr Zbierski's "Push the Sky Away", and a group exhibition of members of the Lower Silesian Division of ZPAF "In the Face of Place and Time V" (curated by Stanisław Kulawiak), as well as Czesław Czapliński's "Faces of Art" (Andrzej Saj was the curator of Piątek's and Czapliński's exhibitions).

The first exhibition introducing Manfred Bator as curator of the gallery was the presentation of works by Grzegorz Przyborek "Archipelago of Authentic Fictions" in June 2017. So finally, after the 2017 summer vacation, Manfred Bator — a graduate (from 2011) of the Academy of Fine Arts in Wrocław (majoring in graphic design) — was appointed manager of the gallery. As Bator initially had little expertise in the history and contemporary practice of photographic art in the country, including Wrocław, in 2017, OKiS director Igor Wójcik appointed an Art Council at the gallery (renamed Foto-Gen as of January 1). The Council comprised Andrzej Rutyna (president of the board of directors of OD ZPAF), Andrzej Saj, PhD (photography and art critic) and Adam Sobota, PhD (photography historian and critic). This team was tasked with supporting the gallery manager in programming exhibitions, proposing directions for the gallery's development and promoting young talents in the area of media art. As it soon turned out, in view of the diverse views of the Council members, developing a coherent exhibition program was not easy, if not impossible. The Art Council's proposals mainly concerned individual exhibitions by artists that the Council members appreciated. Thus, under the curatorial supervision of Andrzej Rutyna, the exhibitions of Piotr Kłosek "Magical Realism" (October 2018) and Tomasz Mniamos "Psychodynamic Fluctuations" (February 2018) took place. In turn, Andrzej Saj's curatorship, in addition to the already mentioned exhibitions by Piątek and Czapliński, included the show of works by Jacek Samotus "Girls & Flowers" (May — June 2018), Tomek Sikora "Tribute to Colors" (April — May 2019) and Andrzej Ficowski "Homeland of the Little Prince" (2020), as well as, jointly with Bator, Witold Liszkowski's exhibition "Fluctuations — Personal Art" (February — March 2021). Adam Sobota curated a group

exhibition titled “Mountains” (July – September 2017), Andrzej Dudek-Dürer’s show “Time” (November 2017), Zdzisław Pacholski’s “Nearsightedness” (June – July 2018), Romuald Kutera’s “Tu/Here” (March 2019), Anna Kuterka’s “Gaze” (January – February 2022) and Stanisław Kulawiak’s “Portfolio. Photographs from 1974–2021” (April 2022).

On the other hand, a large part of the remaining exhibitions from this period was to some extent connected with the informal “advice” of Professor Andrzej P. Bator (Manfred’s father), who was a lecturer at the Academy of Fine Arts in the field of photography and new media. Thus, yielding to his suggestions (and teachings), the gallery manager focused on presentations of artists (masters of photography) from various academic backgrounds, who had personal and professional relations with the Academy of Fine Arts in Wrocław. There were exhibitions of such prominent artists as Grzegorz Przyborek (2017), Zbigniew Trepą (“I Believe in...”, November 2018), Stefan Wojnecki (“Art and Theory”, May – June 2019), Jan Berdyszak (“Facing the Receipt”, June 2020), Prot Jaruszkiewicz (“For a Moment...”, March 2020). All of them were organized under the supervision (and theoretical interpretation) of curator Manfred Bator. They set an academic standard to which the young gallery manager would later refer. Thus, there were also exhibitions of graduates and students of media studies from the Academy of Fine Arts, under the slogan proposed (and justified) by Prof. Andrzej P. Bator, i.e. “Made in Photo”, and presentations of works by Piotr Zbierski (February 2017, curated by A. Rekśc), Andrzej Tobis (“A – Z”, October 2017, curated by Agnieszka Chodysz), as well as the same curator’s exhibition of works by Stanisław Dróżdż “Time-Spaces (From – To)” (2021). The exhibition “Polemical Gestures” (March – April 2018) by Agata Szuba (assistant to Prof. Andrzej P. Bator), the show of Czech photography “Sudek, Funke, Drtikol” (October 2019) and the exhibition of works by Magda Hueckel “Organic” (June 2021), as well as the presentation of Łódź Kaliska took place under the curatorial supervision of Manfred Bator, and “Multidimensionality” by Marcin Berdyszak from 2021 – in the curatorial collaboration of Manfred Bator with Andrzej Mazur.

This period marked the beginning – on the initiative of OKiS – of closer cooperation in the exchange of exhibitions with Georgia and South Korea. In 2017, the gallery presented

“Dialog of Images / Polish-Georgian Cultural Festival (curators: Manfred Bator and Irakli Dzneladze). In 2018, on the other hand, the Foto-Gen gallery organized the exhibition “Fragments of Georgia” (curated by Irakli Dzneladze), while in 2019, it held Dzneladze’s solo exhibition “Emotions”, curated by Manfred Bator, and in 2022, an exhibition related to the war in Ukraine “War Diaries 2022” (May – June), curated by Ana Riebuschenko of Georgia. Also, an exhibition of contemporary Asian photography entitled “Beloved Land”, realized under Korean curatorship, was hosted by the Foto-Gen gallery from July to September 2021. In return, the gallery manager and the initiators of these contacts from OKiS went on trips combined with expositions of works by Polish artists in these countries.

The gallery’s program also included annual group exhibitions of works by members of OD ZPAF, thematic, post-plein-air exhibitions, usually under the curatorial supervision of Stanisław Kulawiak, which were held from 2017 to 2022 (with a break in 2020 – 2021 due to the covid pandemic). Of the more interesting exhibitions, we should note the curatorial proposal of Krzysztof Jurecki in 2018, entitled “Negotiating Identity. Between the Real and the Virtual in 21st Century Photography” or “Between” – an exhibition curated by Andrzej P. Bator on the covid pandemic (October – November 2020) and the exhibition “Three Tenors of Photography. Jerzy Neugebauer, Wojciech Plewiński and Tadeusz Rolke” (August 2022, curated by Waldemar Płusa), and finally “Portrait x 3” (works by three photographers – Kinga Bartosik, Przemek Piwowar and Rafał Warzecha – shown in 2019, curated by Krzysztof Saj).

From the beginning of 2021, Małgorzata Sobolewska took over the management of the gallery for a short period (in order to put the institution in order from the organizational and documentary side), while Manfred Bator was appointed chief curator of the gallery. Only a few exhibitions were held at the time, prepared by Bator in collaboration with Andrzej Saj: “Fluctuations – Personal Art” by Witold Liszkowski (March – April) or the already mentioned exhibitions by Magda Hueckel and Marcin Berdyszak, as well as a show of Asian photography.

As of January 1, 2022, Paweł Bąkowski – a graduate of the Academy of Fine Arts in Wrocław, with a specialty in photography and multimedia, and a graduate of the University of

the Arts in Poznań (a diploma in photography from Natalia LL) — was appointed gallery manager. The exhibitions carried out that year were in part programmed earlier (e.g. shows by Anna Kuterka, Stanisław Kulawiak or "Three Tenors of Photography"). Thus, the first exhibition realized under Paweł Bąkowski's curatorship was the August 2022 exhibition by Józef Robakowski. Another OD ZPAF exhibition from that year was curated by Piotr Komorowski, while a show of works by Lucjan Demidowski and Piotr Zugaj from late 2022 and early 2023 was already a separate proposal by Bąkowski opening his exhibition program.

In 2023, there have been only a few exhibitions so far, including "It's Good Between Us" curated by Monika Szewczyk-Wittek from Poznań, followed by "New Order" by Paweł Bąkowski and "Equilibrium" curated by Agnieszka Chodysz (an exhibition intriguingly combining video by Marina Abramovich with an object by Janusz Bałdyga, installations by Zhanna Gladko from Belarus and Diana Leonek). This ambitious proposal about opposition to, among other things, social inequality, the human struggle with carnality and pain, the threat to life and devastation of nature and the dangers of war and the aggression of authoritarianism is particularly timely. The exhibition, which runs from August to October 2023, is also particularly valuable in view of the state of politics and the consciousness of our country's citizens in an election year.

The last, closing exhibition of the year will be "Avant-Garde Spectrum" — an exhibition dedicated to the 50th anniversary of the photography gallery in the Romanesque House. And that would be it...

CONCLUSION

Fifty years of operation of the photography gallery in Wrocław are undoubtedly linked by its headquarters, commonly known as the Romanesque House, but differentiated by the individual stages of its activity, the first of which, between 1973 and 1996, especially after Jerzy Olek took over the management of the gallery in 1977 (and gave it the name Foto-Medium-Art in 1978), set such a high level of

exhibition and promotional activity (training and theorizing) that this standard is impossible to repeat. This is partly due to the changing "internal" conditions in the evolution of the art of photography; for at that time it was the conceptual breakthrough that determined the exhaustion, on the one hand, of its modernist stylistics, and on the other, the opening to the new postmodernist optics of creativity. However, the external conditions of the gallery's operation were also changing (as a result of events in the early 1980s and later — in the late 1980s). Therefore, the personal character traits of the gallery manager, his extraordinary diligence, ambition and dynamism of activities, led to results that find no comparison with other such scenes of contemporary art life in the country. Olek organized more than three hundred exhibitions over a period of about 20 years, including dozens of non-gallery exhibitions — both domestic and foreign; he also organized more than a dozen large (international) group exhibitions, including many national meetings (forums), discussions and self-study seminars. At the same time, he was a very active reviewer and publicist promoting in the pages of national (and incidentally foreign) magazines the ideas and program assumptions of the exhibitions he organized at the time. Leaving aside their (often noted by others) controversial nature and overly subjective approach to the subject, one should emphasize their author's considerable knowledge, although he was in fact self-taught in this field. Most of his texts, written in a specific jargon, in the style of artistic manifestos, he collected and published in non-serial publications. The only weak point in his activity was his unsatisfied ambition to be simultaneously present in the art world as an established artist. However, his artistic activity was a kind of complement to his theoretical statements; thus, it was more like didactic "footnotes" to the works of other authors or "interpretations" and commentaries on the works of prominent artists (such as Kazimir Malevich or Władysław Strzemiński and other contemporary artists) — works often with overly "naïve" messages. After a series of his perimedia activities, he eventually focused on a sequence of works — these were usually blurry photographs of geometric figures or other formless arrangements, framed in black wooden frames. These miniatures were arranged in strings of different

possible combinations. Olek titled them *Measureless Illusions*. And this in fact conveyed his constant illusion.

A completely different strategy was adopted by the next manager of the gallery. Jan Bortkiewicz focused mainly on reactions to current events (of historical or contemporary significance) and celebrated them in the exhibitions he organized, basically continuing the idea developed by his predecessor. However, the number of exhibitions, and especially the catalogs accompanying the expositions, declined tremendously. Bortkiewicz (in the period 1996 – 2016) prepared only about 20 catalogs, and to a negligible extent invited others to cooperate as curators or co-organizers of exhibitions.

The third highlighted phase of the gallery's activities, which fell between 2016 and 2022 and was led mainly by Manfred Bator, was characterized by the participation of official and unofficial "advisors" in exhibition programming and curation. On the other hand, this resulted in an increase in the number of published catalogs accompanying the vast majority of exhibitions presented at the gallery, there were also more discussions in the press and on websites.

The last period of the gallery's activity (since January 1, 2022), which was taken over by its new manager, Paweł

Bąkowski, should be regarded as remaining in the "creation" stage — both of its program basis and of the community of viewers and commentators on the initiatives of the new gallery leader. It will be possible to return to its evaluation in some time.

P.S. From the author. For many years (from 1976 to 1988) I was the so-called accompanying critic of the Foto-Medium-Art gallery. I wrote about its program and exhibitions quite often to the press and to catalogs published at the time. The cooperation with the gallery manager was fine as long as I wrote in accordance with the expectations and suggestions of Jerzy Olek. In the situation of my critical reaction to formal and substantive manipulations in promoting and presenting the elementary photography trend, as well as attempts to "censor" my texts in this regard, our cooperation broke down completely, and as a result my name was eliminated from some promotional and publishing materials, as well as my articles were omitted from subsequent publications on the gallery and its achievements. I am writing about this not in the desire to seek "justice", but as a note to subsequent interpreters of the gallery's activities seeking source materials on the subject.

ŚWIATŁO

ZESPÓŁ 4+ — JERZY KROCHĘT, ANDRZEJ BIAŁKOWSKI, TADEUSZ LALAK, MAREK DĄBIAK, ZBIGNIEW WANTEKSKI, WOJCIECH ZAWAŁSKI — Galeria „Foto-Medium-Art” (ul. 10 Wioślarska, pl. Małachowskiego 1, tel. 64-78-00) — lipiec 1980.

Programem „Foto-Medium-Art” kieruje Jan Olszak (ul. 516 Wrocław, ul. Pałac 95 m. 4) wraz z Adamem Lipią, organizatorem działań, Leszkiem Andruszkiewiczem i Krzysztofem Talarą. Wykazwanie Olafówka Kultury Gminy we Wrocławiu.

LIGHT — WORKING GROUP „4+” ANDRZEJ BIAŁKOWSKI, TADEUSZ LALAK, MAREK DĄBIAK, ZBIGNIEW WANTEKSKI, WOJCIECH ZAWAŁSKI — Galeria „Foto-Medium-Art” (ul. 10 Wioślarska, pl. Małachowskiego 1, tel. 64-78-00) — July 1980. Programme „Foto-Medium-Art” is directed by Jerzy Olszak (ul. 516 Wrocław, tel. 64-78-00), in collaboration with Adam Lipia, Leszek Andruszkiewicz and Krzysztof Talar. Exhibition The Centre of Culture and Art in Wrocław.

Druk: ZPO „Intermoda” z. n. 176/80 — 300 — (5s)

Folder wystawy Zespołu Roboczego 4+, „Światło”, Wrocław 1980
Brochure of the exhibition of Zespół Roboczy 4+ "Light", Wrocław 1980

4+

FOTO
MEDIUM
ART

Bądź wrażliwy na światło, ale weźmieś je w posiadanie.
Bądź wrażliwy na światło, ale pozwól je wyciągnąć z dnia.
Bądź wrażliwy na światło, ale pozwól je wyciągnąć z nocy.
Bądź wrażliwy na światło, ale pozwól je wyciągnąć z mroku.

Andrzej Baranowski

Poznaj po „Zestawie” zorganizowanym całkowicie obrazujący dziedzinę światła światła. Mistrz fotografiarzy pozbawił światła identyczności go, imponując dwukrotnie, a następnie wyprowadził na światło dzienne, wykazując spektakularne zmiany konstrukcji w swojej strukturze.

Jack Łataś

Wszakże, że obraz fotograficzny w sumie ujemnego jest nie tyle w wiedzy, co takim doświadczeniem. Aby odczuć rozmaicone taki świat światowy, musimy nimelić je do naszego systemu oczekiwania, zasiedlając go przez doświadczanie.

Marek Lipia

Pochodzące z kraju jedyne erzegetki przepiękny oglądanie tego światu znamionującego, relevantnego w takim smyczu stopniu, iż skorzystać potrafiąca, poczuje się, iż to i dla której istoty stojącej w duchowym ryngrafie.

Zbigniew Stasiński

Drukując przedstawiony obraz światła jako fenomenu bez warunków kognitacyjnych.

Wojciech Zawadzki

Not all is fully comprehended, nor all is intelligible. The sense of my world within exhibition does not yet at definite investigating anything. It is but a sort, an element of a never-ending, continuous picture. I present it to you in the way as in which it constitutes itself within me.

Andrzej Baranowski

The world, “Zestawem”, is a sort, a space, in which light will be shown to appear phenomenal. Having captured photographic material in this world light impresses and then it is visible, one noticeable characteristic changes in the quality of its structure.

Jack Łataś

In my opinion a photographic picture is, as far as in semantic content, not only seen, but thought up. In order to train the meaning, one must adapt it to the popular, communication-based system of representation.

Marek Lipia

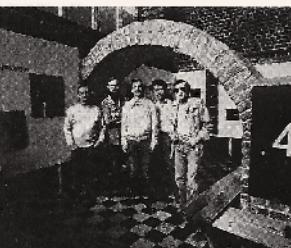
I regard the Light as a special case in a more general ontological plan, equally relevant for the existential cognitive actions and the artistic creation in the field of photography.

Zbigniew Stasiński

What I produce is an objective picture of light as a phenomenon free of any situational conditions.

Wojciech Zawadzki

ZESPOŁ ROBOCZY 4+

Od lewej: Zbigniew Stasiński, Jack Łataś, Marek Lipia, Andrzej Baranowski i Wojciech Zawadzki

Folder wystawy Zespołu Roboczego 4+, „Światło”, Wrocław 1980
Brochure of the exhibition of Zespół Roboczy 4+ "Light", Wrocław 1980

Wystawa Zespołu Roboczego 4+ „Światło”, Wrocław 1980.

Na zdjęciu od lewej: Zbigniew Staniewski, Jacek Lalak, Marek Łopata, Andrzej Baranowski, Wojciech Zawadzki

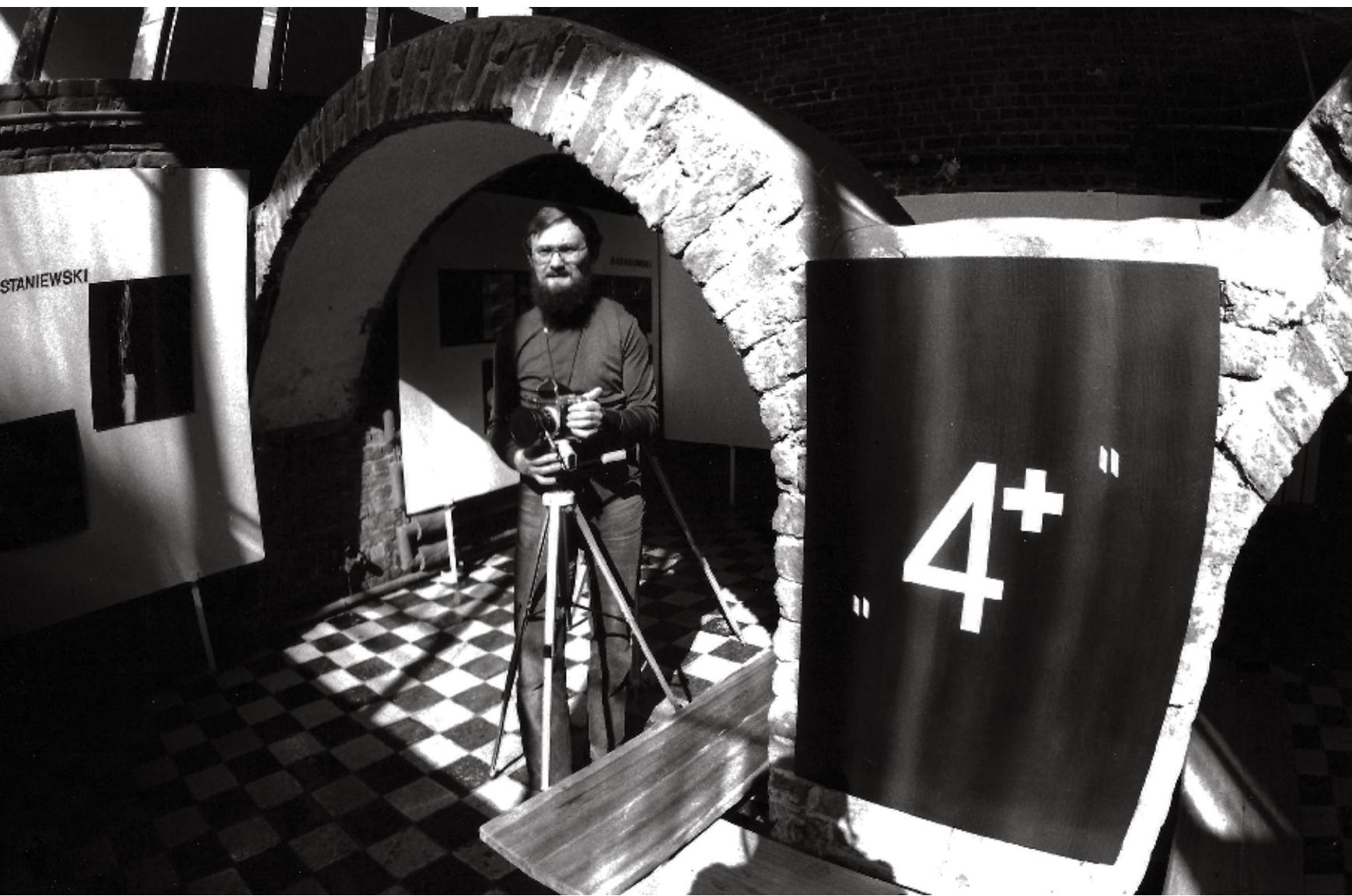
Exhibition of Zespół Roboczy 4+ "Light", Wrocław 1980.

In the photo from left: Zbigniew Staniewski, Jacek Lalak, Marek Łopata, Andrzej Baranowski, Wojciech Zawadzki

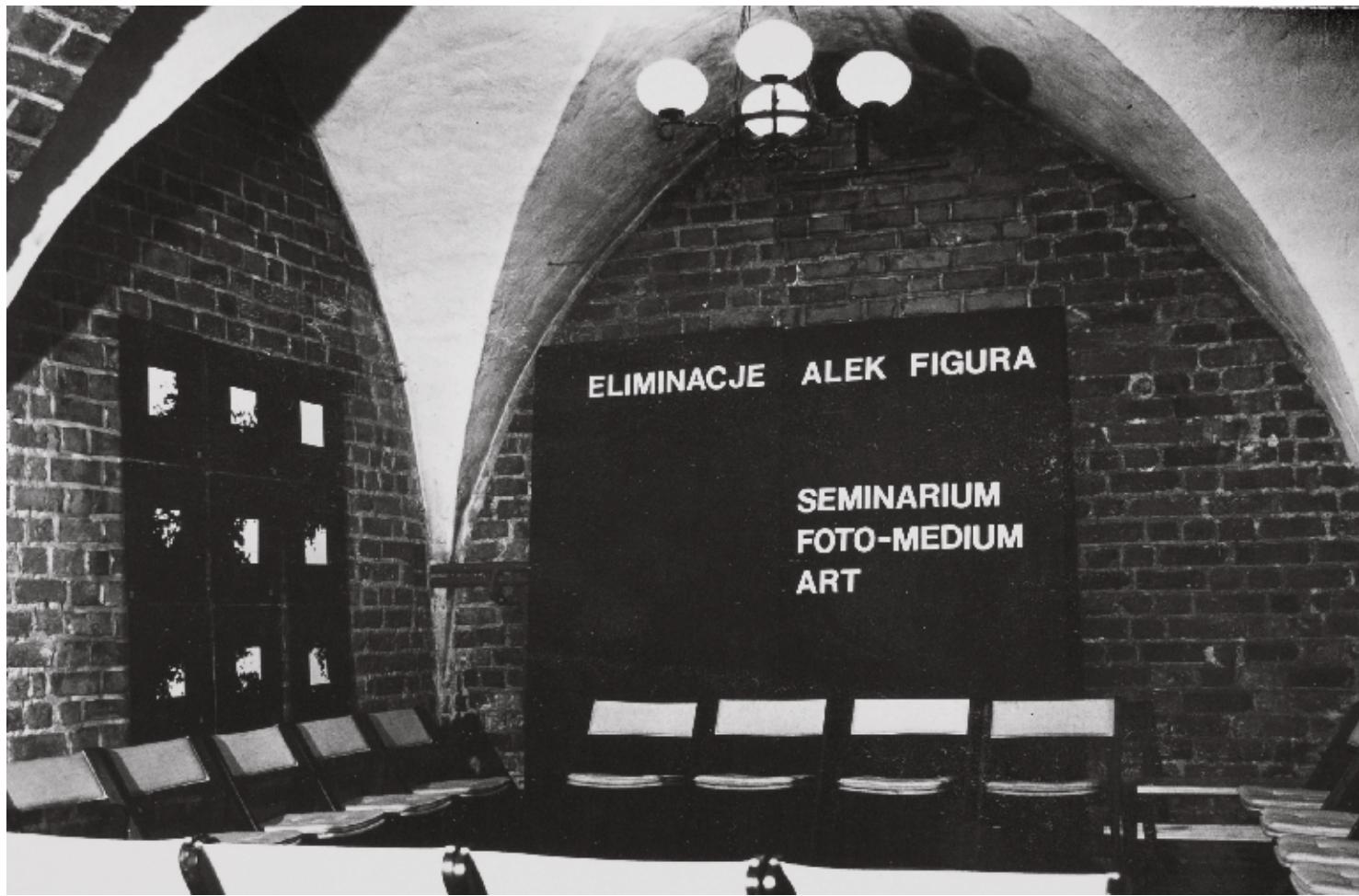
1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Wystawa Zespołu Roboczego 4+, „Światło”, Wrocław 1980. Na zdjęciu: Jacek Lalak
Exhibition of Zespół Roboczy 4+ "Light", Wrocław 1980. In the photo: Jacek Lalak

Wystawa Alka Figury „Eliminacje”, w ramach Seminarium Foto-Medium-Art, Wrocław 1980
Alek Figura's exhibition "Preliminaries", as part of Seminar Foto-Medium-Art, Wrocław 1980

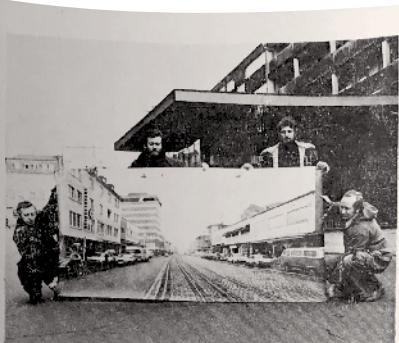
1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Fotoforum w Kassel

Seminarium Foto-Medium-Art we Wrocławiu

FOTOGRAFIA JAKO SZTUKA SZTUKA JAKO FOTOGRAFIA

**FOTO
MEDIUM
ART**

"PHOTOGRAPHY AS ART, ART AS PHOTOGRAPHY" — Gerhard Franz, Reinhard Heyne, Renate Heyne, Kazuo Kitase, Karl Müller, Gigi Koloss, Floris M. Neusius, Hermann Stamm — realization: Floris M. Neusius — Gallery "Foto-Medium-Art" (86-14) Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-40 — November 1979.

Programme "Foto-Medium-Art" is directed by Jerzy Olek (90-316 Wrocław, ul. Prusa 98 m. 4) with Alek Figura, Ireneusz Kalik and Ryszard Tabaka.

Editor: The Centre of Culture and Art in Wrocław.

"FOTOGRAFIA JAKO SZTUKA, SZTUKA JAKO FOTOGRAFIA" — Gerhard Franz, Reinhard Heyne, Renate Heyne, Kazuo Kitase, Karl Müller, Gigi Koloss, Floris M. Neusius, Hermann Stamm — komisarz: Floris M. Neusius — Galeria "Foto-Medium-Art" (86-14) Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44-78-40 — listopad 1979 r.

Programme "Foto-Medium-Art" kieruje Jerzy Olek (90-316 Wrocław, ul. Prusa 98 m. 4) wraz z Alkiem Figurą, Ireneuszem Kulikiem i Ryszardem Tabaką.

wydawca: Ośrodek Kultury i Sztuki we Wrocławiu.

Druk: ZPDE — zam. 367 — 5 zł. — 500 + 15 — 8-5

Folder seminarium „Fotografia jako sztuka. Sztuka jako fotografia”, Wrocław 1981

Brochure of the seminar "Photography as Art. Art as Photography", Wrocław 1981

Siedmiu członków Fotoforum przyjęło zaproszenie do zorganizowania wystawy we wrocławskiej Galerii „Foto-Medium-Art”. Trzon wystawy stanowi siedem wielkich czarno-białych fotogramów o wymiarach 130×280 cm, o wspólnym tytule: „Kassel jest wszędzie — miejsce dla nieroóżnialnego człowieka metropolii”. Zdjęcia te, przedstawiające siedem typowych ważniejszych ulic Kassel (Wilhelmshöher Allee, Friedrich Ebert Strasse, Fünfmeisterstrasse, Kurt Schumacher Strasse, Weserstrasse, Holländische Strasse i Leipziger Strasse), zrobione zostały przez siedmioro autorów w jednakowych warunkach. Stąd to samo rozproszone światło dominujące w każdym obrazie. Wszystkie zdjęcia zrobiono z tego samego poziomu, nie pionu i poziomu polaryzują się z krawędziami zdjęć. W każdym przypadku linia horyzontu jest nieco powyżej środka geometrycznego obrazu. Dzięki za stosowaniu tych obiektywizujących zabiegów technicznych powstały siedem wymienionych obrazów miasta nie posiadającego już prawie żadnych, umożliwiających człowieko wiejego identyfikowanie, wyróżnienia. Jedynie tątne rejestracyjne samochodów, lokalne slogan reklamowe lub oznaczenia ulicne pozwalają domyślić się, że przedstawione tu miejsca znajdują się w Kassel. Wszystkie te wskazówki pokryte zostały szarą farbą. Oko nie może wykonać już ani jednego stymatu, na którym mogliby wesprzeć się jakieś konkretnie skojarzenie.

Przed wysłaniem prac do Wrocławia, w miejscowościach, w których zrobiono zdjęcia porównywaliśmy je, z zamkniętymi oczami, z rzeczywistością.

Chcielibyśmy dowieść, że przedstawienie to może być kontynuowane, jeśli tylko zachodzi taka chęć i potrzeba.

Nasi wrocławscy przyjaciele przesłały nam zdjęcia głównych ulic miasta i sami fotografując się, naśladowali stosowaną przez nas procedurę, z naszymi pracami na ulicach Wrocławia.

Oprócz siedmiu wielkich fotogramów wystawa zawiera jedno z dostępnych na rynku dekoracyjnych barwnych wydawnictw dotyczących Kassel. Cały tekst w obrębie tej książki został również zamaskowany — i jeszcze stało się, że żadna z technik zastosowanych tu dla przekazywania pewnej wiedzy o mieście w formie tych barwonych obrazów, nie zdołała powiedzieć tego, czego już nie ma: jego tożsamości. Jedynie słowa, jakie znajdują się w książce, są na pierwszej stronie tytułu i ponizej każdej wielkiej fotografi: „Kassel jest wszędzie — miejsce dla nieroóżnialnego człowieka metropolii”.

Floris M. Neusüss

of each picture, and in every case the horizon is slightly beneath the center of the picture. By using this objectifying photographic method, seven uniform, interchangeable pictures were produced of a city that scarcely has individual traits any longer by which a person could identify it. Only the license plates, the regional advertising slogans, or the street signs allow us to gather that the sites shown here are found in Kassel. We covered over all these written cues with grey paint; the eye can no longer make out a single clue on which to fasten an association. We demonstrated this before we sent the pictures to Wrocław: at the places where they were taken, we confronted the pictures — with our eyes closed — with reality.

We would like to show that this project can be continued at will. Our friends in Wrocław will send us photographs of the main streets of Wrocław and will have themselves photographed repeating our procedure — with our pictures in the streets of Wrocław.

Along with the seven large photographs, the exhibition contains one of the decorative coloured volumes about Kassel which can be obtained commercially. We also covered in and on this book any text, and it became clear that none of the photographic methods which had been employed here for transmitting the message could confer on the city in those colourful pictures that which it no longer has: an identity. The only words handwritten in the book appear on the first page and in the lines underneath each of the large photographs: „Kassel is Everywhere — A Place for the Unidentifiable Metropolitan Person”.

Floris M. Neusüss

Folder seminarium „Fotografia jako sztuka. Sztuka jako fotografia”, Wrocław 1981

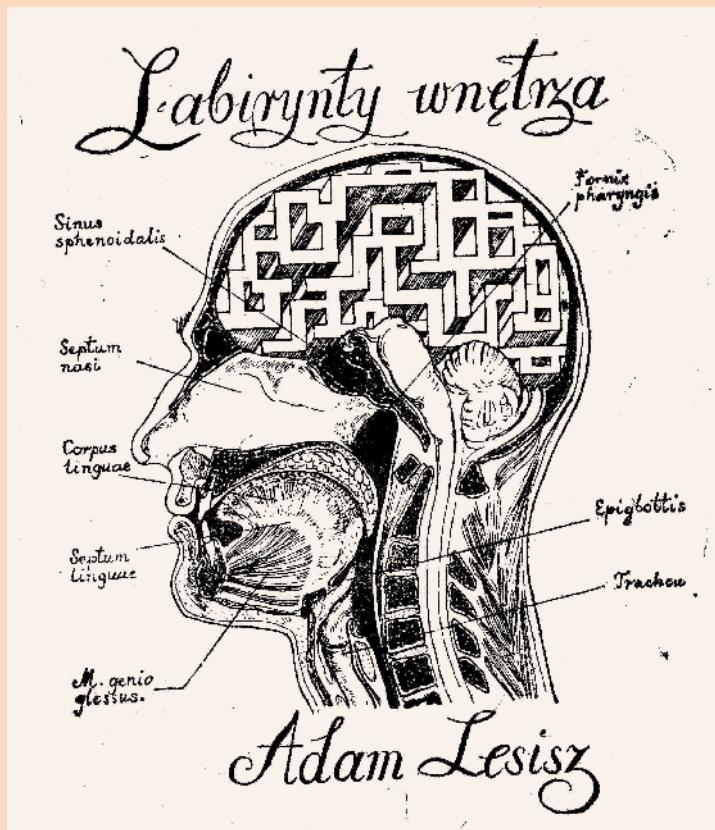
Brochure of the seminar “Photography as Art. Art as Photography”, Wrocław 1981

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

ADAM LESISZ

Grafika z plakatu Adama Lesisza "Labirynty wnętrza", Wrocław 1984
Graphics for the poster of Adam Lesisz's exhibition "Labyrinths of the Interior", Wrocław 1984

Folder wystawy Adama Lesisza, Wrocław 1984
Brochure of Adam Lesisz, Wrocław 1984

Zenon Harasym, Andrzejowi Lachowiczowi, autorowi wystawy „Energia luzu”, I, z cyklu *Dedykacje*, 1988

Zenon Harasym, To Andrzej Lachowicz, author of the exhibition “Energy of Slack”, I, from the series *Dedications*, 1988

Zenon Harasym, Izabelli Gustowskiej, autorce „Względnych cech podobieństwa. Poza sobą. Ja I, Ja II”, z cyklu Dedykacje, 1989

Zenon Harasym, To Izabella Gustowska, author of “Relative Features of Similarity. Beyond Self. Self I, Self II”, from the series Dedications, 1989

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

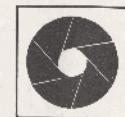
50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

ELEMENTARNOŚĆ FOTOGRAFIÍ

Jaroslav Beneš
Jakub Byrczek
Zdzisław Dados
Petr Faster
Štěpán Grygar
Romuald Kutera
Janusz Leśniak

Miroslav Machotka
Josef Moucha
Jerzy Olek
Marek Poźniak
Jaroslav Rajzík
Mikolaj Smoczyński
Jan Svoboda

Biuro Wystaw Artystycznych we Wrocławiu
kwiecień 1989

ELEMENTARNOŚĆ FOTOGRAFIÍ

Publikacja *Elementarność fotografii*, Wrocław 1989

Elementarity of Photography,
Wrocław 1989

Widzieć elementarnie

Czym jest fotografia elementarna — teoretyczną formułą o ogólnym charakterze czy konkretną praktyką artystyczną? Według mnie jest propozycja możliwie szerokiego ujęcia fotografowanej rzeczywistości w twórczości, wyrażającej dążenie artystów do ukazania głębi ukrytej we wnętrzu rzeczy: głębi istnienia zawartego w głębi fotografii. Wielość zaistniałych i potencjalnych postaci takiego podejścia wyklucza możliwość powstania jednego wzorca stylistycznego fotografii elementarnej. Gdyby to nastąpiło, jako jedyny, stałyby się z czasem krepującym swobodę twórczą sztywnym kanonem estetycznym. A zatem realizacje egzemplifikujące programowe założenia elementaryzmu fotograficznego muszą być wielorakie. I takie są — właściwie z tymi, które sytuują się na pograniczach zarysowanego programu.

Popularność tego typu fotografii spotęgowała się w Polsce na początku lat osiemdziesiątych. Przedstawiciele nowej generacji twórców (w tym także ci, którzy biorą udział w obecnej wystawie) zaczęli skłaniać się ku fotografii, która nie jest dosłownym oknem na świat, lustrem odbijającym wiernie rzeczywistość, lecz taką fotografią, która swoim istnieniem zaświadczają przede wszystkim o własnej fotograficzności. Jej głównym tematem nie jest zatem świat zewnętrzny — świat jako taki, a świat wewnętrzny samej fotografii. Fotografia elementarna — to fotografia oka i kamery. Oznacza to, że jej specyficzną obrazowość współksztaltuje zarówno oryginalne widzenie banalnej powodzienności przez wrażliwego twórcę, jak i techniczno-technologiczne możliwości kreacyjne aparatu fotograficznego oraz fotochemicznego procesu wywoływanego mechanicznie uzyskiwanego obrazu.

Artystom fotografia zawsze stwarzała możliwość wypowiedzenia własnego „ja”, odslonięcia części swojego wnętrza, zaprezentowania filozoficznej postawy. Jej pierwszorzędną wartością jest to, że ukazuje się jako fotografia w fotografii. Mówiąc bowiem samym swym wizualnym ukształtowaniem i istnieniem. Rzecz jasna mówi nie wprost, a w sposób wieloznaczny i poetycki. Dzięki temu taka fotografia przestaje być dosłowną relacją, stając się wizualnym poematem lub esejem. Najczęściej jednak swoim istnieniem zaświadcza o własnej niezależnej obrazowości.

Fotografię ascetyczną i minimalistyczną, prostą i bezpretensjonalną — fotografię czystą, fotografię fotograficzną — nazywam elementarną.

Jednym z wyróżników elementarnego myślenia o fotografii jest przeniesienie akcentu w procesie twórczym z intelektu, który nie może, jako siła sprawcza, doprowadzić do wyczerpującego poznania kreowanej sytuacji i stwarzanego obiektu, na intuicję, będącą w stanie poetycko uchwycić to, co niepoznawalne racjonalnie i logicznie. Artysta elementarny stara się za każdym razem wejść z rejestrowanym motywem w układ zintegrowany. Nie poprzestaje więc na jego zewnętrznej obserwacji, lecz, niejako intuicyjnie, integruje się z motywem dającym początek dziełu, którego kształt wizualny przeczuwa i ostatecznie utwiera na kliszy. Taki stosunek do świata oraz wykrawanych z niego i na powrót wpisywanych weń tworów, świadczy o rezygnowaniu elementarzystów z dzielenia go na części, na podmiot i przedmiot, obraz i iluzję; czyli jednostronną wiarę w racjonalizm starając się oni zastąpić prawdą odnajdywaną w czasie poszukiwań całości. Całości widzenia i wrażenia, uczucia i wyobrażenia.

Jerzy Olek

Elementarność fotografii, tekst autorstwa Jerzego Olka „Widzieć elementarnie”, Wrocław 1989
Elementarity of Photography, text by Jerzy Olek "Seeing Elementary", Wrocław 1989

For over a hundred years now, art has been liberating itself from the formal order which, as is believed, is invariably linked with its essence. Although the 20th century has brought many significant experiments, all of them, not excluding the most revolutionary ones (Mondrian, Malewicz, Duchamp, Strzemiński, Ad Reinhardt among many others), are based on substituting one form for another new one, or on changing the applied mecanisms, which gives a similar result anyway. Doing away with one form in favour of another has only imprisoned art once again, although the rigours are new. How can we find the essence of art, expressed through form, but existing much deeper, beyond it? How can we do away with form or remove it into the background, use it only as a means of artistic expression, and not permit the forming of trends, stylizations, fashions? (...) I limit painting to the simplest means and try, in the process, to obtain an activity that would be as strong as possible although requiring the intense cooperation of the viewer, his concentration that would be of a meditative nature. Photographic works in a totally different way. It is connected with far more than the form, and it is in this that I place such situations as to make perception on our part possible solely through photography. Thus I formally withdraw from both painting and photography. However, I direct them both towards a problem that does not only interest me in art. It is that of the asymmetry of the world in the widest and most varied sense of the word. Art's penetration into this problem in two ways, in different forms, presents its existence beyond form. Of course, these are intuitions but in what other way can we embrace what cannot be named directly?

Zbigniew Dłubak
transl. by Aneta Korzeniowska

Depuis plus de cent ans, l'art se libère d'un ordre formel qui, comme on le croit, était immuablement lié à son essence. Le vingtième siècle a été porteur de tentatives importantes, toutes pourtant, y compris les plus révolutionnaires (Mondrian, Malewicz, Marcel Duchamp, Strzemiński, Ad Reinhardt bien d'autres), ont remplacé une forme par une autre, différente, nouvelle, ou en ont modifié les moyennes signes, ce qui a donné d'ailleurs un résultat identique. Le fait de se débarrasser d'une forme pour une autre a déferché emprisonné l'art dans de nouvelles contraintes.

Comment trouver l'essence m'me de l'art, exprimée par la forme, mais existant plus profondément, au-delà d'elle-même?

Comment se libérer de la forme ou la reléguer au second plan, comment l'utiliser comme un moyen d'expression artistique et, en même temps, ne pas s'opposer à toute rétention de tendances, de styles ou de modes?

(...) Je limite la peinture aux moyens les plus simples possibles et je tente de dégager ainsi l'effet le plus fort, plus exigeant pour le public qui doit coopérer par une concentration de type méditatif.

La photographie agit avec des moyens complètement différents. Elle est liée à l'événement qu'elle prétend saisir à l'aide de l'objectif photographique. J'essaie de créer des situations qui nous renvoient une vision qui n'est possible que par la photographie. Mais je forme formellement ces deux domaines, la peinture et la photographie. Mais je les examine toutes deux en fonction d'une problématique artistique qui excède l'art à savoir l'asymétrie du monde (au sens le plus large, le plus diversifié). L'art est aussi considéré dans son double aspect, la peinture et la photographie, montre son existence au-delà de la forme. Ce sont là, bien sûr, des intuitions, mais comment saisir d'une autre façon ce qui ne se laisse pas nommer?

Zbigniew Dłubak
traduit du polonais par Ewa Pawlikowska

Ponad sto lat sztuka uwalnia się od porządku formalnego, który jak sądzono, był niezmienne związaną z jej istotą. Wiek XX przyniósł wiele doniosłych prób, jednak wszystkie one — nie wyłączając najbardziej rewolucyjnych (Mondrian, Malewicz, Duchamp, Strzemiński, Ad Reinhardt i wielu innych) — polegały na zastępowaniu jednej formy przez inną, nową, albo zmieniały stosowaną środki/znaki, co zresztą dawało podobny rezultat. Pozbycie się jednej formy na rzecz drugiej nieznacznie wleżało sztuce, choć w nowych rygorach. Jak odnaleźć kryształy sztuki wyrażona poprzez formę, ale istniejące głębiej poza nią? Jak pozbawić się formy lub odsunąć ją na plan dalszy, aby móc skorzystać z środka wyrażania artystycznego i nie dopuszczać do tworzenia się konwencji, stylizacji, mód? (...) Malarstwo ograniczam do najprostszych środków i staram się wydobyć na tej drodze działanie możliwie najsielszszego, choć wymagające intensywnego współdziałania widza, jego koncentracji o charakterze medytacyjnym. Fotografia działa zupełnie inaczej. Jest związana z faktami i z nich bierze widok. Próbuję wytworzyć takie sytuacje, które odkrywają dla nas widzenie możliwe tylko poprzez fotografie. Odejmam więc formalne od siebie te dwie dziedziny: malarstwo i fotografie. Kieruję jednak obie na problem, który dotyczy mnie nie tylko w sztuce: asymetrię świata w znaczeniu najszerszym i najbardziej różnorodnym. Pełnacej sztuki jest ten problem na dwu drogach, w odrębnych formach, ukazuje jej byt poza formą. Sa to oczywiste intuicje, ale jakim innym sposobem ogarnąć to, co nie da się wprost nazwać.

Zbigniew Dłubak

(tekst towarzyszący wystawie prac Z.D. w Muzeum Fotografii w Charleroi, Belgia)

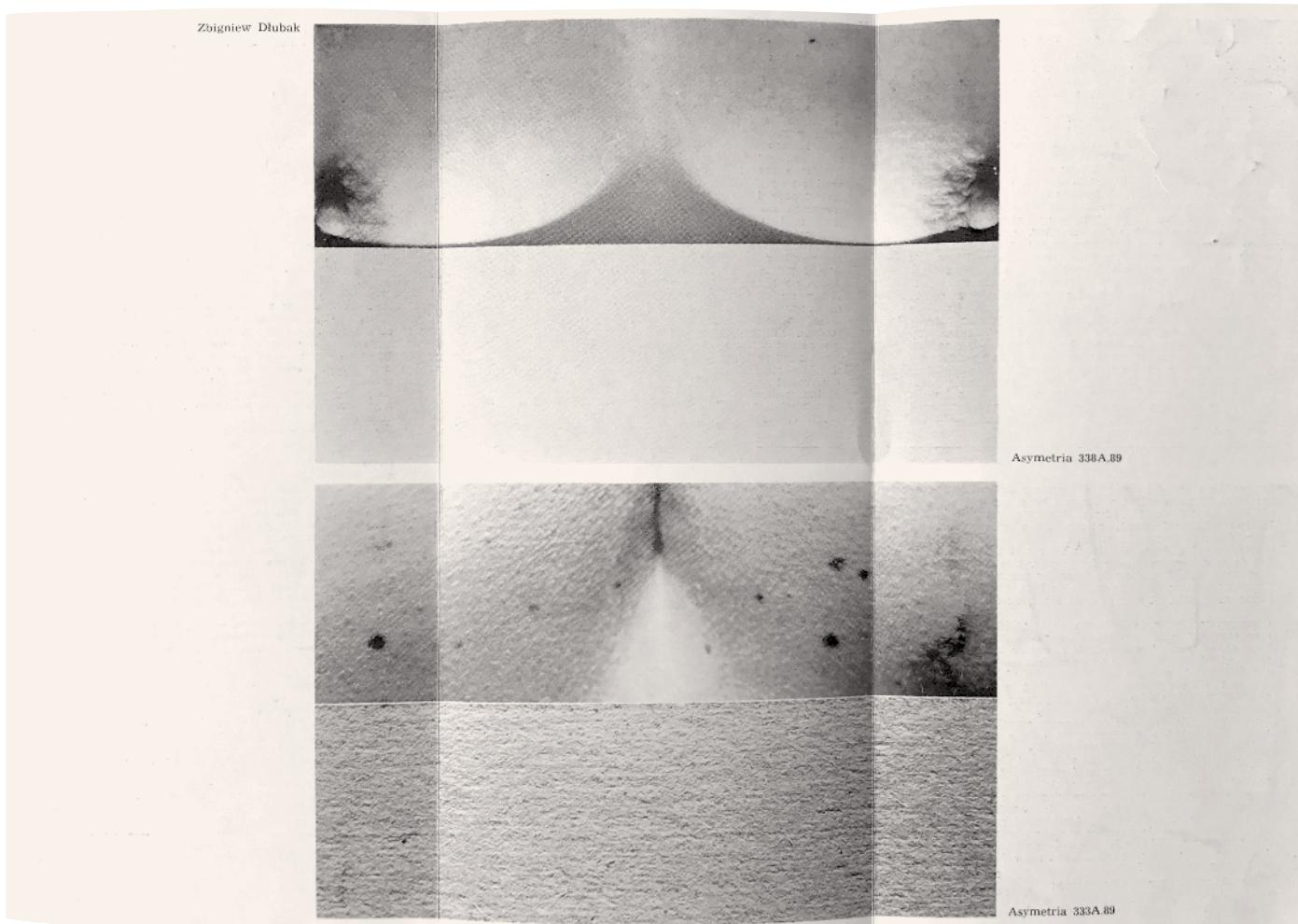
ZBIGNIEW DŁUBAK

z cyklu „ASYMETRIA”
from the cycle „ASYMMETRY”

ZBIGNIEW DŁUBAK
Galeria „Foto-Medium-Art”
50-140 Wrocław, pl. Nankiera 8, tel. 44 78 40
marzec–kwiecień/March–April 1992
Dyrektor artystyczny: Jerzy Olek

FOTO
MEDIUM
ART

Folder wystawy Zbigniewa Dłubaka z cyklu „Asymetria”, Wrocław 1992
Brochure of Zbigniew Dłubak's exhibition from the series "Asymmetries", Wrocław 1992

Folder wystawy Zbigniewa Dłubaka z cyklu „Asymetrie”, Wrocław 1992
Brochure of Zbigniew Dłubak's exhibition from the series "Asymmetries", Wrocław 1992

1973–2023

50 LAT GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI WE WROCŁAWIU

50 YEARS OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART CENTRE IN WROCŁAW

Bruna i portret artysty br w Galerii „Foto - Medium - Art” podczas wystawy performance Zenona Harasyma pt. „Nić porozumienia”.

Performance zakończył się podczas otwarcia wystawy „Obrzędowe pojęcie”, prezentującą prace wykonane na warsztatach fotograficznych prowadzonych od wielu lat przez Języka Oleka Góralskiego. Wystawa przedstawiała kilkanaście zdjęć pokazujących efekty wspólnego działania takich jak np. komortal wąstego w Gliwicach, t. do siej powstania. Porozumienie oznaczało bowiem szukanie zgody na cętę, wzajemne zaakcentowanie się w danej sprawie, nawet bez całkowitej jednoznaczności przekazu.

Występ, w którym performance zaprezentowane zostały wszystkie osoby, zapisujące się w tym czasie w galerii. Autel performance reprezentował naciągany nowym symbolizującym porozumienie na rzecz wspólnego działania w obrazzie fotograficznym obrazu samego artysty, po poszczególnych osobach, zapisujących się w galerii, a także po kolejnych w wynikach.

W momencie rozpoczęcia czynu ręce i cęda z osią biurową, uściski w performance wyła fotografia.

Kolejna instalacja jest powiększenia dokumentacji performance. Zawiera ona wiele zaprezentowanych zdjęć, które przedstawiają moment, że szwajcarzy zaczęli ścisnąć ręce i cęda, aby zrozumieć się. Stworzono results from various kinds of communication, accompanied by persistent porozumieniem samowystarczalnej realizacji, stytycznego. Wellowynowocząstek tej koncepcji zrozumienia została przez przedstawienie ukazywanie niezwykłogłównych zdjęć.

Paweł Dubrowski

On the 4th of October at the Foto Medium-Art Gallery Zenon Harasym's performance "The Thread of Communication" took place.

The performance accompanied the opening of the exhibition "Binding notion" which presented works born during photographic workshops traditionally conducted by Język Olek Góralski. The performance used the main idea of communication actions, such as e.g. Gleiwitz Workshops - the "idea of communication". Communication means a common sense of understanding, accepting an agreement, though not necessarily unanimity.

All people present at the opening were asked to join in the performance. The author connected all of them with thread - a symbol of an agreement to act together in the sphere of photographic art of art. Everyone participating in the performance chose the private, he wanted to send, in thread by, at the moment of handing the thread over both of them were photographed.

This installation is a kind of documentation of a performance, which it was a kind of laboratory, if you like, of the author. The photos were arranged in the order, and connected with the name "Thread of communication". Due to this there was created a unique autographic space, a space of communication, which is a separate and independent work of art. The multiplicity of dimensions of this scopopiture is stressed by the spatial arrangement of individual photos.

Paweł Dubrowski

Jerzy Olek

ZENON HARASYM

Wystawa Zenona Harasyma
„Nić porozumienia”, Wrocław 1994.
Na zdjęciu: Jerzy Olek

Zenon Harasym's exhibition
“Thread of Understanding”, Wrocław 1994.
In the photo: Jerzy Olek

„PRZESTRZENI POROZUMIENIA”
„THE SPACE OF COMMUNICATION”
ZENON HARASYM

Galeria Foto-Medium-Art
Ośrodek Kultury i Sztuki w Świdnicy
59-40 Świdnica, ul. Nalewki 5, tel. 44-79-60
Rocznik 1994
adres: www.oszok.pl

FOTO
MEDIUM
ART

Folder wystawy Zenona Harasyma „Nić porozumienia”, Wrocław 1994
Brochure of Zenon Harasym's exhibition “Thread of Understanding”, Wrocław 1994

Wystawa Zenona Harasyma
„Nić porozumienia”, Wrocław 1994.
Na zdjęciu: Jacek Lalak

Zenon Harasym's exhibition
“Thread of Understanding”, Wrocław 1994.
In the photo: Jacek Lalak

Wystawa Zenona Harasyma
„Nić porozumienia”, Wrocław 1994.
Na zdjęciu: Andrzej Lachowicz

Zenon Harasym's exhibition
“Thread of Understanding”, Wrocław 1994.
In the photo: Andrzej Lachowicz

Wystawa Zenona Harasyma
„Nić porozumienia”, Wrocław 1994.
Na zdjęciu: Mirek Koch

Zenon Harasym's exhibition
"Thread of Understanding", Wrocław 1994.
In the photo: Mirek Koch

Wystawa Zenona Harasyma
„Nić porozumienia”, Wrocław 1994.
Na zdjęciu: Zenon Harasym

Zenon Harasym's exhibition
"Thread of Understanding", Wrocław 1994.
In the photo: Zenon Harasym

SPEKTRUM AVANT-GARDE WANGARDY SPECTRUM

UCZESTNICY WYSTAWY

ZWIĄZEK POLSKICH
ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

EXHIBITION PARTICIPANTS

ASSOCIATION OF POLISH
ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

PATRYCJA BASIŃSKA
MAREK BUŁAJ
ANDRZEJ DUDEK-DÜRER
ALEK FIGURA
GRZEGORZ GAJOS
EWA GNUS
BARBARA GÓRNIAK
ZENON HARASYM
ROMAN HLAWACZ
DARIA ILOW
PIOTR KOMOROWSKI
GRZEGORZ KOSMALA
KRZYSZTOF KOWALSKI
STANISŁAW KULAWIAK
LILA LEN
ADAM LESISZ
MAREK LIKSZTET
MICHAŁ PIETRZAK
PRZEMEK PIWOWAR
MAGDA PODSIADŁY
WACŁAW ROPIECKI
ANDRZEJ RUTYNA
ANDRZEJ ŚLUSARCZYK
MARCIN WIKTORSKI
WALDEMAR ZIELIŃSKI

PATRYCJA BASIŃSKA

Rocznik 1979. Absolwentka Wyższego Studium Fotografii AFA we Wrocławiu; praca dyplomowa *Ogród Botaniczny* pod kierunkiem Piotra Komorowskiego (2002). Studia magisterskie ukończyła na Wydziale Sztuk Współczesnych Central Saint Martins w Londynie; praca dyplomowa *Nothing Special i New Visibilities* pod kierunkiem Christophera Kul-Wanta i Douglasa Allsopa (2010). Zajmuje się fotografią kreacyjną. Swoje prace prezentowała na wystawach zbiorowych i indywidualnych w Polsce, Czechach, Niemczech i Wielkiej Brytanii.

Born in 1979, she is a graduate of AFA College of Photography in Wrocław; her final project entitled *Botanical Garden* was supervised by Piotr Komorowski in 2002. She received her master's degree at the MA Contemporary Photography at the Central Saint Martins in London; her final projects *Nothing Special* and *New Visibilities* were supervised by Christopher Kul-Want and Douglas Allsop in 2010. Her main interest is creative photography. She presented her works at various group and solo exhibitions in Poland, Czech Republic, Germany and Great Britain.

Patrycja Basińska

Blank Maps with Instructions,
technika własna,
80 × 110 cm, 2019

Blank Maps with Instructions,
own technique,
80 × 110 cm, 2019

107

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

MAREK BUŁAJ

Urodzony w 1954 roku w Wołowie. Mieszka i pracuje we Wrocławiu. Zajmuje się fotografią dokumentalną, portretową i subiektywną. W roku 1982 wyjechał do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, gdzie przebywał 34 lata. W 1984 roku rozpoczął studia fotograficzne na Wydziale Fotografii w Mercer County Community College w Trenton, New Jersey. W roku 1986 studiował w International Center of Photography, New York City oraz Tish School of The Arts, New York University. W Nowym Jorku pracował ze tak znanimi fotografami, jak William Helburn czy Larry Giasi. Współpracował także z licznymi galeriami sztuki: Pierpont Morgan Library w Nowym Jorku i Trenton State Museum. W latach 1988–1990 zajmował się fotografowaniem dzieł sztuki do katalogu Opus Sacrum, do wystawy zbiorów Barbary Piaseckiej-Johnson, prezentowanej na Zamku Królewskim w Warszawie. Od 1992 roku silnie związany był z biurem architektonicznym znanego architekta Michaela Gravesa w Princeton, New Jersey, gdzie przez ponad 20 lat zajmował się katalogowaniem i dokumentowaniem projektowanych przedmiotów i budynków architektonicznych. Swoje prace wystawiał na wielu wystawach w Stanach Zjednoczonych: Kern Gallery, Penn State University, PA (1985), Library Gallery, Mercer County Community College, Trenton, NJ (1985), Skulski Gallery, Clark, NJ (1992), Trenton State College Gallery, Trenton, NJ (1986), Boruch College, New York City (1987), Gordon Street Gallery, Lawrenceville, NJ (2001). Jego fotografie były publikowane w albumach, katalogach, czasopismach oraz na stronach internetowych. Prace znajdują się w State Gallery, Trenton, NJ, Library Gallery, Mercer County Community College, Trenton, NJ oraz w zbiorach prywatnych. W styczniu 2021 roku zaprezentował swoje prace fotograficzne *Inspiracje Japońskie. Natura i Cywilizacja* w Galerii Za Szafą, ZPAF we Wrocławiu. Obecnie pracuje w swoim studio oraz prowadzi zajęcia fotograficzne dla seniorów we Wrocławskim Centrum Rozwoju Społecznego.

He was born in 1954 in Wołów. He lives and works in Wrocław. The artist works with documentary, portrait and subjective photography. In 1982, he left for the United States of America, where he stayed for 34 years. In 1984, he enrolled in photography at the Department of Photography at Mercer County Community College, Trenton, New Jersey. In 1986, he studied at the International Center of Photography, New York City and the Tish School of The Arts, New York University. In New York, he worked with such famous photographers as William Helburn and Larry Giasi. He also collaborated with numerous art galleries: Pierpont Morgan Library in New York and Trenton State Museum. In the years 1988–1990, Bułaj photographed works of art for the Opus Sacrum catalog, for the exhibition of Barbara Piasecka-Johnson's collection, presented at the Royal Castle in Warsaw. From 1992, he was closely associated with the architectural office of the famous architect Michael Graves in Princeton, New Jersey, where for over 20 years he was involved in cataloging and documenting designed objects and architectural buildings. The artist has exhibited his works at many exhibitions in the United States: Kern Gallery, Penn State University, PA (1985), Library Gallery, Mercer County Community College, Trenton, NJ (1985), Skulski Gallery, Clark, NJ (1992), Trenton State College Gallery, Trenton, NJ (1986), Boruch College, New York City (1987), Gordon Street Gallery, Lawrenceville, NJ (2001). His photos were published in albums, catalogs, magazines and on websites. His works can be found in the collections of the State Gallery, Trenton, NJ and Library Gallery, Mercer County Community College, Trenton, NJ, as well as in private collections. In January 2021, Bułaj showed his photographic works entitled *Japanese Inspirations. Nature and Civilization* at the Za Szafą Gallery, ZPAF in Wrocław. Currently, he works in his studio and conducts photography classes for seniors at the Wrocław Center for Social Development.

Marek Bułaj

Alles geschlossen — Wszystko zamknięte,
technika cyfrowa, 47 × 58 cm, 2020

Alles geschlossen — Everything closed,
digital technique, 47 × 58 cm, 2020

109

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

ANDRZEJ DUDEK-DÜRER

Jest jedną z najbardziej oryginalnych, konsekwentnych i rozpoznawalnych osobowości współczesnej polskiej sztuki. Performer, fotograf, grafik, kompozytor i muzyk, [...] w ciągłym procesie kreacji i dokumentacji własnego wizerunku oraz rozwoju własneї świadomości. [...] W 2021 roku minęła 52. rocznica realizacji performance *Sztuka Butów — Sztuka Spodni — Sztuka A. Dudka-Dürera, Żywa Rzeźba*. Swoją twórczość prezentował i prowadził wykłady m.in. w The Art Institute w Chicago, Academy of Art College w San Francisco, Conservatorio National de Música w Mexico City, School of Art Otago Polytechnic w Dunedin w Nowej Zelandii, The City Art Institute w Sydney, University of California w Berkeley, ASP w Gdańsku, Centrum Sztuki Współczesnej w Warszawie. Stypendysta Ministerstwa Kultury w 2002 roku, Stypendysta Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2011 roku. [...] Nagrody: Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za nieocenione zasługi dla kultury polskiej (2014); Marszałka Województwa Dolnośląskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury (2014) [...]. Dokumentacje i prace w wielu zbiorach prywatnych i publicznych (m.in. Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, Muzeum Miejskie we Wrocławiu, Muzeum Sztuki w Łodzi, Zachęty Dolnośląskiej we Wrocławiu, Stedelijk Museum w Amsterdamie, Museum of Modern Art w Nowym Jorku, Tate Gallery w Londynie, City Art Institute Library w Sydney, The School of the Art Institute of Chicago).

Opracowanie noty: Krzysztof Dobrowolski, Centrum Sztuki WRO (fragment)

www.culture.pl/pl/tworca/andrzej-dudek-durer

He is one of the most original, consistent and recognizable personalities of the world of Polish contemporary art. He is a performer, photographer, graphic design artist, composer and musician, [...] in a constant process of creating and documenting his own image and developing his own consciousness. [...] The year 2021 marked the 52nd anniversary of his performance *Art of Shoes — Art of Trousers — Art of A. Dudek-Dürer, Living Sculpture*. He presented his works and gave lectures in, among others, The Art Institute in Chicago, Academy of Art College in San Francisco, Conservatorio Nacional de Música in Mexico City, School of Art Otago Polytechnic in Dunedin, New Zealand, the City Art Institute in Sydney, University of California in Berkeley, Academy of Fine Arts in Gdańsk, Ujazdowski Castle Center for Contemporary Art in Warsaw. He received the Ministry of Culture scholarship in 2002, as well as the Ministry of Culture and National Heritage scholarship in 2011. [...] The artist also received awards of the Minister of Culture and National Heritage for his outstanding contribution to Polish culture, as well as an award of the Marshal of the Lower Silesian Voivodeship for his remarkable achievements in the field of culture in 2014 [...]. His works and documentaries are in numerous private and public collections (including the National Museum in Warsaw, the National Museum in Wrocław, the City Museum in Wrocław, Art Museum in Łódź, Zachęta Dolnośląska in Wrocław, Stedelijk Museum in Amsterdam, Museum of Modern Art in New York, Tate Gallery in London, City Art Institute Library in Sydney, the School of the Art Institute in Chicago).

Biographical note by: Krzysztof Dobrowolski, WRO Art Center (excerpt)

www.culture.pl/en/artist/andrzej-dudek-durer

Andrzej Dudek-Dürer

Autoukrzyżowanie III,
technika klasyczna, performance,
28,5 x 36,3 (30,5 x 40) cm, 1973

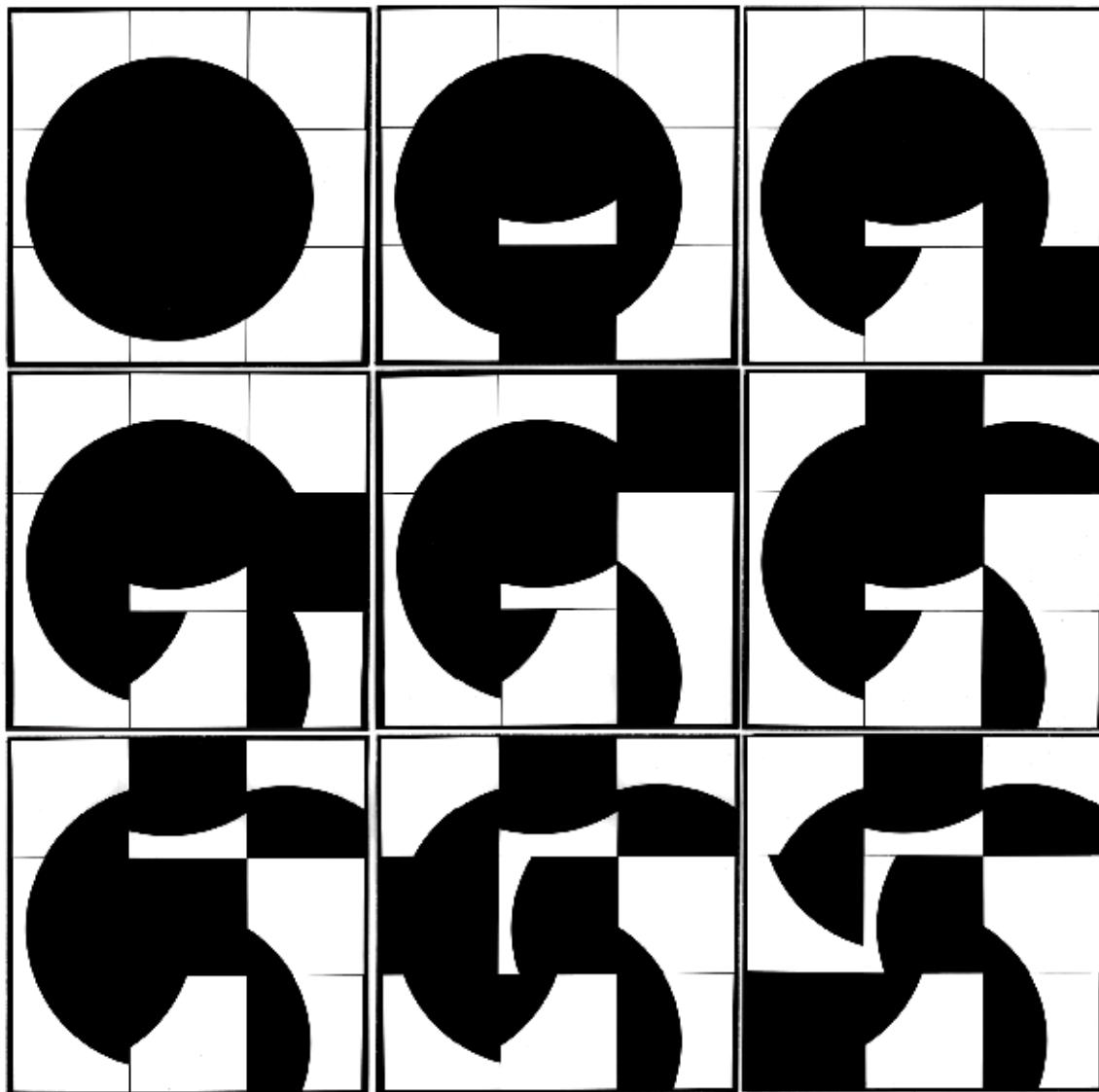
Self-Crucifixion III,
classical technique, performance,
28,5 x 36,3 (30,5 x 40) cm, 1973

ALEK FIGURA

Urodzony w 1950 roku. W ZPAF od 1987 roku (nr leg. 629). Pracował w Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu (1996–2016). W latach 1996–2014 był członkiem zespołu redakcyjnego pisma artystycznego „Format”. Uczestniczył w neoawangardowym nurcie polskiej fotografii. W latach 1976–1981 współpracował z wrocławską galerią Foto-Medium-Art, był współzałożycielem i członkiem grupy twórczej Seminarium Foto-Medium-Art. W 1998 otrzymał stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (I stopnia). W 2019 uhonorowany Nagrodą Marszałka Województwa Dolnośląskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie kultury. Brał udział w kilkudziesięciu wystawach indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Prace w zbiorach Watykanu, Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i kolekcjach prywatnych. Ważniejsze wystawy: „Struktury”, Wrocławska Galeria Fotografii, Wrocław (1977); „Biennale Sztuki Młodych”, Sopot (1978); „Czas”, Galeria Kitano, Kobe, Japonia (1979); „Biennale Sztuki Młodych 80”, BWA, Łódź; „Media i poznanie”, Galeria Ai, Tokio, Japonia; „Wyprawa do kresów fotografii”, Instytut Polski, Sztokholm, Szwecja; „Międzynarodowe Biennale Grafiki”, Pałac Sztuki, Kraków (1980); „Extended Photography, Międzynarodowe Biennale Fotografii, Wiener Secession”, Wiedeń, Austria (1981); „Polska fotografia intermedialna”, BWA, Poznań; „Osobowości fotografii intermedialnej”, Centrum Sztuki Współczesnej, Warszawa (1988); „Konceptualizm. Medium fotograficzne”, Muzeum Miasta Łodzi, Łódź (2010); „Syros ATR 2011”, Muzeum w Nieborowie, Oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, Nieborów (2012); „Prawda”, Galeria FONS, Pardubice, Czechy (2013); „Photography”, Chiswick Park, Building 3, Londyn, Wielka Brytania (2017); „Metafory realności”, DCF, Wrocław (2104); „27 ART-EKO”, BWA, Kielce (2014); World Photographic Cup, reprezentował Polskę (2015); „Dualizm”, DCF, Wrocław (2016); „Globalizacja i indywidualność”, Muzeum Współczesne, Wrocław (2017); „Pro Memoria”, Galeria Za Szafą, Wrocław (2018); „Dyskretna tożsamość”, Galeria FOTO-GEN, Wrocław (2018); „Wobec miejsca i czasu VI”, Stara Kopalnia, Wałbrzych (2018); „Alek Figura. Fotografia 1969–2019”, Stary Ratusz, Galeria Patio, Wrocław (2020).

He was born in 1950. He has been a member of the Association of Polish Art Photographers since 1987 (membership card no. 629). He worked at the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław (1996–2016). From 1996 to 2014, he was a member of the editorial team of the “Format” art magazine. He was part of the neo-avant-garde wave of Polish photography. In the years 1976–1981, he cooperated with the Foto-Medium-Art gallery in Wrocław, and was a co-founder and member of the art group Seminar Foto-Medium-Art. In 1998, he received a scholarship from the Minister of Culture and National Heritage (first prize). In 2019, he received the Award from the Marshal of Lower Silesia Voivodship for outstanding achievements in the field of culture. He has participated in dozens of group and solo exhibitions in Poland and abroad. His works are in the collections of the Vatican, the National Museum in Wrocław, the National Ossoliński Institute and private collections. Major exhibitions: “Structures”, Wrocław Gallery of Photography, Wrocław (1977); “Biennial of Young Art”, Sopot (1978); “Time”, Kitano Gallery, Kobe, Japan (1979); “Biennial of Young Art 80”, BWA, Łódź, Poland; “Media and Cognition”, Ai Gallery, Tokyo, Japan; “Expedition to the Borderlands of Photography”, Polish Institute, Stockholm, Sweden; “International Biennial of Graphic Arts”, Palace of Art, Cracow (1980); “Extended Photography, International Biennial of Photography, Wiener Secession”, Vienna, Austria (1981); “Polish Intermedia Photography”, BWA, Poznań; “Personalities of Intermedia Photography”, Center for Contemporary Art, Warsaw (1988); “Conceptualism. Photographic Medium”, Museum of the City of Łódź, Łódź (2010); “Syros ATR 2011”, Museum in Nieborów, Branch of the National Museum in Warsaw, Nieborów (2012); “Truth”, FONS Gallery, Pardubice, Czech Republic (2013); “Photography”, Chiswick Park, Building 3, London, UK (2017); “Metaphors of Reality”, DCF, Wrocław (2104); “27 ART-EKO”, BWA, Kielce (2014); World Photographic Cup, representative of Poland (2015); “Dualism”, DCF, Wrocław (2016); “Globalization and Individuality”, Contemporary Museum, Wrocław (2017); “Pro Memoria”, Za Szafą Gallery, Wrocław (2018); “Discrete Identity”, FOTO-GEN Gallery, Wrocław (2018); “In the Face of Place and Time VI”, Old Mine, Wałbrzych (2018); “Alek Figura. Photography 1969–2019”, Old Town Hall, Patio Gallery, Wrocław (2020).

Alek Figura

n/362880, technika klasyczna, 50 × 50 cm, 1980
n/362880, classical technique, 50 × 50 cm, 1980

GRZEGORZ GAJOS

Ukończył studia na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, w pracowni prof. Haliny Pawlikowskiej. Jako stypendysta DAAD studiował na Wydziale Projektowania Graficznego Hochschule für Bildende Künste w Brunszwiku w Niemczech. W 2008 roku uzyskał tytuł doktora na Wydziale Komunikacji Multimedialnej Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu w dyscyplinie artystycznej fotografia. W roku 2015 Rada Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych im. E. Gepperta we Wrocławiu nadała mu tytuł doktora habilitowanego w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuk pięknych. Na co dzień pracuje na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Opolskiego, prowadząc zajęcia z fotografii i projektowania graficznego. Zajmuje się fotografią, wideo, audio, muzyką, projektowaniem graficznym i grafiką. Od 1998 roku brał udział w blisko 100 wystawach w Polsce i za granicą. W swoich pracach często odnosi się do zagadnień społecznych, kulturowych oraz ekologicznych, wspierając się dokumentalnym i inscenizacyjnym wymiarem fotografii.

He graduated from the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław, Faculty of Graphic Arts, in the studio of professor Halina Pawlikowska. As a DAAD fellow, he studied at the Department of Graphic Design at the Hochschule für Bildende Künste in Braunschweig, Germany. In 2008, he received a PhD in photography from the Faculty of Multimedia Communication at the University of the Arts in Poznań. In 2015, he received a PhD in fine arts from the Council of the Faculty of Graphic Arts and Media Art at the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław. He works at the Faculty of Arts at the Opole University where he teaches photography and graphic design. His interests include photography, video, audio, music, graphic design and printmaking. Since 1998, he has participated in nearly 100 exhibitions in Poland and abroad. In his works he often addresses social, cultural and ecological issues through documentary and staged photography.

Grzegorz Gajos

W słonej wodzie łzy tracą swój sens,
video, audio, 4:20 min, full HD, 2022

In Salt Water, Tears Lose Their Meaning,
video, audio, 4:20 min., full HD, 2022

Kiedy dotrą na drugi brzeg, zazwyczaj znikają.
Żeby połączone siły policyjno-humanitarne nie zamknęły ich w obozach.
Albo nie odprawiły tam, skąd się wręcznie wydostali.

EWAGNUS

Artysta fotografik, mieszka we Wrocławiu, z wykształcenia magister pedagogiki zdrowia, absolwentka Międzynarodowego Forum Fotografii „Kwadrat”. Od wielu lat uczestniczy w działaniach i projektach artystycznych ruchu fotograficznego Dolnego Śląska. Jest członkiem honorowym i współzałożycielem Światowego Stowarzyszenia Artystów Fotografików i Twórców Audiowizualnych (ŚSAFiTA) z siedzibą we Wrocławiu. Członek Związku Polskich Artystów Fotografików i Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczpospolitej Polskiej. Swoje fotografie eksponowała na międzynarodowych salonach fotografii za granicą oraz na kilkudziesięciu wystawach zbiorowych w Polsce. Uczestniczyła w konkursach fotograficznych, m.in. w Japonii, Belgii, Niemczech, Francji, Finlandii, Hiszpanii, Hongkongu i na Tajwanie.

Interesuje mnie fotografia humanistyczna. Staram się taktownie zaglądać do ludzkiego wnętrza, by uwiecznić jego duchowe piękno. Jestem zwolenniczką minimalizmu, jednocześnie szanuję odmienność i skrajności. Poszukuję źródeł inspiracji, realizując pasje podróżnicze, dzięki którym mogę poznawać bogactwo obcych kultur, zwyczajów i poglądów. Z wrażliwością postrzegam otaczający świat i niezwykłość przyrody.

Sny Franceski Woodman są fotograficznym, osobistym hołdem dla tragicznie zmarłej amerykańskiej fotografki, której surrealistyczne prace szokują i inspirują, i z pewnością nikomu nie pozwalaą przejść obok siebie obojętnie.

She is an art photographer who lives in Wrocław, has a master's degree in health pedagogy and is a graduate of the "Kwadrat" International Photography Forum. For several years she has participated in the activities and artistic projects of the Lower Silesia photographic movement. She is an honorary member and co-founder of the International Association of Art Photographers and Audiovisual Artists (ŚSAFiTA), which is based in Wrocław. She is a member of the Association of Polish Art Photographers and the Association of Journalists of the Republic of Poland. She exhibited her photographs at international photography salons abroad and in several dozen group exhibitions in Poland. She has participated in photography contests, among others, in Japan, Belgium, Germany, France, Finland, Spain, Hong Kong and Taiwan.

I am interested in humanistic photography. I try to tactfully look into the human interior to capture its spiritual beauty. I am an advocate of minimalism, while respecting difference and extremes. I seek sources of inspiration by pursuing my travel passions, through which I can learn about the richness of foreign cultures, customs and views. I perceive the surrounding world and the uniqueness of nature with sensitivity.

Francesca Woodman's Dreams is a photographic, personal tribute to the tragically deceased American photographer, whose surreal works shock and inspire and certainly don't let anyone pass by them with indifference.

Ewa Gnus

Sny Franceski Woodman II,
technika hybrydowa,
50 × 50 cm, 2014

Francesca Woodman's Dreams II,
hybrid technique,
50 × 50 cm, 2014

BARBARA GÓRNIAK

Absolwentka Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Wyższego Studium Fotografii AFA we Wrocławiu. Członek ZPAF oraz nieformalnej Grupy 999. Mieszka i pracuje we Wrocławiu. Współorganizuje i koordynuje działania na rzecz rozwoju fotografii, m.in. plenery fotograficzne *Wobec miejsca i czasu*. Zajmuje się fotografią dokumentalną, przyrodniczą, subiektywną, inscenizowaną. Fotografie jej autorstwa publikowane są w albumach, katalogach, czasopismach, na stronach internetowych. Jej prace znajdują się w zbiorach Muzeum Sportu i Turystyki oraz kolekcjach prywatnych. Cykle fotograficzne: *Zamki Dolnośląskie* (2001), *Rzeczywistość symboliczna* (2005), *Złudzenia* (2008), *Obecność* (2009), *Sztuka przetrwania* (2010), *Drzewo życia* (2010), *Znaki czasu* (2010), *Powrót Daisy* (2012), *Kształt teraźniejszości* (2012), *Dusze błądzące — Zamek Czocha* (2013), *Egzystencja* (2013), *Kościoly Pokoju na Dolnym Śląsku* (2013), *Nokturny wrocławskie* (2014), *Zakamarki historii — Zamek Międzylesie* (2016), *Pustynia* (2017), *Dokąd?* (2018), *Piętno pamięci* (2019), *Praga pod strzechy — przenikanie miasta* (2019), *Rok 2020... przestrzeń totalitarna* (2020), *Rok 2021... czas nadziei* (2021), *Skupienie* (2022), *Rok 2022... czas niespokoju* (2022) wystawiane były na ekspozycjach indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą. Uczestniczy w pracach Zarządu OD ZPAF od 2009 roku.

www.barbaragorniak.pl

She is a graduate of the University in Zielona Góra (Faculty of Arts) and AFA College of Photography in Wrocław. She is a member of the Association of Polish Art Photographers and of the informal 999 Group. The artist lives and works in Wrocław. She co-organizes and coordinates activities for the development of photography, including photo plein-air sessions titled *In the Face of Place and Time*. The main fields of her work include documentary, natural, subjective and staged photography. Her photos are published in albums, catalogs, magazines and on websites. Górnjak's works can be found in the collection of the Museum of Sport and Tourism and in private collections. Her photographic series: *Castles of Lower Silesia* (2001), *Symbolic Reality* (2005), *Illusions* (2008), *Presence* (2009), *Art of Survival* (2010), *The Tree of Life* (2010), *Signs of Time* (2010), *Daisy's Return* (2012), *The Shape of the Present* (2012), *Stray Souls — Czocha Castle* (2013), *Existence* (2013), *Churches of Peace in Lower Silesia* (2013), *Wrocław Nocurnes* (2014), *Recesses of History — Międzylesie Castle* (2016), *Desert* (2017), *Where?* (2018), *Stigma of Memory* (2019), *Prague Under the Roofs — Infiltration of the City* (2019), *The Year 2020... Totalitarian Space* (2020), *The Year 2021... Time of Hope* (2021), *Focus* (2022), *The Year 2022... Turbulent Time* (2022) have been displayed at solo and group exhibitions in Poland and abroad. She has participated in the work of the Board of the Lower Silesian Division of ZPAF since 2009.

www.barbaragorniak.pl

Barbara Górnjak

Złudzenia, technika cyfrowa,
70 × 100 cm, 2008

Illusions, digital technique,
70 × 100 cm, 2008

119

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

ZENON HARASYM

Urodził się 12 maja 1941 roku w Borysławiu. Ukończył Politechnikę Wrocławską w 1964 roku, a w 1976 roku doktoryzował się w Instytucie Metrologii Elektrycznej Politechniki Wrocławskiej. Jest członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików od 1978 roku i współzałożycielem grup artystycznych: sześć (1961–1962) i Odra 65 (1965). Od 1994 roku używa także pseudonimu Nez O'Hara. Jest honorowym członkiem Dolnośląskiego Towarzystwa Fotograficznego i posiadaczem tytułów Artiste i Excellence Fédération internationale de l'art photographique (AFIAP i EFIAP). Brał udział w ponad 320 wystawach zbiorowych w kraju i za granicą, uzyskując liczne nagrody. W dorobku artystycznym ma 64 wystawy indywidualne. W 2009 roku został odznaczony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej”, w 2015 i 2022 roku otrzymał stypendium Marszałka Województwa Dolnośląskiego, a w 2017 roku został wyróżniony Honorową Złotą Odznaką „Zasłużony dla Województwa Dolnośląskiego”. Jego prace znajdują się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Fotografii w Krakowie, Muzeum Sportu w Warszawie, Liptovské múzeum w Ružomberku (Słowacja), Zeiler Photo- und Film Museum w Zeil am Main (Niemcy), Centrum Historii „Zajezdnia” we Wrocławiu. Jego biografię opublikowano w *Encyclopédie internationale des photographes de 1839 à nos jours* (CD-ROM, Ed. Ides Et Calandes. Neuchâtel, Szwajcaria 1997), *Antologii Fotografii Polskiej 1839–1989* (Lucrum, Bielsko-Biała 1999), *Słowniku Biograficznym Fotografów Polskich 1846–2006* (ZPAF, Warszawa 2008) oraz https://pl.wikipedia.org/wiki/Zenon_Harasym. Od ponad 40 lat zajmuje się kolekcjonowaniem starych fotografii. Jest członkiem Stowarzyszenia Historyków Fotografii oraz autorem i współautorem szeregu książek z historii fotografii i poradników dla kolekcjonerów fotografii.

He was born on May 12, 1941 in Borysław. He graduated from the Wrocław University of Science and Technology in 1964 and received his doctorate from the Institute of Electrical Metrology at the Wrocław University of Science and Technology in 1976. He has been a member of the Associations of Polish Art Photographers since 1978 and co-founded the artistic groups named six (1961–1962) and Odra 65 (1965). Since 1994, he has used the pseudonym Nez O'Hara. The artist is an honorary member of the Lower Silesian Photographic Society and the holder of the titles Artiste and Excellence Fédération internationale de l'art photographique (AFIAP and EFIAP). He has taken part in over 320 group exhibitions in Poland and abroad, winning numerous awards. His artistic output includes 64 solo exhibitions. In 2009, he was awarded the Badge of Honor for Merit to Polish Culture by the Minister of Culture and National Heritage, in 2015 and 2022 he received a scholarship from the Marshal of the Lower Silesian Voivodeship, and in 2017 he was awarded the Gold Badge of Honor for Merit to the Lower Silesian Voivodeship. His works can be seen in the collections of the National Museum in Wrocław, Museum of the History of Photography in Cracow, Museum of Sport in Warsaw, Liptov Museum in Ružomberok (Slovakia), Zeiler Photo- und Filmmuseum in Zeil am Main (Germany) and The "Zajezdnia" History Center in Wrocław. The artist's biography is published in *Encyclopédie internationale des photographes de 1839 à nos jours* (CD, Ed. Ides et Calandes, Neuchâtel, Switzerland 1997), *Anthology of Polish Photography 1839–1989* (Lucrum, Bielsko-Biała 1999), *Biographical Dictionary of Polish Photographers 1846–2006* (ZPAF, Warsaw 2008) and https://pl.wikipedia.org/wiki/Zenon_Harasym. He has been collecting old photographs for more than 40 years. He is a member of the Society of Photography Historians and has authored and co-authored a number of books on the history of photography and guides for photography collectors.

Zenon Harasym

Słońce, z cyklu *Pejzaże sygnowane*,
technika hybrydowa, 21 × 100 cm, 1977

The Sun, from the series *Signed Landscapes*,
hybrid technique, 21 × 100 cm, 1977

ROMAN HLAWACZ

Należy do Związku Polskich Artystów Fotografików. Ma w swoim dorobku ponad 120 wystaw autorskich oraz 500 wystaw zbiorowych w kraju i za granicą. Prace prezentował w Austrii, Chinach, Korei, Brazylii, Belgii, Danii, Francji, Niemczech, Czechach, Hiszpanii, Wenezueli i na Węgrzech. Jest autorem, współautorem i wydawcą wielu książek i albumów. Posiada liczne nagrody, wyróżnienia i odznaczenia, m.in. Odznakę Honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej” przyznaną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także Odznakę Honorową za Zasługi dla Turystyki przyznaną przez Ministra Sportu i Turystyki.

Rejestruje różne oblicza współczesności i najczęściej fotografuje życie ulicy, a głównym tematem jego twórczości jest człowiek. Interesują go relacje międzyludzkie w kontekście zależności człowieka od kultury, cywilizacji i przyrody. Poszukuje form narracji fotograficznej, które pozwalają na różne możliwości interpretacji obrazu fotograficznego i wzbogacają jego wartości pozaobrazowe. Liczne podróże i ciekawość świata pozwalają mu z jednej strony na zachowanie dystansu wobec zachodzących zmian oraz na ich indywidualną interpretację, z drugiej zaś — na pogłębianą znajomość tych odmienności, jak też emocjonalne więzi z miejscowościami i ludźmi w różnych częściach świata. Intuicyjna rzeczywistość na fotografii pobudza świadomość i jest równocześnie pewnym systemem orientacji w języku obrazu. Fikcja i realność wydają się przenikać wzajemnie, zacierając granice między tym, co jest światem wykreowanym, a tym, co istnieje wokół. Taka fotografia pozwala uświadomić relacje zachodzące między rzeczywistością a treścią obrazu fotograficznego.

www.hlawacz.pl

He is a member of the Association of Polish Art Photographers. He has had more than 120 solo exhibitions and 500 group exhibitions in Poland and abroad. He has presented works in Austria, China, Korea, Brazil, Belgium, Denmark, France, Germany, Czech Republic, Spain, Venezuela and Hungary. He has authored, co-authored and published many books and albums. He has received numerous awards, honors and distinctions, including the Badge of Honor for Merit to Polish Culture awarded by the Minister of Culture and National Heritage, and the Badge of Honor for Merit to Tourism awarded by the Minister of Sports and Tourism. He captures different faces of contemporary times and his photographs most often depict street life, while his artistic work focuses on the human being. He is interested in interpersonal relations in the context of human dependence on culture, civilization and nature. He looks for forms of photographic narrative that allow for different interpretations of the photographic image and enrich its nonrepresentational values. His numerous travels and curiosity about the world allow him, on the one hand, to keep a distance from the ongoing transformations and to interpret them individually, and on the other hand, to deepen his understanding of these differences and build emotional ties with places and people in different parts of the world. The intuitive reality in a photograph stimulates the consciousness and also serves as a kind of orientation system for the language of the image. Fiction and reality seem to entwine, blurring the boundaries between the world that has been created and the world that exists. Such a photograph makes you aware of the relations between reality and what is shown in the image.

www.hlawacz.pl

Roman Hlawacz

Amsterdam 2009, technika cyfrowa,
70 × 100 cm, 2009

Amsterdam 2009, digital technique,
70 × 100 cm, 2009

DARIA ILOW

Absolwentka Wyższych Studiów Fotografii w Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku na kierunku fotografia. Od 2009 roku członek Związku Polskich Artystów Fotografików. Uczestniczyła w licznych wystawach zbiorowych oraz indywidualnych. Mieszka i pracuje we Wrocławiu.

www.cargocollective.com/dariailow
www.facebook.com/artbydariailow

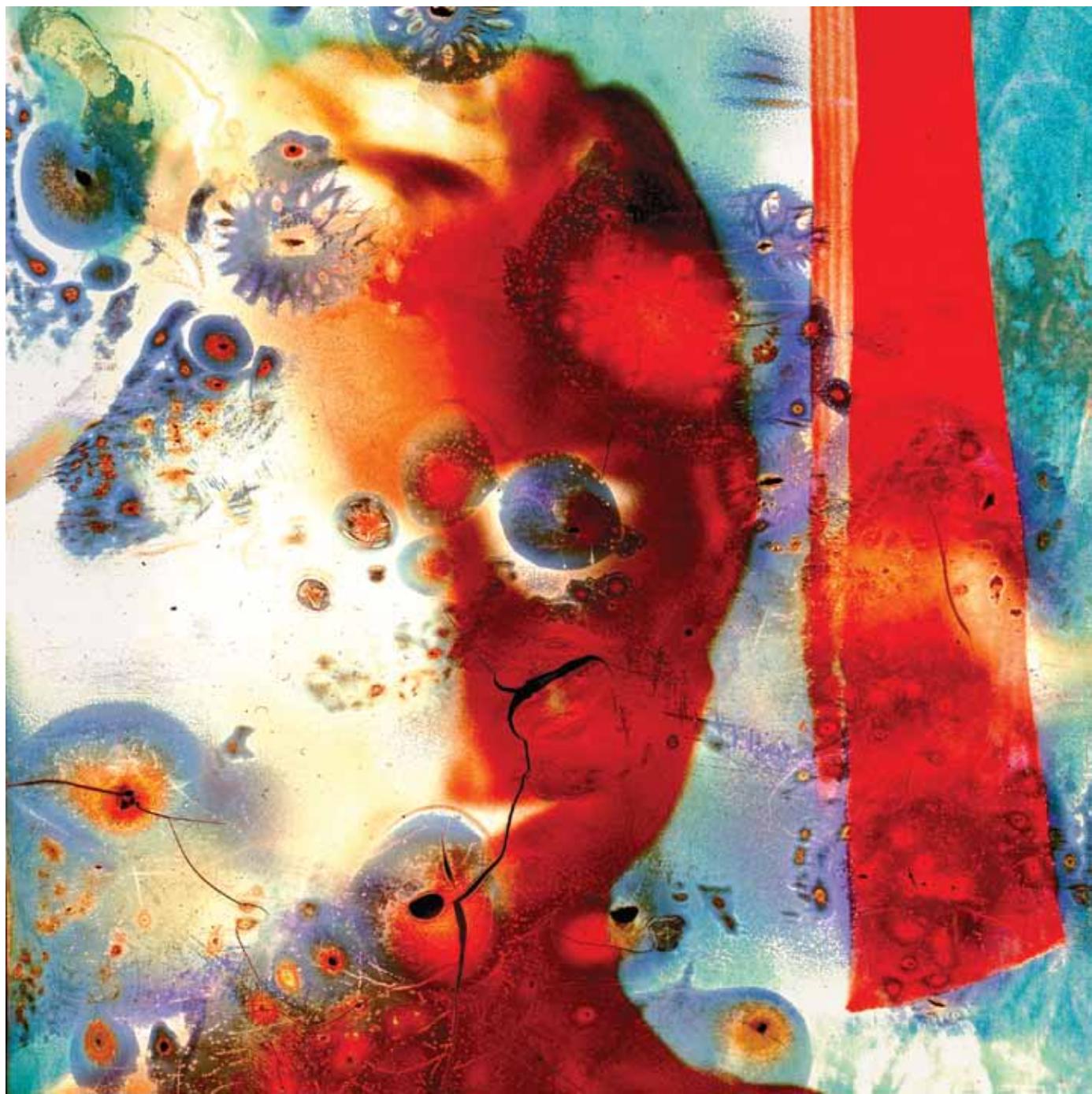
She graduated from the Faculty of Photography at the Academy of Fine Arts in Gdańsk. Since 2009, she has been a member of the Association of Polish Art Photographers. She has participated in numerous group and solo exhibitions. She lives and works in Wrocław.

www.cargocollective.com/dariailow
www.facebook.com/artbydariailow

Daria Ilow

#1, technika własna,
120 × 120 cm, 2003

#1, own technique,
120 × 120 cm, 2003

PIOTR KOMOROWSKI

Absolwent Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Doktorat i habilitacja z fotografii w PWSFTViT w Łodzi. W latach 1988–1995 związany z ideą elementaryzmu, akcentującego autoikoniczność fotografii. Od 2000 roku zaangażowany także w fotografię inscenizowaną. Wystawał w Polsce i za granicą. Autor tekstów krytycznych o fotografii, które ukazały się m.in. w „Sztuce”, „Obskurze”, „Excie”, „Formatie”, „Akcentie”, „Imago” i innych czasopismach. Pionier i współzałożyciel Międzynarodowego Forum Fotografii „Kwadrat” we Wrocławiu (2003–2017), a także założyciel Autorskiego Laboratorium Fotografii we Wrocławiu (2015). Profesor uczelni na Wydziale Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, gdzie prowadzi Pracownię Fotografii Inszenizowanej. Członek ZPAF. Ważniejsze wystawy indywidualne: „Fotografia ortodoksyjna” (1988), „Małe i duże” (1990), „South Boston” (1992), „Spostrzeżenia” (1995), „Stan uwagi” (1996), „Personifikacje” (2004), „Theatrum Mundi” (2010), „Re-konstrukcje” (2018), „Laboratorium czasu” (2021), „Dialogi z czasem / Ekrany pamięci” (2022).

He is a graduate of the Wrocław University of Economics. He received his doctorate and postdoctorate in photography from PWSFTViT in Łódź. In the years 1988–1995, he was associated with the idea of elementarism, emphasizing the self-iconic nature of photography. Since 2000, he has also been involved in staged photography. He has exhibited in Poland and abroad. Author of critical texts on photography, published in "Sztuka", "Obscura", "Exit", "Format", "Akcent", "Imago" and other magazines. Originator and co-founder of the International Forum of Photography "Kwadrat" in Wrocław (2003–2017), as well as founder of the Laboratory of Photography in Wrocław (2015). Professor at the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław, Faculty of Graphic Arts and Media Art, where he runs the Staged Photography Studio. Member of the Association of Polish Art Photographers. Major solo exhibitions: "Orthodox Photography" (1988), "Small and Large" (1990), "South Boston" (1992), "Observations" (1995), "State of Attention" (1996), "Personifications" (2004), "Theatrum Mundi" (2010), "Re-constructions" (2018), "Time Laboratory" (2021), "Dialogues with Time / Screens of Memory" (2022).

Piotr Komorowski

z cyklu *South Boston*,
technika klasyczna,
41 × 60 cm, 1990

from the series *South Boston*,
classical technique,
41 × 60 cm, 1990

127

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

GRZEGORZ KOSMALA

Urodził się w 1975 roku. Ukończył Szkołę Podstawową nr 2 w Ostrzeszowie, Technikum Mechaniczne przy FUM Ostrzeszów i Wydział Komunikacji Multimedialnej, kierunek fotografia, w ASP w Poznaniu. Od 1997 roku zajmuje się profesjonalną fotografią reportażową i reklamową, a od 2005 roku prowadzi pracownię fotografii użytkowej Studio 6x6. Współzałożyciel (2009), a obecnie prezes stowarzyszenia ROD Wieża 1916. W styczniu 2018 roku został członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików.

He was born in 1975. He graduated from Primary School No. 2 in Ostrzeszów, FUM Mechanical School in the same town, and then completed photography studies at the University of the Arts in Poznań (Multimedia Communication Faculty). Since 1997, he has been professionally engaged in reportage and advertising photography, and since 2005, he has been running his own photographic studio Studio 6x6. He co-founded (in 2009) and currently presides over the ROD Wieża 1916 Association. In January 2018, he joined the Association of Polish Art Photographers.

Grzegorz Kosmala

Dyskretna tożsamość,
technika hybrydowa,
50 × 60 cm, 2011

Discreet Identity,
hybrid technique,
50 × 60 cm, 2011

KRZYSZTOF KOWALSKI

Fotografią zajmuje się od połowy lat 80. Członek ZPAF. Uczestnik około 10 wystaw zbiorowych, autor 15 ekspozycji indywidualnych. W wyniku poszukiwań treści i formy opracował unikatową metodę obróbki odbitek barwnych. Efekt tych poszukiwań został zaprezentowany na wystawach „Czas próby” (2001), „Christophorus” (2004) oraz „Pieśń nad pieśniami” (2006). Tworząc tematyczne cykle fotograficzne, stawia pytania z zakresu teologii, etyki oraz socjologii. Człowieka traktuje jako wartość samą w sobie, a punktem wyjścia w jego poszukiwaniach, tak w obszarze sacram, jak i profanum, jest Absolut. Częste autokreacje realizowane przed obiektywem służą podkreśleniu autentyczności osobistych przeżyć z zakresu poruszanych problemów. W tych działańach podejmowane jest wyzwanie wobec stechnicyzowanej, skomercjalizowanej i skoncentrowanej na konsumpcji współczesnej cywilizacji. Inspiracje czerpie z judeochrześcijańskich korzeni, wspierając się jednocześnie takimi prądami filozoficznymi jak personalizm i dialogizm. Obraz jest dla niego narzędziem do komunikowania i dzielenia się znalezionym Światłem i Słowem.

He has been involved in photography since the mid-80s. He is a member of the Association of Polish Art Photographers. The artist is the author of 15 solo exhibitions and participant in about 10 group exhibitions. As a result of his experiments on form and substance, he developed a unique way of processing color prints. The results were presented at the following exhibitions: “The Time of Trial” (2001), “Christophorus” (2004) and “The Song of Songs” (2006). In his thematic photographic series, he asks questions concerning theology, ethics and sociology. A human being, in the artist's opinion, has a value of his own but the Absolute is a starting point for his explorations both in the sphere of the sacred and the profane. He frequently uses auto-creations in his photos in order to highlight the authenticity of his personal experiences related to the topics he explores. His works challenge the modern, computerized, consumption-centered civilization. He draws inspiration from Judeo-Christian roots but also relates to such philosophical schools as personalism and dialogism. Krzysztof Kowalski treats the picture as a tool to communicate and share the discovered Light and Word.

Krzysztof Kowalski

Portret oddalający,
z cyklu *Bliski i obcy*,
technika cyfrowa,
71,2 × 63,2 cm,
2008/2009

Distancing Portrait,
from the series
Close and Foreign,
digital technique,
71.2 × 63.2 cm,
2008/2009

STANISŁAW KULAWIAK

Rocznik 1954. Po ukończeniu Szkoły Podstawowej w Bobrownikach i Liceum Ogólnokształcącego w Ostrzeszowie w latach 1973–1979 studiował na Wydziale Elektrotechniki, Automatyki i Elektroniki AGH w Krakowie. Fotografią zajmuje się od 1974 roku, najpierw prowadził Studencką Agencję Fotograficzną, a dwa lata później wspólnie z przyjaciółmi założył Grupę Twórczą SEM i Jaszczurową Galerię Fotografii. W roku 1980 został członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików. W latach 1983–1989 współpracował z Teatrem im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, a w latach 1993–1999 pracował dla firmy Country Line w Leichlingen. Od 1999 roku jest współwłaścicielem Oficyny Wydawniczej Kulawiak w Ostrzeszowie. W latach 2010–2021 był prezesem Stowarzyszenia Regionalny Ośrodek Dokumentacji WIEŻA 1916. Od 2014 do 2023 roku jako wiceprezes ds. artystycznych Okręgu Dolnośląskiego ZPAF organizował wystawy okręgowe oraz w Galerii Za Szafą. W okresie 2017–2023 był członkiem Rady Artystycznej ZPAF w Warszawie, a obecnie jest sekretarzem Zarządu Głównego ZPAF. Autor wielu wystaw i publikacji, interesuje się edytorstwem i drukiem.

www.kulawiak.pl

He was born in 1954. He attended primary school in Bobrowniki and high school in Ostrzeszów. In the years 1973–1979, he studied at the Faculty of Electrical Engineering, Automation and Electronics at Cracow's AGH. He has been involved in photography since 1974 when he first ran the Student Photography Agency, and two years later, with his friends, founded the SEM Art Group and the Jaszczury Photography Gallery. In 1980, he became a member of the Association of Polish Art Photographers. In the years 1983–1989, he collaborated with Wojciech Bogusławski Theater in Kalisz, and in the years 1993–1999, he worked for the company Country Line in Leichlingen. Since 1999, he has co-owned the Kulawiak Publishing House in Ostrzeszów. From 2010 to 2021, he was president of the Association Regional Documentation Center WIEŻA 1916. From 2014 to 2023, as Vice President for Artistic Affairs of the Lower Silesian Division of ZPAF, he organized district exhibitions and exhibitions at the Za Szafą Gallery. In the years 2017–2023, he was a member of the Art Council of ZPAF in Warsaw, and is currently secretary of ZPAF Main Board. He's the author of numerous exhibitions and publications. He is interested in editing and printing.

www.kulawiak.pl

Stanisław Kulawiak

Poszukiwanie tożsamości,
technika hybrydowa,
70 × 100 cm, 2015

The Search for Identity,
hybrid technique,
70 × 100 cm, 2015

LILA LEN

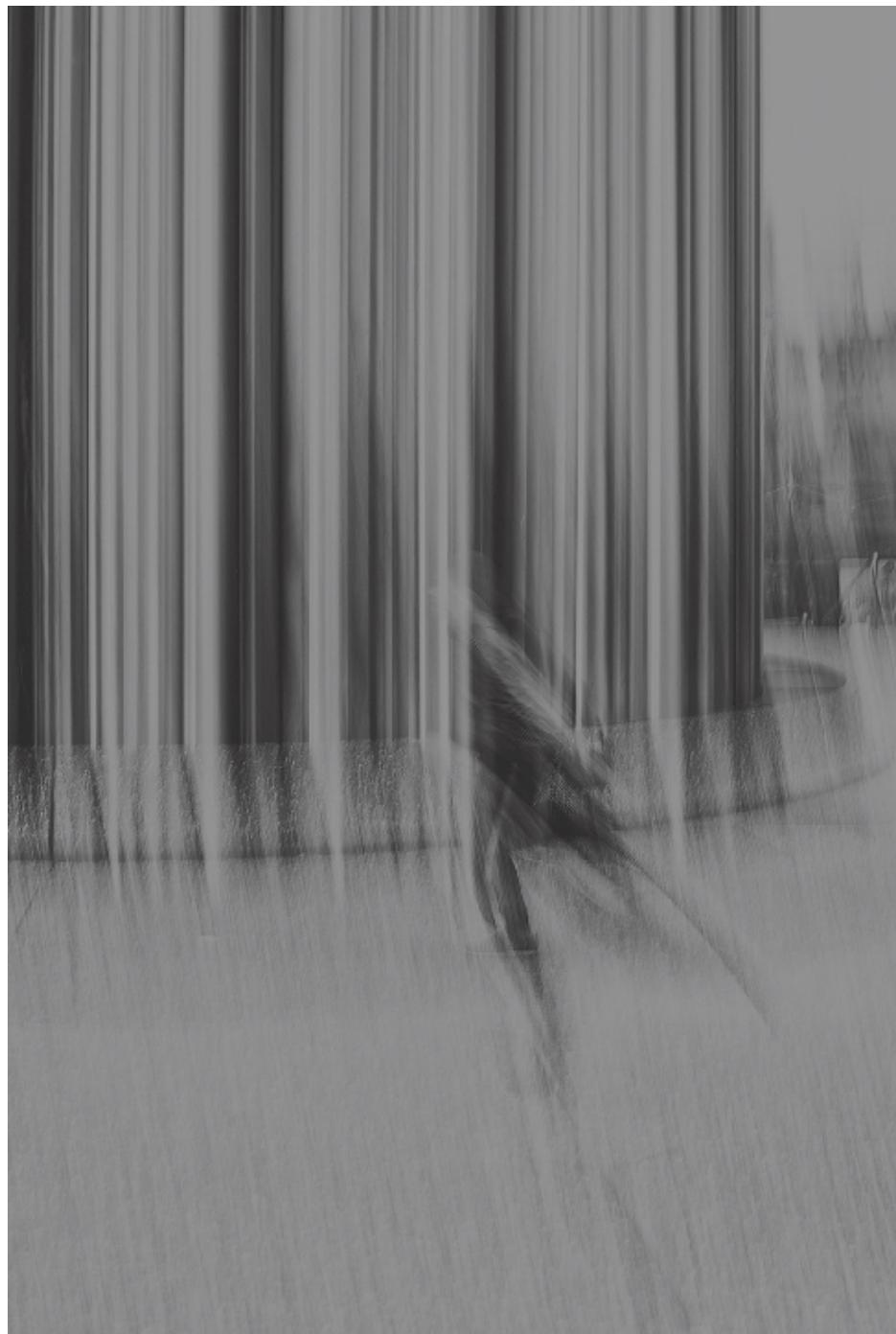
Urodzona w 1974 roku w Wałbrzychu. Obecnie mieszka, pracuje i tworzy we Wrocławiu. Fotografka, mediatorka i edukatorka. Działa głównie w obszarze fotografii ulicznej, poszukując i dokumentując subiektywnego. Lubi eksperymentować z obrazem. Jako mediatorka sztuki interesuje się partycypacją odbiorczą, udziałem widza w zjawiskach kultury, w szczególności pośrednimi i bezpośredniimi skutkami aktywnego odbioru sztuki oraz metodami ewaluacji tych zjawisk. Od 2018 roku współpracuje z Centrum Sztuki WRO, m.in. w obszarach realizacji warsztatowych i koordynacji projektów (Niedziele we WRO, Przewody Sztuki, Biennale WRO 2019 Czynnik ludzki / Human Aspect i Biennale WRO 2021 REVERSO, WRO on Tour WRO on Art). Od 2020 roku wykładowczyni w Pracowni Słowa i Obrazu na Wydziale Rzeźby i Mediacji Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Od 2021 roku członkini ZPAF. Uczestniczka wystaw indywidualnych i zbiorowych oraz laureatka konkursów fotograficznych. Autorka i realizatorka kilkudziesięciu warsztatów twórczych.

She was born in 1974 in Wałbrzych. She currently lives and works in Wrocław. She is a photographer, mediator and educator working mainly in the field of street, exploratory and subjective documentary photography. The artist likes to experiment with the image. As an art mediator, she is interested in receptive participation, the participation of the viewer in cultural phenomena, in particular the direct and indirect effects of active reception of art and methods of evaluating these phenomena. Since 2018, Len has been collaborating with the WRO Art Center, in the field of workshop and project coordination (Sunday Matinées at WRO, The Art Wires, Biennale WRO 2019 Human Aspect and Biennale WRO 2021 REVERSO, WRO on Tour WRO on Art). Since 2020, she has worked as a lecturer at the Word and Image Studio at the Faculty of Sculpture and Art Mediation at the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław. In 2021, she joined the Association of Polish Art Photographers. The artist has displayed her works at both individual and group exhibitions. She has won photography contests and has authored and run several dozen creative workshops.

Lila Len

Akomodacja 4,
technika cyfrowa,
100 × 70 cm, 2022

Accommodation 4,
digital technique,
100 × 70 cm, 2022

ADAM LESISZ

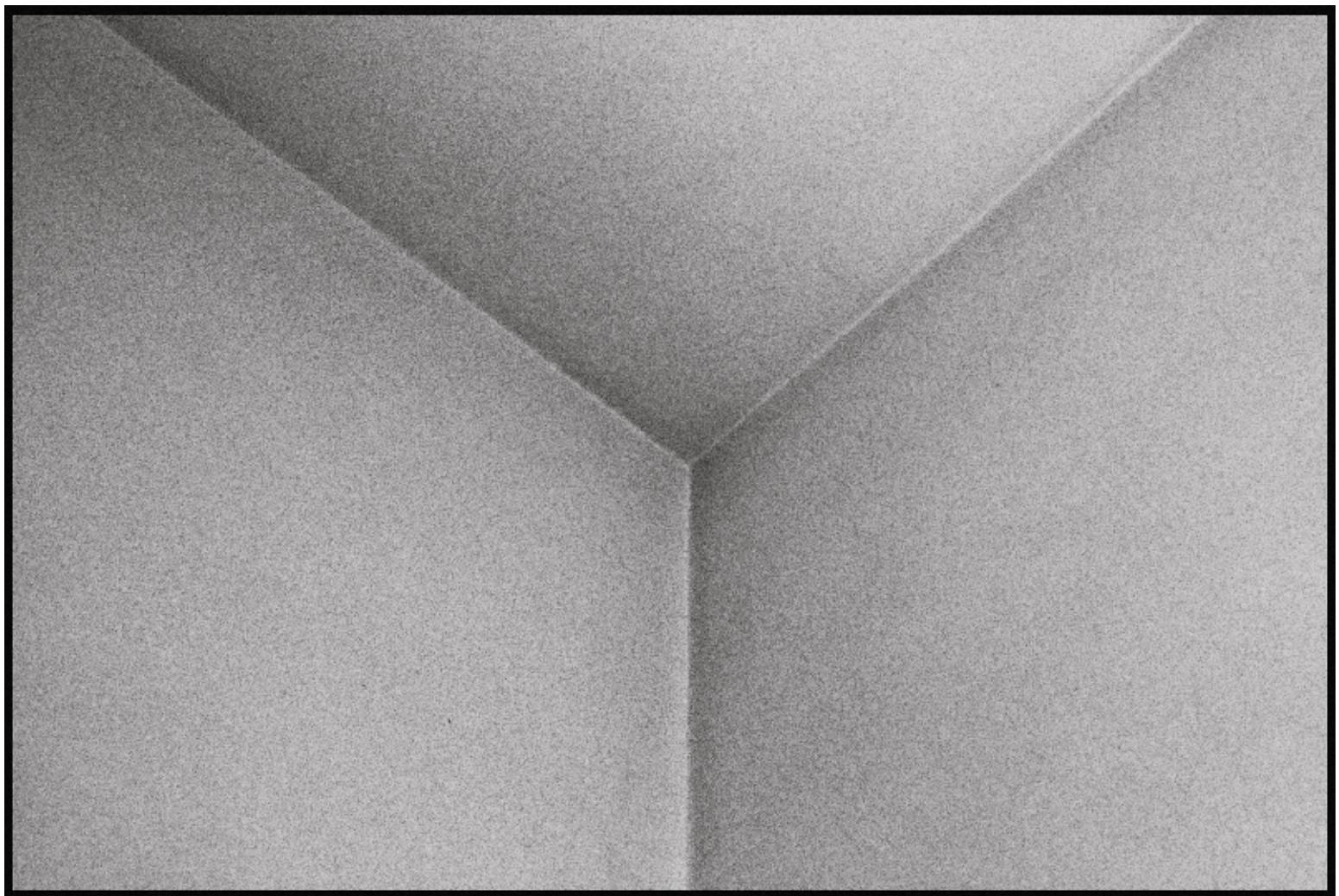
Poważniej zajął się fotografią w czasie studiów na Politechnice Wrocławskiej. Po studenckich protestach w marcu 1968 roku był współzałożycielem Studenckiej Agencji Fotograficznej przy Radzie Okręgowej ZSP. Działając w niej, dokumentował głównie ruch kulturalny studentów uczelni wrocławskich. Od roku 1984 jest członkiem ZPAF. Pozostając nieustannie wiernym realnemu obrazowi fotograficznemu, stara się zawsze znajdować w nim wartości dokumentalne, często nie mające pozornie związku z czysto wizualną zawartością fotografii. Pierwszą formą takiego podejścia do fotografii była wystawa „Labirynty wnętrza”, której premierowa odsłona miała miejsce w 1982 roku w świeżo powstałej galerii fotografii Foto-Medium-Art.

He took up photography during his studies at the Wrocław University of Science and Technology. After the student protests in March 1968, he co-founded the Student Photographic Agency at the District Council of the Polish Students' Union. While active in it, he mainly documented the cultural movement of students of Wrocław universities. He has been a member of the Association of Polish Art Photographers since 1984. Remaining constantly faithful to the real photographic image, he always tries to find documentary values in it, often seemingly unrelated to the purely visual content of the photograph. The first expression of this approach to photography was the exhibition "Labyrinths of the Interior", which premiered in 1982 at the newly established Foto-Medium-Art photography gallery.

Adam Lesisz

Tryptyk, z cyklu *Labirynty wnętrza*,
technika klasyczna,
50 × 100 cm, ok. 1982

Triptych, from the series *Labyrinths of the Interior*, classical technique,
50 × 100 cm, ca. 1982

137

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

MAREK LIKSZTET

Urodzony w 1951 roku w Kowarach. Absolwent UMCS w Lublinie. Uprawia fotografię oraz grafikę warsztatową. Zajmuje się dydaktyką z zakresu sztuki, m.in. w Wyższym Studium Fotografii i Jeleniogórskiej Szkole Fotografii JCK, Liceum Plastycznym – ZSRA w Jeleniej Górze, Międzynarodowym Forum Fotografii „Kwadrat”, BWA we Wrocławiu, Summer Photo-School — The House of Photography in Poprad, UNESCO — Studiengang Kultur und Management — Institut für kulturelle Infrastruktur Sachsen. Prowadził warsztaty artystyczne i seminaria w Danii, Niemczech, Słowacji, Finlandii oraz w Polsce. Brał udział w ponad 160 wystawach ogólnopolskich i międzynarodowych. Autor 30 wystaw indywidualnych. Od 2002 roku jest członkiem rzeczywistym ZPAF. Prace w zbiorach: Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum Narodowego w Szczecinie, Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze, Muzeum Zamkowego w Malborku, Staatliches Museum Schloß Burgk, Saale (Niemcy), BWA w Jeleniej Górze, Państwowego Muzeum na Majdanku w Lublinie, miasta Valkeakoski (Finlandia), Biblioteki Narodowej (Zakład Zbiorów Ikonograficznych) w Warszawie, Państwowej Galerii Sztuki w Łodzi, Museum Modern Art w Hünfeld (Niemcy), galerii Le Parvis (Francja), Małej Galerii ZPAF — Centrum Sztuki Współczesnej w Warszawie, Domu Fotografii w Popradzie, Domu Fotografii w Pradze.

He was born in 1951 in Kowary. He graduated from the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. He practices photography and printmaking. He teaches courses on art at the College of Photography and JCK Jelenia Góra School of Photography, ZSRA Artistic High School in Jelenia Góra, "Kwadrat" International Photography Forum, BWA in Wrocław, Summer Photo-School — The House of Photography in Poprad, UNESCO — Studiengang Kultur und Management — Institut für kulturelle Infrastruktur Sachsen. He has taught art workshops and seminars in Denmark, Germany, Slovakia, Finland and Poland. He has participated in more than 160 national and international exhibitions. He is the author of 30 solo exhibitions. He has been a full member of the Association of Polish Art Photographers since 2002. His works are in collections of the following: National Museum in Wrocław, National Museum in Szczecin, Karkonosze Museum in Jelenia Góra, Castle Museum in Malbork, Staatliches Museum Schloß Burgk, Saale (Germany), BWA in Jelenia Góra, State Museum at Majdanek in Lublin, City of Valkeakoski (Finland), National Library (Department of Iconographic Collections) in Warsaw, State Art Gallery in Łódź, Museum Modern Art in Hünfeld (Germany), Le Parvis gallery (France), ZPAF Small Gallery — Center for Contemporary Art in Warsaw, House of Photography in Poprad, House of Photography in Prague.

Marek Liksztet

z cyklu *Umarli widzą nas*,
technika cyfrowa,
70 × 50 cm, 2018/2019

from the series *The Dead See Us*,
digital technique,
70 × 50 cm, 2018/2019

MICHAŁ PIETRZAK

Urodzony w Bystrzycy Kłodzkiej. Mieszka i pracuje we Wrocławiu. Tytuł doktora w dziedzinie sztuki uzyskał w Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Absolwent Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów ASP we Wrocławiu, Wyższego Studium Fotografii w Jeleniej Górze oraz Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Swoją twórczość prezentował wielokrotnie w kraju i za granicą na wystawach indywidualnych i zbiorowych oraz w licznych publikacjach. Organizator i kurator wystaw, warsztatów i plenerów artystycznych oraz wydarzeń kulturalnych. Twórco wypowiada się głównie za pomocą fotografii oraz wideo. Jego prace są poszukiwaniem swoistego rodzaju kompromisu pomiędzy czysto konceptualnymi a formalnymi środkami wyrazu wypowiedzi artystycznej, między którymi stawia znak równości. Niejednokrotnie tworzy złożone, poliptyczne obiekty uzupełniane ruchomymi obrazami. W swoich pracach wychodzi daleko poza granice klasycznie pojmowanej fotografii. Traktuje ją instrumentalnie. Łączy z innymi mediami, nadając obrazowi wysublimowaną wielowymiarowość w przestrzeni i czasie. Członek Związku Polskich Artystów Fotografików i Związku Polskich Artystów Plastyków. Jego prace znajdują się w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Miasta Wrocławia oraz kolekcjach prywatnych.

www.michalpietrzak.pl

Born in Bystrzyca Kłodzka, living and working in Wrocław. He received his PhD in art from the Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław. He graduated from the Faculty of Graphic Arts and Media Art of the Academy of Art and Design in Wrocław, the College of Photography in Jelenia Góra and the Faculty of Architecture of the Wrocław University of Science and Technology. He has presented his work many times in Poland and abroad at solo and group exhibitions and in numerous publications. He has served as organizer and curator of exhibitions, workshops and artistic plein-airs as well as cultural events. In his creative work, he communicates mainly through photography and video. His works are a search for a kind of compromise between purely conceptual and formal means of artistic expression, which for him are equivalent. He often creates complex, polyptych-like objects that he supplements with moving pictures. In his works, he goes far beyond the boundaries of classically understood photography. He treats it instrumentally, combining it with other media to enhance his images with the sublime multidimensionality of space and time. Member of the Association of Polish Art Photographers and the Association of Polish Artists and Designers. His works are in the collections of the National Museum in Wrocław, the City of Wrocław and in private collections.

www.michalpietrzak.pl

Michał Pietrzak

Przemiany, z cyklu *Zmiana*,
animacja poklatkowa,
2:00 min., 2022

Transformations,
from the series *Shift*,
stop-motion animation,
2:00 min., 2022

141

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

PRZEMEK PIWOWAR

Rocznik 1957. Absolwent Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej z roku 1983. Mieszka i pracuje we Wrocławiu. Fotografią zainteresował się w wieku 11 lat, kiedy to od ojca dostał swój pierwszy aparat fotograficzny. Pasja ta trwa do dzisiaj. Brał udział w kilkudziesięciu wystawach fotograficznych, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych. Jest laureatem kilku konkursów fotograficznych. Od 2016 roku należy do Związku Polskich Artystów Fotografików. Fotografuje między innymi architekturę, krajobraz, naturę, lecz najczęściej miejsca w jego fotografiach zajmuje człowiek.

www.przemekpiwowar.com

Born in 1957, he graduated from the Wrocław University of Science and Technology, Faculty of Architecture, in 1983. He lives and works in Wrocław. He became interested in photography at the age of 11, when he received his first camera from his father. This passion continues to this day. The artist has participated in a few dozen photographic exhibitions, both solo and group, and won several photography contests. He is a member of the Association of Polish Art Photographers (since 2016). Piwowar takes pictures of architecture, landscape, and nature but the main focus of his work is the human being.

www.przemekpiwowar.com

Przemek Piwowar

Profilem,
technika cyfrowa,
50 × 70 cm, 2018

By Profile,
digital technique,
50 × 70 cm, 2018

143

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

MAGDA PODSIADŁY

Mieszka i pracuje we Wrocławiu. Córka artystów: malarki Krystyny Michałowskiej-Podsiadły i rzeźbiarza Leona Podsiadłego. Od ponad dwudziestu lat dziennikarka wrocławskiej „Gazety Wyborczej”. Dzieciństwo spędziła w Gwinei, dużo czasu spędza w Afryce Zachodniej. Absolwentka polonistyki na Uniwersytecie Wrocławskim. Interesują ją teatr i kino, życie codzienne i kultura tradycyjnych grup etnicznych Afryki frankofońskiej. Uprawia fotografię reportażową, która jest dopełnieniem jej działalności dziennikarskiej. Sama pisze też o fotografii. Ma na koncie kilkanaście wystaw indywidualnych. Wszystkie poświęcone były codziennemu życiu i obyczajom ludzi w krajach Afryki. Należy do ZPAF.

She lives and works in Wrocław. She is the daughter of artists: painter Krystyna Michałowska-Podsiadły and sculptor Leon Podsiadły. For over twenty years, she has been a journalist at "Gazeta Wyborcza" in Wrocław. She spent her childhood in Guinea and spends a lot of time in West Africa. She is a graduate of Polish Studies at the University of Wrocław. Her interests span theater and cinema, as well as the everyday life and culture of traditional ethnic groups in francophone Africa. The artist works with reportage photography, which complements her journalistic activity. She also writes about photography. Podsiadły is the author of over a dozen solo exhibitions. All of them were devoted to the everyday life and customs of people in African countries. She's a member of the Association of Polish Art Photographers.

Magda Podsiadły

Jeźdźcy z Ouidah,
technika klasyczna,
50 × 70 cm, 2012

Riders of Ouidah,
classical technique,
50 × 70 cm, 2012

145

ZWIĄZEK POLSKICH ARTYSTÓW FOTOGRAFIKÓW
OKRĘG DOLNOŚLĄSKI

ASSOCIATION OF POLISH ART PHOTOGRAPHERS
LOWER SILESIAN DIVISION

WACŁAW ROPIECKI

Ukończył matematykę i od 1977 roku należy do Związku Polskich Artystów Fotografików. Był członkiem i współzałożycielem grupy Format, współpracował z galerią Foto-Medium-Art, galerią Permafo i łódzkimi animatorami Strych, Konstrukcja w Procesie i Łódź Kaliska. W latach 1980–1985 tworzył prace pod wspólnym hasłem *Do Życia przez Sztukę*. W latach 1991–2009 zajmował się działalnością misyjną na terenie Rosji i Ukrainy. Od 1981 roku swoją twórczość nazywa Podróżującą Galerią *Więcej Światła!* Od tamtej pory Galeria przeszła wiele zmian i obecnie w jej skład wchodzi: *Poranna Kawa!* – wysyłana elektronicznie przybiera postać newslettera, pokazywana zaś na wystawach ma wygląd nie zawsze w pełni dostępnych dla odbiorcy przestrzennych obiektów, budowanych za pomocą fotografii, tekstów, śmieci, gestów malarskich, ready-made itp.; *Archipelag Podróżującej Galerii* zawiera robione od 1971 roku wizerunki osobowości sztuki, kultury i nauki, które są jednocześnie czytelnikami *Porannej Kawy!*; *Do Życia Przez Sztukę* – seria autoportretów z Seansów Autoterapeutycznych z lat 1970–1981; *Rosja Nieznana* – cykl wystaw i prelekcji o codziennym życiu ludzi żyjących w niecodziennych warunkach; *Pilgrim's Art* – malarstwo pokazujące walkę, jaką się odbywa o człowieka w świecie duchowym, a która jest uzależniona od jego decyzji. Obrazy przedstawiają także widoki piekła (Gehenny), gdzie większość ludzi trafia, Hadesu i najstrasznieszego miejsca kaźni – Tartaru. Ma na swoim koncie wiele wystaw indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą, a jego prace znajdują się w muzeach i zbiorach prywatnych Europy i USA.

Facebook: Mocna Poranna Kawa, Travelling Gallery More Light

He graduated in mathematics and has been a member of the Association of Polish Art Photographers since 1977. He was a member and co-founder of the Format Group and has collaborated with the Foto-Medium-Art gallery and the Permafo gallery as well as with animators of Strych, Konstrukcja w Procesie and Łódź Kaliska. In the years 1980–1985, he created works known as *Towards Life Through Art*. In the years 1991–2009, he was involved in missions in Russia and Ukraine. Since 1981, he has labeled all his work as *More Light! Travelling Gallery*. Since then, the Gallery has undergone many changes and today it includes the following projects: *Morning Coffee!* – an electronically-distributed newsletter, which during exhibitions takes the form of three-dimensional structures that are not always fully accessible to the audience and are made from photographs, texts, garbage, painter's gestures, found objects, etc.; *The Archipelago* of the Travelling Gallery consists of images, made since 1971, depicting personas from the world of art, culture, and science, who are also the readers of *Morning Coffee!*; *Towards Life Through Art* – a series of self-portraits from Self-therapy Sessions from the years 1970–1981; *Unknown Russia* – a series of exhibitions and lectures about the everyday lives of people living in unusual conditions; *Pilgrim's Art* – paintings showing the fight for man which takes place in the spiritual world and depends on his decisions. The images also show depictions of Hell (Gehenna), where most people end up, Hades and Tartarus, which is the most horrifying place of torment. Waclaw Ropiecki's works have been displayed at numerous solo and group exhibitions in Poland and abroad and his works can be found in museums and private collections in Europe and the USA.

Facebook: Mocna Poranna Kawa, Travelling Gallery More Light

Wacław Ropiecki

Nous som les hommes miserable, o Dieu, Dieu...
tryptyk, technika hybrydowa,
21 × 43 (40 × 50) cm, 1973

Nous som les hommes miserable, o Dieu, Dieu...
tryptych, hybrid technique,
21 × 43 (40 × 50) cm, 1973

ANDRZEJ RUTYNA

Urodzony w 1947 roku, Wrocławianin. Fotografią zajmuje się od lat 70. XX wieku. W latach 1979–1989 prowadził Wałbrzyską Galerię Fotografii. Członek ZPAF od 1985 roku. Pracował jako pedagog w dziedzinie fotografii w Społecznym Liceum Sztuk Plastycznych ALA we Wrocławiu, wcześniej we Wrocławskich Szkołach Fotograficznych AFA (2000–2001), w PPSF PHO-BOS (do 2002) oraz ASPPiFA Abrys (od 2002). Otrzymał odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”. Laureat nagrody Marszałka Województwa Dolnośląskiego za dokonania w dziedzinie fotografii w 2016 roku. Realizuje kreacyjne fotografie z zakresu pejzażu, aktu, kompozycji strukturalnych, gry barwy i światła. Wystawy indywidualne: „Foto-replay”, Wrocław (1978); „Zapis koksownia”, Niš, Jugosławia (1984), Tuła, Rosja (1987); „Śląski rapsod”, Wałbrzych (1986); „Światło”, Wrocław (1992); „Kompozycje w pejzażu, znaki, ślady...”, Wrocław (2006); „Body & Color”, Wrocław (2007); „W poszukiwaniu archetypu”, Wrocław (2017). Brał udział w wielu wystawach zbiorowych. Prace w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu, Muzeum w Wałbrzychu oraz w zbiorach prywatnych w kraju i za granicą.

www.andrzej-rutyna.art.pl

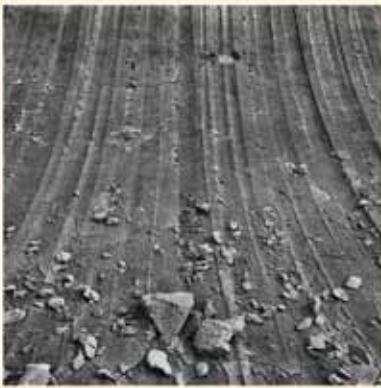
Born in 1947 and based in Wrocław, he has been a photographer since the 1970s. In the years 1979–1989, he ran the Wałbrzych Photographic Gallery. He has been a member of the Association of Polish Art Photographers since 1985. Rutyna worked at the ALA Artistic Community High School as a photography teacher. Prior to this, he taught at AFA Photography Schools in Wrocław (2000–2001), the Private School of Photography PHO-BOS (until 2002), and ASPPiFA Abrys (since 2002). The artist received “A Distinguished Culture Activist” medal. He won the award of the Marshal of the Lower Silesian Voivodeship for achievements in the field of photography in 2016. His creative photography focuses on landscapes, nudes, structural compositions and the play between light and color. His individual exhibitions include “Foto-replay”, Wrocław (1978); “The Recording of Carbonization”, Niš, Yugoslavia (1984), Tuła, Russia (1987); “Silesian Rhapsody”, Wałbrzych (1986); “The Light”, Wrocław (1992); “Compositions in Landscape, Signs, Traces...”, Wrocław (2006); “Body & Color”, Wrocław (2007); “In Search of an Archetype”, Wrocław (2017). The artist has participated in numerous group exhibitions and his works can be found in collections of the National Museum in Wrocław, Museum of Wałbrzych, and private collections in Poland and abroad.

www.andrzej-rutyna.art.pl

Andrzej Rutyna

Plener Turoszów 1978,
dyptyk 01, 02, 03,
technika hybrydowa,
110 × 75 cm, 1978–2023

Turoszów Plein Air 1978,
diptych 01, 02, 03,
hybrid technique,
110 × 75 cm, 1978–2023

ANDRZEJ ŚLUSARCZYK

Urodzony w 1953 roku w Dzierżoniowie, zmarł w 2020 roku w Wałbrzychu. Fotografią zajmował się od 1968 roku, dokumentem od połowy lat osiemdziesiątych. Z ważniejszych wystaw indywidualnych można wymienić: „Wałbrzych — Powidoki” (2000), „Fotografia w Rodzinie” (2002), „Strefa osobista” (2009), „Fotografia” (2018). Brał udział w około 150 wystawach ogólnopolskich i międzynarodowych, otrzymując szereg nagród, medali i wyróżnień, m.in. w Londynie, Bangkoku, Helsinkach, Sydney, Warszawie, Kieczach, Jastrzębiu Zdroju, Nowym Targu, Wrocławiu i Wałbrzychu. Tytuł AFIAP otrzymał w 1987 roku. Członek ZPAF od 1999 roku. W 2003 roku stworzył i prowadził galerię fotografii Ogród Zimowy w Sokołowsku. Z ważniejszych publikacji można wymienić autorski album *Wałbrzych — Powidoki* z 2010 roku. Z wydawnictw zbiorowych album *Dziecko* (1983), *Mistrzowie Polskiego Krajobrazu* (2000), *Akt w Polskiej Fotografii* (2013), album *PRL to było to* (2020). Publikacje w „Fotografii”, „Formatie”, „Zeszytach Fotograficznych”, „FOTO Magazynie”. Prace w zbiorach Muzeum Porcelany w Wałbrzychu, Wałbrzyskiej Galerii Sztuki BWA, Galerii Zderzak w Warszawie oraz w zbiorach prywatnych.

Born in 1953 in Dzierżoniów, he died in 2020 in Wałbrzych. He worked in photography since 1968, and documentary photography since the mid-1980s. Among his more important solo exhibitions were: „Wałbrzych — Afterimages” (2000), „Photography in the Family” (2002), „Personal Zone” (2009) and „Photography” (2018). He participated in about 150 national and international exhibitions, receiving a number of awards, medals and prizes, including in London, Bangkok, Helsinki, Sydney, Warsaw, Kielce, Jastrzębie Zdrój, Nowy Targ, Wrocław and Wałbrzych. He received the title of AFIAP in 1987 and became a member of the Association of Polish Art Photographers in 1999. In 2003, he created and ran a photography gallery called Ogród Zimowy in Sokołowsko. Among his most important publications, one can mention the artist's 2010 album *Wałbrzych — Afterimages*, and among collective publications, the album *Child* (1983), *Masters of Polish Landscape* (2000), *Nude in Polish Photography* (2013), the album *Communist Poland — That Was It* (2020). He published in „Fotografia”, „Format”, „Zeszyty Fotograficzne”, „FOTO Magazyn”. His works are in the collections of the Porcelain Museum in Wałbrzych, the Wałbrzych BWA Art Gallery, the Zderzak Gallery in Warsaw and in private collections.

Andrzej Ślusarczyk

z cyklu *Powidoki*.
technika hybrydowa,
24 × 30 cm, 1999

from the series *Afterimages*,
hybrid technique,
24 × 30 cm, 1999

MARCIN WIKTORSKI

Urodzony w 1974 roku w Cieplicach Śląskich-Zdroju. W 2002 roku ukończył etnografię i antropologię kulturową na Uniwersytecie Wrocławskim, a rok wcześniej Wyższe Studium Fotografii w Jeleniej Górze, w pracowni Wojciecha Zawadzkiego. Ma za sobą kilkańście wystaw indywidualnych i zbiorowych w kraju i za granicą (Paryż, Moskwa, Berlin, Bruksela). Wykładał fotografię w Szkołach Artystycznych ROE, CKK Profesja, Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu, Akademii Wizażu Artystycznego oraz Klubie Fotografii Formaty. Jest autorem warsztatów ABC Fotografii, a obecnie współtwórcy platformę Dwa Biegury Fotografii. Współorganizował festiwale Foto Fest w ramach Wrocław Non Stop (2006) oraz Foto Space (2007). Jest pomysłodawcą i współorganizatorem festiwalu sztuki Podwodny Wrocław i wielu innych wydarzeń artystycznych. Od kilkunastu lat jest dyrektorem artystycznym Browaru Mieszczańskiego we Wrocławiu, gdzie prowadzi galerię BrowArt. Prezes Stowarzyszenia In Arte zajmującego się promocją sztuki. Od 2004 roku członek międzynarodowej organizacji artystycznej L'entrepris. Związany z Pakt Gallery, Art and Industrial Gallery, Abnormals Gallery Berlin oraz Plateforme Gallery Paris.

He was born in 1974 in Cieplice Śląskie-Zdrój. In 2002, he graduated from ethnology and cultural anthropology at the University of Wrocław, and a year earlier from the College of Photography in Jelenia Góra in the studio of Wojciech Zawadzki. He has participated in several solo and group exhibitions in Poland and abroad (Paris, Moscow, Berlin, Brussels). He taught photography at ROE Art Schools, CKK Profesja, Wrocław University of Economics, Academy of Artistic Makeup and Formaty Photography Club. He is the author of the ABC of Photography workshop and has been the co-creator of the Two Poles of Photography platform. He co-organized the Foto Fest festivals as part of Wrocław Non Stop (2006) and Foto Space (2007). He is the originator and co-organizer of the Wrocław Underwater art festival and of many other artistic events. For several years he has been the artistic director of the Mieszczański Brewery in Wrocław, where he runs the BrowArt gallery. He is the chairman of the In Arte Association which focuses on promoting art. Since 2004, he has been a member of the international artistic organization L'entrepris. He is associated with Pakt Gallery, Art and Industrial Gallery, Abnormals Gallery Berlin and Plateforme Gallery Paris.

Marcin Wiktorski

Czarne Słońca,
technika hybrydowa,
30 x 40 cm, 2021

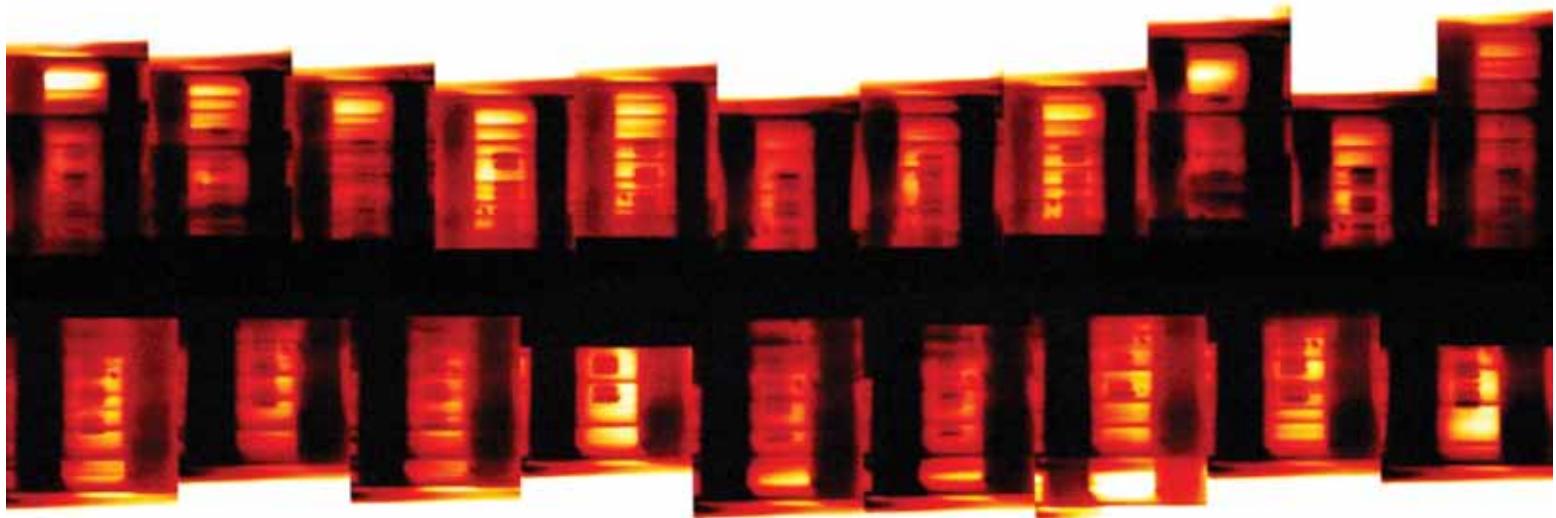
Black Suns,
hybrid technique,
30 x 40 cm, 2021

WALDEMAR ZIELIŃSKI

Fizyk i fotograf (studia na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego, w Wyższym Studium Fotografii w Warszawie oraz Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu, na kierunku fotografia), a także edukator w zakresie dziejów fotografii. Wykładał w Wielkopolskiej Szkole Fotografii w Poznaniu i Wyższym Studium Fotografii AFA we Wrocławiu. Zajmuje się także historią fotografii oraz dawnymi technikami fotograficznymi. Jest autorem artykułów dotyczących przede wszystkim historii fotografii na ziemi kłodzkiej i Dolnym Śląsku, m.in. „Początki fotografii na ziemi kłodzkiej (1839–1865)”, „Początki fotografii na Dolnym Śląsku – epizody”, „Fotografowie w Dusznikach-Zdroju do 1945 roku”, „Jean Paar – fotograf i pisarz związany z Wrocławiem i ziemią kłodzką”, „Eva Siao – chińska fotografka z Lądką-Zdroju”, wydał też *Leksykon fotografiów Ziemi Kłodzkiej 1839–1945*, który został wyróżniony na Wrocławskich Targach Książki Silesiana 2019. Jest członkiem Związku Polskich Artystów Fotografików i Stowarzyszenia Historyków Fotografii, a także Stowarzyszenia Dziennikarzy RP oraz ZAiKS. Swoje prace fotograficzne eksponował na wielu wystawach indywidualnych oraz zbiorowych w kraju i za granicą, gdzie zdobył wiele nagród i wyróżnień. Realizuje również wystawy i projekty indywidualne, m.in. „Moje fascynacje historią fotografii”, Bystrzyca Kłodzka; „Silent Photographs”, Wrocław; „Znaki Ślady”, Wrocław; „Pejzaże możliwe”, Wrocław; „Taśmy na koniec wieku”, Bystrzyca Kłodzka; „Cienie rusz cienie”, Wrocław; „Mój teatr lalek”, Kłodzko; „Tłuste plamy”, Kłodzko. Ma także duszę turysty. Jest przewodnikiem sudeckim PTTK, przewodnikiem po Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie i przewodnikiem turystyki górskiej. Został odznaczony „Złotą Honorową Odznaką PTTK” w 2010 roku i medalem „Zasłużony dla Bystrzycy Kłodzkiej” w 2019 roku oraz „Odznaką Honorową Powiatu Kłodzkiego” w 2021 roku. Mieszka w Bystrzycy Kłodzkiej.

Physicist and photographer (studied at the Faculty of Mathematics, Physics and Chemistry at the University of Wrocław, the Higher School of Photography in Warsaw and the Academy of Fine Arts in Poznań, with a major in photography), and educator in the history of photography. He has taught at the Greater Poland School of Photography in Poznań and the AFA College of Photography in Wrocław. He also studies the history of photography and old photographic techniques. He is the author of articles primarily on the history of photography in the Kłodzko region and Lower Silesia, including „The Beginnings of Photography in the Kłodzko Land (1839–1865)”, „The Beginnings of Photography in Lower Silesia – Episodes”, „Photographers in Duszniki-Zdrój until 1945”, „Jean Paar – photographer and writer associated with Wrocław and the Kłodzko Land”, „Eva Siao – Chinese photographer from Lądek-Zdrój”, he also published *Lexicon of Kłodzko Land Photographers 1839–1945*, which was awarded at the Wrocław Book Fair Silesiana 2019. He is a member of the Association of Polish Art Photographers and the Association of Photography Historians, as well as the Association of Journalists of the Republic of Poland and ZAiKS. He has exhibited his photographic works at numerous solo and group exhibitions in Poland and abroad, where he has won many awards and honorable mentions. He also realizes individual exhibitions and projects, including “My Fascination with the History of Photography”, Bystrzyca Kłodzka; “Silent Photographs”, Wrocław; “Signs Traces”, Wrocław; “Possible Landscapes”, Wrocław; “Tapes for the End of the Century”, Bystrzyca Kłodzka; “Shadows Move Shadow”, Wrocław; “My Puppet Theater”, Kłodzko; “Greasy Spots”, Kłodzko. He also has the soul of a tourist. He is a PTTK Sudeten guide, a guide to the Bear Cave in Kletno and a leader of mountain tourism. He was awarded the “PTTK Gold Honorary Badge” in 2010 and the “Meritorious for Bystrzycę Kłodzką” medal in 2019, as well as the “Kłodzko County Honorary Badge” in 2021. He lives in Bystrzycę Kłodzką.

Waldemar Zieliński

Pejzaże możliwe, technika cyfrowa, 42 × 100 cm, 2000/2002
Possible Landscapes, digital technique, 42 × 100 cm, 2000/2002

SPIS TREŚCI

CONTENTS

50 LAT WROCŁAWSKIEJ GALERII FOTOGRAFII	7	PATRYCJA BASIŃSKA	106
ADAM SOBOTA		MAREK BUŁAJ	108
50 YEARS OF THE WROCŁAW GALLERY OF PHOTOGRAPHY	23	ANDRZEJ DUDEK-DÜRER	110
ADAM SOBOTA		ALEK FIGURA	112
50 LAT AKTYWNOŚCI GALERII FOTOGRAFII WE WROCŁAWIU (WĄTKI ORGANIZACYJNO – PROGRAMOWE)	38	GRZEGORZ GAJOS	114
ANDRZEJ SAJ		EWA GNUS	116
50 YEARS OF ACTIVITY OF THE PHOTOGRAPHY GALLERY IN WROCŁAW (ORGANIZATIONAL AND PROGRAM THEMES)	70	BARBARA GÓRNIAK	118
ANDRZEJ SAJ		ZENON HARASYM	120
		ROMAN HLAWACZ	122
		DARIA ILOW	124
		PIOTR KOMOROWSKI	126
		GRZEGORZ KOSMALA	128
		KRZYSZTOF KOWALSKI	130
		STANISŁAW KULAWIAK	132
		LILA LEN	134
		ADAM LESISZ	136
		MAREK LIKSZTET	138
		MICHał PIETRZAK	140
		PRZEMEK PIWOWAR	142
		MAGDA PODSIADŁY	144
		WACŁAW ROPIECKI	146
		ANDRZEJ RUTYNA	148
		ANDRZEJ ŚLUSARCZYK	150
		MARCIN WIKTORSKI	152
		WALDEMAR ZIELIŃSKI	154

Zarząd Okręgu Dolnośląskiego Związku Polskich Artystów Fotografików i uczestnicy wystawy dziękują Wydziałowi Kultury Urzędu Miasta Wrocławia i Panu Dyrektorowi Jerzemu Pietraszkowi za wspieranie działalności artystycznej Okręgu Dolnośląskiego ZPAF oraz Ośrodkowi Kultury i Sztuki we Wrocławiu i Panu Dyrektorowi Igorowi Wójcikowi za doskonałą współpracę przy realizacji wielu projektów artystycznych Okręgu Dolnośląskiego ZPAF.

Wystawa i katalog zostały sfinansowane ze środków Gminy Wrocław oraz budżetu województwa dolnośląskiego.

The Board of the Lower Silesian Division of the Association of Polish Art Photographers and the participants in the exhibition would like to thank the Department of Culture of the Wrocław City Office and Director Jerzy Pietraszek for supporting the artistic activities of the Lower Silesian Division of the Association of Polish Art Photographers, as well as the Culture and Art Centre in Wrocław and Director Igor Wójcik for excellent cooperation in the implementation of many artistic projects of the Lower Silesian Division of the Association of Polish Art Photographers.

The exhibition and catalog were financed by funds from the Wrocław Commune and the budget of the Lower Silesian Voivodeship.

GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY
I SZTUKI WE WROCŁAWIU

PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART
CENTRE IN WROCŁAW

1973—2023

ISBN 978-83-950734-6-5
ISBN 978-83-67067-50-8

L A T

GALERII FOTOGRAFII
OŚRODKA KULTURY
I SZTUKI WE WROCŁAWIU

PHOTOGRAPHY GALLERY
OF THE CULTURE AND ART
CENTRE IN WROCŁAW

1973—2023

ISBN 978-83-950734-6-5
ISBN 978-83-67067-50-8